

ADLİYE CERİDESİ

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur

Sene 12

Temmuz 1934

Sayı 144

RESMÎ KISIM

KANUNLAR:

Hâkimler Kanunu

Kanun No: 2556

Neşri tarihi: 14/7/1934

BİRİNCİ BAP

Namzetlik

Birinci fasıl

Namzetlik şartları ve vazifeleri

Madde 1 — Namzetlik devresini geçirip aşağıdaki şartlar dairesinde ehliyetini isbat etmiş olmadıkça hiç kimse hâkimlik veya müddeiumumilik mesleğine kabul olunamaz.

Yetmişinci madde hükmü mahfuzdur.

Madde 2 — Namzetler, hâkimlik ve müddeiumumilik sınıf ve derecelerine dahil değildirler.

Bunlara, Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 sayılı kanunun on ikinci dereceye tahsis ettiği maaş verilir.

Madde 3 — Namzetliğe kabul olunabilmek için :

- 1 - Türk olmak ;
- 2 - Yirmi bir yaşını bitirmiş ve otuz yaşını geçmemiş olmak ;
- 3 - Askerlik filî hizmetini yapmış veya askerliğe elverişli olmadığı anlaşılmış bulunmak ;
- 4 - Başkasına geçer hastalığı, vazifesini gereği gibi yapmağa mâni olabilecek vücut veya akılca bir arızası bulunmamak ;
- 5 - Yabancı ile evli olmamak ;
- 6 - Bir Türk hukuk fakültesinden veya mektebinden mezun olmak veya mülkiye mektebinden mezun olup ta noksan kalan derslerden hukuk fakültesinde imtihan vermiş olmak veya yabancı bir memleket hukuk fakültesinden mezun olup ta Türkiye hukuk fakülteleri programlarına göre noksan kalan derslerden imtihan ile tasdikname almış bulunmak ;
- 7 - Şeref ve haysiyeti muhil bir suçtan mutlak surette ve bir cürümden dolayı üç ay veya daha fazla hapis cezasile mahkûm bulunmamak veya bu kabil suçlarla hapsi müstelzim her hangi bir cürümden dolayı ceza takibi altında bulunmamak ;
- 8 - Sarhoşluğu, kumar oynamağı âdet edinmiş, kumar oynatmış, ahlâk ve sîretçe hâkimliğe yaraşmıyacak bir hal ile dile gelmiş olmamak şarttır.

Madde 4 — Her sene alınacak namzet miktarı vekillikçe tesbit olunur.

Namzetler Adliye Müsteşarı ile Teftiş Heyeti Reisinden ve Hukuk, Ceza ve Zat İşleri Umum Müdürlerinden teşekkül edecek heyetin mütaleası alındıktan sonra Adliye Vekili tarafından tayin olunurlar.

Taliplerin sayısı birinci fıkrada yazılı miktarı aştığı takdirde diploma derecesi tercihte esas tutulur. Bu şartta da müsavvat halinde kur'a çekilir.

Madde 5 — Namzetliğe kabul olunanlar iki sene müddetle mahkemelerle müddeiumumiliklerde staj görürler. Ceza ve hukuk işlerinde zabıt kâtipliği ve başkâtiplik vazifesini ve kendilerine verilecek tetkikatı ve diğer yazı işlerini yaparlar. İcra memurlarına sorgu hâkimlerine yardım ve vekâlet ederler.

Bunlar dinlemek üzere müzakerede hazır bulundurulabilirler.

Namzetler vekâleten ifa eyledikleri vazifelerden ve kendilerine tevdi olunan işlerden dolayı asıl vazife sahipleri gibi mesuldürler.

İkinci fasıl

Namzetlikten muavinlik sınıflarına geçme şartları

Madde 6 — Namzetlik müddetini bitirmiş ve seciye ve ahlâkça kabule mâni bir hali görülmemiş olanlar muavinlik imtihanına kabul olunurlar.

Kabule mâni hali görülenlerin Adliye Vekilligince namzetliklerine nihayet verilir.

Bunlar bir daha namzetliğe kabul olunamazlar.

Madde 7 — Muavinlik imtihanı Adliye Vekilince ikisi yüksek dereceli hâkimlerden, ikisi hukuk fakülteleri profesörlerinden ve biri avukatlardan

Muvaffak üzere seçilecek heyet huzurunda ve her senenin birinci teşrininde Ankarada yapılır.

Madde 8 — İmtihanlar tahriri ve şifahî olur.

Tahriri imtihanlarda :

A - Hukuku medeniye, ticaret hukuku ve hukuk muhakeme usulleri ;

B - Ceza hukuku ve ceza muhakeme usulleri ;

C - Hukuku idare ve hukuku ammeden tatbikî kabiliyeti meydana koyacak surette birer mevzu verilir.

Şifahî imtihanlar :

Tahriri imtihanların yapıldığı maddeler hakkında mer'î olan kanunlara tatbik noktasından vukufun derecesini anlamak için yapılır.

Madde 9 — Her imtihanda onda altıdan ve imtihanların heyeti mecmuasından vasatî olarak onda yediden yukarı numara alanlar muavinliğe ehliyet göstermiş olurlar.

İmtihan komisyonu her namzedin imtihanda kazandığı numaralara göre tayin olunacak ehliyet derecesini gösterir ayrı ayrı birer mazbata yaparak imtihan evrakile beraber Zat İşleri Müdürlüğüne verir.

Madde 10 — İmtihanda ehliyet gösteremiyenler veya mazeretine binen imtihana giremeyenler bir sene sonraki imtihana kabul olunurlar.

Üç defa imtihana giremeyen veya üç imtihanda muvaffak olamayanlar namzetlikten çıkarılırlar.

Namzetliğe kabulü tarihinden itibaren beşinci sene nihayetindeki imtihana giremeyen veya bu imtihanda da muvaffak olamayan namzet hakkında yukardaki fıkra hükmü tatbik olunur.

Madde 11 — Her namzedin vazifesini yapmakta gösterdiği kabiliyetle ahlâkî gidişine dair malûmat, çalıştığı daire âmirleri tarafından mensup olduğu mahkemenin en yüksek dereceli hâkimine veya müddeiumumisine altı ayda bir verilecek delilli takrirlerle o hâkim veya müddeiumuminin namzet hakkında görgü ve bilgisine dayanan mütalealarından ve Adliye Müfettişlerinin raporlarından alınır.

Yukarıki fıkra da gösterilen merciler bu husustaki mütalealarını Adliye vekilliğince buna mahsus olmak üzere hazırlanacak kâğıtlara yazarlar.

Madde 12 — Zat İşleri Müdürlüğünce her namzet hakkında 9 ve 11 inci maddelere göre toplanacak vesikalar o namzedin şahsî dosyasile birlikte ayırma meclisine verilir.

Madde 13 — Ayırma meclisi her namzedin :

A - İmtihanda kazandığı dereceye ;

B - Ahlâkî gidişi hakkında toplanan malûmata bakarak tayin edilecek dereceye ;

C - Namzetlik esnasında gösterdiği kabiliyet derecesine ;

D - Mektep şهادetnamesinde kazandığı dereceye göre emsali arasındaki mertebesini tayin ve en yüksek liyakat kazananlar en başta gelmek üzere sırasile bir defter tanzim ve tasdik eder.

Madde 14 — Muavinliğe hak kazananlar hâkimlik veya müddeiummîlik mesleklerinden hangisinde ihtisas arzusunda bulunduklarını Vekillîğe bildirirler. Ayırma meclisince dahi gerek imtihanda ve gerek namzetlik devresinde gösterilen kudret ve kabiliyetin mahiyet ve hususiyetine göre namzedin hangi meslekte ve hangi kısımda daha fazla istidadı görüldüğü ismi hizasına yazılır.

Bu hükümler intihapta imkân dairesinde nazara alınır.

Madde 15 — Açılacak muavinliklere on üçüncü maddede beyan olan defterdeki sıraya göre önce gelen önce tayin olunur. Bu deftere ismi geçenlere, muavinliklere tayin olununcuya kadar vekillikçe lüzum görülecek yerlerde o sınıflardaki vazifeler gördürülebilir.

Madde 16 — Türkiye hukuk fakültelerinin birinden doktora diploması alanların namzetlikte geçirecekleri müddet bir senedir.

Türkiye hukuk fakültelerinin birinden çıkmakla beraber İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca lisanlarından birile ders okutulan memleketler hukuk fakültelerinin birinden de çıkanlar bir sene namzetlik yaptıktan sonra on üçüncü madde hükmü dairesinde muavinlik sınıflarına sekizinci maddenin son fıkrasına göre yalnız şifahî imtihanları yapılarak kabul olunurlar.

Bu maddede yazılı şartları haiz olan namzetlere 1452 sayılı kanunda yazılı derecelerden 11 inci dereceye ve 22 nci maddenin ikinci fıkrasında beyan olunan şartlar dairesinde doktor diplomasını almış olanlara 10 uncu dereceye tahsis olunan maaş verilir.

İKİNCİ BAP

Hakimlik ve Müddeiummîlik meslekleri
ve ayırma usulleri

Birinci fasıl

Hâkimlik ve Müddeiummîlik meslekleri

Madde 17 — Hâkimlik meslekinin sınıfları, dereceleri ve maaşları bu kanuna bağlı (1) numaralı cetvelde gösterilmiştir.

Bu kanunda gösterilen istisnalardan başka hallerde hâkimlik meslekine mensup olanlar hakkında dahi 1452 sayılı kanunla diğer malî kanunlardaki hükümler tatbik olunur.

Madde 18 — Müddeiummîlik mesleğinin sınıfları ve dereceleri ve maaşları bu kanuna bağlı (2) numaralı cetvelde gösterilmiştir.

Madde 19 — Bir meslekten öbürüne geçmekte 17 ve 18 inci maddelerde yazılı (I) ve (II) numaralı cetveldeki sınıflar ve dereceler biri öbürüne muadil tutulur.

İkinci fasıl

Üçüncü ve ikinci sınıflara ayırma şart ve usulleri

Madde 20 — Muavinlik sınıflarında bulunanların hâkimlik ve müddeium-

millî sınıflarına ve üçüncü sınıf hâkimlerle müddeiumumilerin ikinci sınıfa terfileri için bu kanunda gösterilen istisnalardan başka hallerde, her sınıfın son derecesinde en az iki sene hizmet etmiş ve aşağıdaki maddelerde yazılı usul dairesinde ehliyeti anlaşılmış olmak şarttır.

Madde 21 — Bu kanunda yazılı istisnalar dışında hâkim ve müddeiumumilerin kendi sınıfları içinde bir dereceden diğerine terfileri için bulundukları derecede 57 nci maddede tesbit olunan esas dairesinde en az iki sene hizmet etmiş olmak şarttır.

Şu kadar ki üçüncü sınıfların yedinci derecesinde olan vazifelerden birine tayin edilebilmek için yirmi altıncı maddede beyan olunan ihtisas imtihanında muvaffakiyet göstermiş olmak şarttır.

Madde 22 — On altıncı maddenin ikinci fıkrasında yazılı şartları haiz olanlar muavinlik sınıflarında amelî vukuf ve kabiliyetçe de ehliyet isbat etmiş oldukları takdirde o sınıflarda bir sene hizmetten sonra üçüncü sınıflara terfi edebilirler.

Türkiye hukuk fakültelerinin birinden çıkmakla beraber İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca lisanlarından birile ders okutulan bir memleket hukuk fakültesinden de çıkmış ve bunların birinden hukukî bir mevzu üzerine doktor diploması ve doktor unvanını almış olanların, üçüncü sınıfların «onuncu ve dokuzuncu» derecelerinde geçirecekleri müddet bir senedir.

Madde 23 — İhtisas imtihanı Adliye Vekilince, üçü birinci ve ikinci sınıf hâkimlerden ve ikisi de vekâlet müsteşarından veya umum müdürlerden olmak üzere seçilecek heyet huzurunda Ankarada yapılır.

Madde 24 — Adliye Vekilliği yedinci derecelerde olan vazifelerde vukua gelecek açıkları göz önünde tutarak müracaat müddetini ve imtihanların yapılacağı tarihi tayin ve ilân eder. İhtisas imtihanı senede bir defadan fazla yapılmaz.

Madde 25 — Sekizinci derecelerde yazılı vazifelerde en aşağı iki sene müddetle hizmet etmiş olanlardan terfilerine kazaî veya inzibatî bir mâni bulunmayanlar ihtisas imtihanına kabul olunurlar.

Madde 26 — İhtisas imtihanı tahrirî olur.

İmtihanda: Medenî hukuk ile ticaret hukukuna ve ceza hukukuna müte dair ikişer tez mevzuu verilir.

İmtihana iştirak edenler intisap etmek istedikleri ihtisas şubesine göre bunlardan iki mevzu seçerler.

Madde 27 — İhtisas imtihanında her tezdin en aşağı onda yedi numara almak şarttır.

Bir devre imtihanında muvaffak olamayanlar ertesi sene yapılacak imtihana girebilirler. İkinci imtihanda da kazanamayanların dosyası sicil hülâsası ile birlikte ayırma meclisine verilir. Ayırma meclisi umumî heyeti bu gibilerin hâkimlik ve müddeiumumilik mesleklerinin hangi derecelerinden yukarı derecelerde vazife göremeyeceklerini tayin eder.

Şu kadar ki bunlar bulundukları sınıfın üst sınıfına geçemezler.

Madde 28 — İmtihan heyeti, ihtisas imtihanını muvaffakiyetle geçirmiş olan hâkimlerden her birinin kazandığı ehliyet derecesine göre sırasını gösterir bir defter yapar ve dosyalarına konulmak üzere ayrı ayrı birer mazbata tanzim eder. 7 inci derecede olan terfilerde bu sıraya riayet olunur.

İmtihan heyeti imtihanda muvaffak olan müddeiumumilerin de ayrı bir defterini ve mazbatalarını yapar. Bu defterde sıra tasnifi yoktur.

Madde 29 — Adliye Vekilliği, terfiine kazaî veya inzibatî bir mâni bulunmayan muavinlerle üçüncü sınıf hâkim ve müddeiumumilerin isimlerini gösteren birer listeyi her meslek sınıfları için ayrı ayrı olmak üzere hazırlarak ayırma meclisine verir ve bir suretini resmî ve adlî gazetelerle neşreder.

Bu listelere isimleri yazılmıyanlar listenin neşri tarihinden itibaren bir ay içinde ayırma meclisine müracaat ve itiraz edebilirler. Ayırma meclisinin bu bapta vereceği karara müracaat sahibi itiraz edemez.

Ayırma meclisinin itirazın kabulüne dair olan kararını Adliye Vekili ayırma meclisi umumî heyetine tetkik ettirebilir.

Madde 30 — Hâkimlerle Cümhuriyet müddeiumumileri, refakatlerindeki muavinler ve icra memurları ve ağır ceza mahkemesi reisleri de aza muavinlerle muavinlik sınıfında bulunan sorgu hâkimleri hakkında:

a) Ahlâkî gidişlerine dair şikâyet vaki olmuş veya tahkikat yapılmışsa bunların mevzuunu teşkil eden vakianın mahiyetini veya tahkikat evrakının ne zaman ve nereye gönderildiğini ve neticesini:

b) Kendisine ne kadar iş verilip ne kadarını çıkardığını;

Adliye vekilliğince tayin edilen müddet içinde vekilliğe bildirirler.

Muavinin kanun yoluna müracaat olunmayan kararlarından veya teallük ettiği işi neticelenmiyen lâyhalarından yahut iddianame ve kararnamelerinden en az beşinin tasdikli suretini de birlikte gönderirler.

Hâkimlerle müddeiumumiler, muavinlerin vakta ve vesikalara göre vazifelerinde gösterdikleri kabiliyet, çalışkanlık ve bağlılık derecesi hakkında da mütalealarını ilâve ederler.

Muavinler bu sınıflardaki vazifelerini ayrı ayrı yerlerde yapmışlarsa, her bulundukları yerin hâkimi veya müddeiumumisi tarafından da yukarıki fıkralara göre haklarında muamele yapılır.

Madde 31 — Üçüncü sınıf müddeiumumiler hakkında Adliye Vekili otuzuncu maddede yazılı hususlar için o yerdeki yüksek dereceli hâkim ve müddeiumumileri malûmat vermeğe ve mütalea beyan etmeğe memur edebilir.

Madde 32 — Adliye müfettişleri muamelesini teftiş ettikleri muavinlerle hâkim ve müddeiumumiler hakkında vesikalara müstenit olarak tanzim edecekleri sîret varakalarını alâkalı zatın dosyasına konmak üzere teftiş raporile birlikte Teftiş Heyeti Reisliğine gönderirler.

Madde 33 — Otuzuncu maddenin hükmü muavinlik ve hâkimlik ve müddeiumumilik sınıflarından Adliye Vekilliği merkez hizmetlerine alınanlar hakkında mafevkleri tarafından ve Temyiz mahkemesi raportörlük ve mümey-

yizliklerine alınanlar hakkında birinci reis ile çalıştıkları daire reisi tarafından tatbik olunur.

Madde 34 — Otuzuncu; otuz birinci ve otuz üçüncü maddeler mucibince haklarında mütalea beyan olunanlar dahi son bir sene içinde görmüş oldukları işlerin hüküm ve kararlarından yahut yazmış oldukları iddianame ve lâyiha, kararname ve mütalealardan bizzat intihap edecekleri bir kaç adedinin musaddak bir suretini ve meslekî eser ve makaleleri varsa birer nüshasını listenin neşri tarihinden iki ay içinde Adliye Vekillğine gönderirler.

Madde 35 — Temyiz mahkemesi ikinci reisleri her ay içinde dairelerinde tetkik olunan evraka nazaran hâkim ve muavinlerden her birinin bizzat veya heyet halinde muhakemesini icra ve hükmünü ita eylemiş olduğu işlerden kaçının tasdik edildiğini ve ne miktarının bozulduğunu gösterir birer listeyi ve her sene nihayetinde de bu listelerin bir senelik muhteviyatını irae eden umumî birer defteri tanzim ve Adliye Vekillğine gönderilmek üzere Temyiz Birinci Reisine ita ederler.

Temyiz mahkemesi umumî heyetlerinden verilen kararlar hakkında birinci fıkrada beyan olunan suret ve müddette liste ve defter tanzimi Temyiz Mahkemesi birinci reisine aittir.

Başmüddeiumumî dairesinde tetkik olunan evraka göre Cümhuriyet müddeiumumilerinin bilgi ve çalışkanlığı ve lâyihalarındaki mütaleaların kanuna uygunluğu derecesini gösterir liste ve defterleri aynı müddet içinde Adliye Vekillğine gönderir.

Madde 36 — Yukardaki maddeler hükmünce Adliye Vekillğine gönderilen eser ve vesikalar Zat İşleri Müdürlüğünce alâkalı zatın şahsî dosyasına konulur. Ve dosyasile birlikte ayırma meclisine verilir.

Madde 37 — Adliye Vekili müddeiumumiler arasında vazifede yüksek kudret ve kabiliyet göstermiş veya muvaffak olamamış olanları ayırma meclisine bildirir.

Madde 38 — Ayırma meclisi umumî heyeti her toplanış senesi başında Temyiz Mahkemesinin bir evvelki sene içinde tetkik eylediği işlere göre bozma ve tasdik yekûnlarının birbirine olan nisbetini göz önünde tutarak ehliyet derecesini tayine esas olacak nisbetleri başlıca üç hat içinde tesbit ve bir sene müddetle muteber olmak üzere ilân eder.

Bu hadlerin birincisi, terfia hak kazanmış olmak için erişilmesi zarurî olan ehliyet derecesini; ikincisi onun üstündeki dereceyi; üçüncüsü de tercian terfia lâayık hâkimlerin ehliyet derecesini tayine esas olacak nisbetleri gösterir.

Madde 39 — Ayırma meclisi yukarıki maddelerde yazılı eser ve vesika ve mütalealardan ve ihtisas imtihan heyeti tarafından tanzim kılınan mabatalardan alâkalı zatın bilgi, ehliyet ve çalışkanlık derecesi ve ahlâkî gidişi hakkında edineceği kanaate göre terfira lâayık olduğuna veya olmadığına karar verir.

Madde 40 — Ayırma meclisi terfia lââyık gördüğü kimseleri :

A - Terfia lââyık ;

B - Tercihan terfia lââyık ;

C - Mümtaz olarak terfia lââyık ;

Olmak üzere üç kısma ayırır ve her kısma ait hâkimler ve müddeiumumiler için ayrı ayrı birer terfi defteri tanzim eder.

Bu defterler ayırma meclisi umumî heyetinin, itiraz halinde yapabileceği tadiller müstesna olmak üzere kat'idir.

Madde 41 — Mümtaz olarak terfia lââyık sıfatı, 40 ıncı maddenin (A) bendinde yazılı derecede terfia lââyık olanların vasatı liyakatlerinden çok yüksek bir liyakat derecesine malik olduklarına maddî eserlerle kanaat getirilen kimselere verilir.

Madde 42 — İngilizce, Almanca, Fransızca, ve İtalyanca lisanlarından birini tam bilmek, ehliyet kazananlar arasında tercih sebebi teşkil eder.

Tam bilgi hukuka dair eserlerle isbat olunur.

Madde 43 — Ayırma tetkikatı neticesinde tercihan terfia lââyık görülenlerden yirmi ikinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı şartları haiz olanlar veya hâkimlik ve müddeiumumilik mesleğinde iken o memleketlerden birinin Adliye müesseselerinde Hükûmet hesabına en az üç sene çalışmış olanlar mümtaz olarak terfia lââyık defterine geçirilirler.

Yukarıki hallerde yabancı memleket mektebinin mutat ve muayyen tahsil müddeti veya çalışılan müessesede elçilikten tasdikli olarak geçirilen müddet vazifede geçmiş sayılır.

Madde 44 — Ayırma meclisi, terfia lââyık gördüğü kimselerin hâkimlik veya müddeiumumilik mesleklerinden hangisinde daha fazla istidadı olduğunu isimleri hizasına yazar.

Madde 45 — Otuz sekizinci maddede yazılı tasdik ve bozma nisbetleri itibarile en aşağı ehliyet derecesini kazanamıyanlar diğer maddelerde gösterilen şartları haiz olsalar bile, terfia lââyık görülemezler.

Ayırma meclisince terfia lââyık görülmeyenler iki sene sonra tekrar ayırma tetkikatına tâbi tutulur.

Yirmi dokuzuncu maddede gösterilen terfi listesine her ne sebeple olursa olsun üç defa girmemiş olanların dosyası haklarında bir karar verilmek üzere ayırma meclisine verilir.

Madde 46 — Doksan ikinci madde hükümleri dışında hapis veya vazifeden doğan bir suçtan dolayı ağır para cezasına mahkûm olanlar, yahut bir senede iki veya bir sınıfta üç defa tevbih cezasına uğrayanlar ceza gördükleri tarihten itibaren iki sene müddetle terfi hakkını kaybederler.

Üçüncü fasıl

Birinci sınıfa ayırma şart ve usulleri

Madde 47 — İkinci sınıflarda beş veya bu sınıfların dördüncü derece-

sinde üç sene hizmet etmiş olanlar aşağıdaki maddelerde yazılı şartlar dairesinde birinci sınıfa ayrılabilirler.

Mümtaz olarak terfia lâayık olanlar üçüncü sınıftan itibaren on iki sene geçmedikçe birinci sınıfa ayrılamazlar.

Hâkimlik ve müddeiumumilik sınıflarından Adliye vekilliği hizmetlerine alınanların birinci sınıfa geçmelerinde nazara alınacak filî hizmetleri yetmiş dördüncü maddeye göre hesap olunur.

Madde 48 — Hizmet müddetinde kırk yedinci madde hükmü cari olmak üzere yirmi bir, yirmi dokuz, otuz dört, otuz yedi ve otuz sekizinci maddeler hükümleri ile ayırma meclisinin vazifesine esas olan usul ve kaideleri tayin eden diğer maddeler ahkâmı ikinci sınıfta dahi tatbik olunur.

Madde 49 — Ayırma meclisi umumî heyeti, kırk yedinci maddede yazılı şartları haiz olanlardan meslek hayatındaki haline, seciyesine ve ahlâkına ilmî kudret ve kabiliyetile hizmet ve meslekteki iktidar ve muvaffakiyeti derecesine ve evvelki sınıflarda kazandığı ehliyet derecelerine göre emsali arasında temayüz etmiş olanların bir defterini yaparak Adliye Vekiline verir.

Defter muhteviyatı esbabı mucibeli mazbatalara istinat ettirilir.

Dördüncü fasıl

Ayırma meclisi

Madde 50 — Ayırma meclisi umumî heyeti, Temyiz Mahkemesi Birinci Reisinin reisliği altında Başmüddeiumumî ile Adliye vekilligince bir sene müddetle seçilen dört Temyiz azasından ve Teftiş Heyeti Reisi ile Hukuk, Ceza ve Zat İşleri Umum Nüdürlерinden teşekkül eder. Bunlardan başka icabında heyet noksanını tamamlamak üzere birinci sınıf hâkimlerden üç ihtiyat aza intihap olunur.

Temyiz azalarından müddetlerini dolduranların bir sene geçmedikçe yeniden seçilmesi caiz değildir.

Ayırma meclisinin bir umumî kâtibi bir de muavini vardır. Bunlar Adliye Vekilince tayin olunur.

Madde 51 — Ayırma meclisi umumî heyeti iki tali meclise ayrılır. (I) numaralı meclis Temyiz Mahkemesi Birinci Reisinin ve (II) numaralı meclis Başmüddeiumuminin reisliği altında toplanır.

Her meclise iştirak edecek azayı Adliye Vekili tayin eder.

Madde 52 — Birinci sınıflara ayrılmada kırk dokuzuncu madde hükmü cari olmak üzere namzetlik devresinde bulunanlarla hâkimlik mesleğinin muavinlik sınıfı ile üçüncü ve ikinci sınıflarında bulunanların ayrılmalarına mütedair tetkikat (I) numaralı mecliste, müddeiumumilik mesleğinin muavinlik sınıfı ile üçüncü ve ikinci sınıflarında bulunanların ayrılmalarına müteallik tetkikat (II) numaralı mecliste yapılır.

Yirmi dokuzuncu maddenin ikinci fıkrasında beyan olunan itirazlar (II) numaralı mecliste tetkik edilir.

Madde 53 — I ve II numaralı ayırma meclisleri 51 inci madde mucibince beşer zattan teşekkül ederler ve kararlarını ekseriyetle verirler.

Ayırma meclisi umumî heyetinde verilecek kararlarda reylerde müsavat olursa reisin bulunduğu taraf tercih olunur.

Madde 54 — Ayırma meclisi kararları alâkalılara tebliğ olunur. Bu karar aleyhine tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde itiraz olunabilir. Bu takdirde ayırma meclisi umumî heyet halinde toplanarak itiraz hakkında bir harar verir.

Adliye Vekili ayırma meclisinin kararını umumî heyette tetkik ettirebilir.

Madde 55 — Kırk dokuzuncu maddede beyan olunan deftere ismi geçmiyenler tarafından vaki itirazlar doksan beşinci maddede yazılı heyet tarafından tetkik edilir. Heyet bu bapdaki kararını esbabı macibeli bir mazbata ile Adliye Vekiline bildirir.

Ü Ç Ü N C Ü B A P

Tayin, terfi, tahvil, mezuniyet ve tekaüt

Birinci fasıl

Muavinlerle hâkim ve müddeiumumilerin tayin, terfi ve tahvilleri

Madde 56 — 66 ıncı madde hükmünden maada halde hâkim ve müddeiumumilerle muavinlerin bu kanun hükümleri dairesinde tayin ve terfileri Adliye Vekilinin teklifi üzerine millî irade ile icra olunur.

Madde 57 — Bu kanunda gösterilen istisnalar dışında bir sınıfın muhtelif dereceleri arasında yapılacak terfilerde 1452 sayılı kanunda yazılı iki senelik müddet esas tutulur.

Madde 58 — Münhal hâkimliklere altmışıncı maddede yazılı nisbet dairesinde ve terfi defterindeki sıraya göre önce gelen önce tayin olunur.

Bu nisbet esası mahfuz kalmak üzere sonraki defterlere girenler evvelki defterlere girmiş olanlardan evvel intihap edilemezler.

Müddeiumumilere ait terfi defterlerinde sıra, rüçhan sebebi teşkil etmez.

Madde 59 — Hâkim, teklif olunan hizmeti reddetmiş olmadıkça terfi defterinde yazılı sıralar değiştirilemez. Terfi sırasında teklif olunan hizmeti reddedenler defterin sonunda kalır.

Deftere geçtiğinden itibaren üç sene içinde terfi teklifini bu suretle reddetmesinden dolayı terfi etmeyenler deftere geçtikten sonraki müddete ait ahvali nazara alınarak yeniden ayırma meclisi tetkikatına tâbi tutulurlar.

İki defa deftere geçmiş olanlar o defter sırasına göre teklif olunan hizmeti kabul etmedikleri takdirde bir daha terfi edemezler.

Madde 60 — Mümtaz terfi lâyık defterine geçmiş olanlar sınıf ve derece terfilerinde diğer terfi defterlerinde bulunanlara, ve tercihan terfi lâyık

defterine geçmiş olanlar terfia lââyık defterinde bulunanlara mutlak surette terfia olunurlar.

58 inci madde hükmü mahfuzdur.

Madde 61 — Mümtaz terfia lââyık görülenler her sınıfta bir dafaya mahsus olmak üzere bulundukları derecenin iki derece üstünde bir vazifeye tayin edilebilirler.

Madde 62 — Her hâkim ve müddeiumumî ayırma meclisince ehil olduğu gösterilen meslekte terfi eder. Ancak terfi sırasında bunlardan mümtaz olarak veya tercihan terfia lââyık görülenleri, Adliye Vekili ayırma meclisinin mütaleasile bağlanmaksızın istihkak kazandıkları sınıf içinde hâkimlikten müddeiumumîliğe ve müddeiumumîlikten hâkimliğe tayin edebilir.

Madde 63 — Adliye vekili, hizmet icaplarına göre müddeiumumîlerden lüzum gördüklerini veya istiyenlerden tensip edeceğini hâkimlik sınıfları içinde derecelerine muadil bir vazifeye nakledebilir.

Madde 64 — Temyiz azalığı açıldığında, kırk dokuzuncu maddede gösterilen deftere ismi geçmiş olanlardan bir zat Adliye Vekili tarafından intihap ve millî iradeye arz olunur.

Madde 65 — Başmüddeiumumî ile temyiz ikinci reisleri, temyiz azaları arasından, Adliye Vekilince intihap ve millî iradeye arz olunur.

Madde 66 — Temyiz birinci reisi, başmüddeiumumî ile temyiz ikinci reisleri arasından İcra Vekilleri Hey'etince intihap ve millî iradeye arz olunur.

Madde 67 — Şahsa veya aileye taallük eden sıhhi veya muhik sebeplerle binaen tahvillerini istiyenlerin mazeretleri tahakkuk ederse tahvilleri icra olunur.

İkinci fasıl

Mezuniyet ve tekaüt

Madde 68 — Adli tatilden istifade etmiyen hâkimlerle müddeiumumî ve muavinlere münasip zamanda bir ay senelik mezuniyet verilir.

Mecburî sebeplere ve makbul mazeretlere binaen izin istiyenler hakkında memurin kanunu hükümleri tatbik olunur.

Madde 69 — Hâkimler ve müddeiumumîlerle muavinler hakkında da 1683 sayılı askerî ve mülkî tekaüt kanunu hükümleri tatbik olunur.

Üçüncü fasıl

Hususi hükümler

Madde 70 — Mesleklerinde yirmi sene bilfiil hizmet eden avukatlardan ilmi kudret ve ahlâkî metanetleri ile tanınmış olanlarla on beş sene hukuk fakültelerinde hukuk ilimlerini tedris etmiş olan profesörler ikinci sınıf dahilinde bir vazifeye veya Temyiz mahkemesi azalığına ve avukatlıkta en az on sene hizmet etmiş olanlardan yukarıda yazılı vasıfları haiz bulunanlar onuncu ve bunlardan İngilizce, Almanca, Fransızca ve İtalyanca lisanlarından

birini bilenler dokuzuncu derecede hâkimlik veya müddeiumumiliğe tayin olunabilirler.

Tayin, ayırma meclisinin mütaleası alındıktan sonra yapılır.

Madde 71 — Hâkimlik ve müddeiumumilikten veya hâkimlik sınıfından sayılan vekâlet hizmetlerinden avukatlık veya profesörlük mesleğine geçtikten sonra yeniden hâkimlik veya müddeiumumilik sınıflarına yahut vekâlet hizmetlerine geçenlerin o mesleklerde geçirdikleri müddetin yarısı hâkimlik ve müddeiumumilikte geçirmiş oldukları müddete zammolunur.

Adliye mesleğinde bulunup ta meb'us intihap edilenlerin mebuslukla geçirdikleri müddet kıdemlerine zammolunur.

Madde 72 — Hâkim ve müddeiumumilerle muavinleri doğrudan doğruya Adliye Vekili tarafından Adliye Vekâletince idarî bir vazifeye tayin olunabilirler. Bu takdirde vekâlet hizmetinde bulundukları müddetçe haklarında idarî meslekte bulunan memurlara müteallik umumî hükümler tatbik olunur.

Madde 73 — Üçüncü sınıf hâkimlik ve müddeiumumiliklerin en az yedinci derecesinde bir sene hizmet etmiş olanlar adliye müfettişliklerine intihap ve tayin olunabilirler.

Madde 74 — Hâkimlik ve müddeiumumilik mesleklerinden Adliye Vekâleti müsteşarlığına, teftiş hey'eti reisliğine, umum müdürlüklere, müfettişliklere ve muavinliklere ve muavinlik sınıfından temyiz mahkemesi mümeyyizlikleriyle hukuk ve ceza işleri ve teftiş hey'eti mümeyyizliklerine alınanların bu memuriyetlerde geçirecekleri müddetler hâkimlik ve müddeiumumilik mesleklerinde geçmiş sayılır.

Müsteşarla teftiş hey'eti reisinden maadası bulundukları sınıftan yukarı sınıflara terfi için 39, 40 ve 49 uncu maddeler mucibince ayırma meclisi tetkikına tâbi tutulurlar.

Ayırma meclisi tetkikına tâbi tutulacaklardan umum müdürlerle müfettişlerden başka vekâlet hizmetinde bulunanların hâkimlik veya müddeiumumilikte beş sene filî hizmetleri geçmiş olmadıkça birinci sınıfa ayrılımları caiz değildir.

Bu maddede yazılı vekâlet hizmetlerinde bulunanların hâkimlik ve müddeiumumiliklere gerek istekleriyle ve gerek görülen lüzum üzerine tayinleri halinde evvelki hizmetlerinde iktisap ettikleri haklar nazara alınır.

Madde 75 — Hâkimlik ve müddeiumumilik mesleklerinden kendiliklerinden ayrılmış olanlar ayırma meclisinin kararla tekrar mesleğe kabul edilebilirler.

Bu karara karşı ayırma meclisi umumî heyetine itiraz olunabilir.

Madde 76 — Her sınıf ve derecede kıdem o dereceye tayin hakkındaki millî irade tarihinden hesap olunur.

Aynı irade ile tayin olunanlardan en evvel işe başlıyanlar sonrakinden kıdemli sayılırlar. Aynı günde vazifeye başlıyanlardan hâkimlik mesleğinde eski olanlar daha kıdemli sayılırlar.

Madde 77 — Askerlik ve hastalık kідemin devamına mâni olmaz. Te-kaüt müddeti için konulan hükümler müstesnadır.

Madde 78 — Namzetlik ve ihtisas imtihanlarına girmek için Ankaraya gelenlere, her kısım imtihanda yalnız bir defa vazifeten celbolunan memurlar hakkındaki hükümlere göre gelip gitme yol masrafı verilir.

DÖRDÜNCÜ BAP

Hâkimlik teminatı

Madde 79 — Üçüncü sınıf hâkimliğin 7 inci derecesine geçmiş olanlar hâkimlik teminatını kazanırlar.

Hâkimlik teminatı kazananlar bu kanunda konulmuş olan hükünler dışında :

A - Bir mahkemenin ilgası veya kadrosunun tenkisi sebeplerine müstenit olsa bile maaşlarından mahrum edilemez.

B - Muvafakatleri olmaksızın terfi suretile dahi olsa mevki ve memuriyetleri değiştirilemez.

C - Vekâlet emrine alnamaz.

D - 1683 sayılı kanunun hükümleri dışında tekaüde sevkolunamaz.

Madde 80 — Hâkimlik teminatını kazanmış olanlardan bir mahkemenin ilgası veya kadrosunun tenkisi sebeble vazifesiz kalanlara ilga veya tenkis zamanında mevcut bulunan yahut ilk açılacak olan maaş ve derecesine müsavi hâkimlik teklif olunur.

Hâkim, birinci ve ikinci teklifi reddedebilir.

Üçüncü teklifi kabul etmeyenlerin maaşı kesilir. Sıhhi sebepten dolayı iki sene vazife kabul edemeyecek halde bulunanlar hakkında tekaüde müteallik hükümler tatbik olunur.

Ilga veya tenkis yüzünden vazifesiz kalan muavinlerle üçüncü ve ikinci sınıf müddeiumumiler ve 7 nci dereceye geçmemiş olan hâkimler hakkında memurin kanununa göre muamele yapılır.

Beşinci dereceye geçmiş olan hâkimlerden kırkinci maddede beyan olunan terfi defterlerinin B ve C bentlerinde bulunanlar teftiş tâbi olmazlar.

Madde 81 — Bir dairede birleşmeleri kanunen caiz olmıyanlardan sonradan tayin olunanı ve yeniden tahaddüs etmiş sebep dolayısıyla birleşmiyecek olanlardan kıdemsizi rızası olmadan dahi başka yere kaldırılır.

Bulundukları yerde kendi kusurlarından mütevellit olmıyan her hangi bir sebeple hâkimliğin istilzam eylediği şeref veya bitarafılık dairesinde vazife göremeyeceği tahkikat ile anlaşılan hâkimler, inzibat meclisi kararı ile rızalarına bakılmaksızın başka yere naklolunurlar.

Madde 82 — Hâkim muavinleriyle 7 inci dereceye geçmemiş olan hâkimler şeref ve haysiyeti ve itimat ve emniyeti muhil sebeplerden dolayı inzibat meclisinin mütaleası alınarak ve üçüncü ve ikinci sınıf müddeiumumilerle muavinleri lüzum görüldüğü takdirde vekâlet emrine alınabilirler ve haklarında memurin kanunu hükümlerine göre muamele olunur.

BEŞİNCİ BAP

İnzibatî hükümler

Birinci fasıl

Nezaret hakkı

Madde 83 — Adliye Vekili bütün hâkimler üzerinde nezaret hakkını haizdir.

Adliye Vekili her hangi bir hâkimi kendisine isnat olunan fiiller hakkında cevap vermek üzere nezdine çağırabilir, Hâkim, tayin olunan müddet içinde gelmeğe mecburdur.

Madde 84 —

A - Temyiz Mahkemesi bütün mahkemeler üzerinde ;

B - Temyiz Mahkemesi birinci reisi, Temyiz Mahkemesini teşkil eden bütün hâkimler üzerinde ;

C - Temyiz mahkemesinin her dairesi reisi, ve Ağırceza mahkemesi reisleri muhakeme ve müzakerenin selâmet ve intizamile alâkadar olan hallerde o daireleri teşkil eden hâkimler üzerinde :

Nezaret hakkını haizdirler.

Madde 85 — Bütün müddeiumumilik teşkilâtı Adliye Vekilinin idaresi altındadır.

Başmüddeiumumî, dairesi muavinleri üzerinde ve Cümhuriyet müddeiumumileri kendi muavinleriyle, kaza daireleri içindeki müddeiumumiler üzerinde nezaret ve murakabe hakkını haizdirler.

İkinci fasıl

Madde 86 — Birinci sınıf hâkimlerle Başmüddeiumumiden başka hâkimler ve müddeiumumiler ve muavinler hakkında tatbik olunacak inzibat cezaları şunlardır :

A - İhtar,

B - Maaş kesmek,

C - Tevbih,

D - Derece indirmek,

E - Meslekten çıkarmak.

Madde 87 — İhtar, vazifede dikkate davettir.

Doğrudan doğruya veya nezaret hakkını haiz olanların göstereceği lüzum üzerine Adliye Vekili tarafından verilir.

İhtar olunan kimse meselenin vekillikçe bir daha tetkikini isteyebilir. İhtar sicille geçmez.

Madde 88 — Maaş kesmek, mazeretsiz vazifeye gelmeyenlerin aylıklarından her gün için bir günlüğünün kesilmesidir.

Fasılasız bir ay veya fasılalı da olsa bir senede iki ay kabule şayan mazereti olmaksızın vazifeye gelmeyenler meslekten affolunurlar.

Yukarıki fıkrada yazılı müddetten aşağı vazifeye gelmeyenler hakkında meslekten çıkarılmaktan başka derece gözetilmeksizin diğer inzibati cezalar tatbik olunabilir.

Muayyen çalışma zamanında gelmemek de vazifeye devamsızlık sayılır.

Maaş kesmek cezası doğrudan doğruya ve hizmetten af cezası inzibat meclisi kararı ile Adliye Vekili tarafından tatbik olunur.

Madde 89 — Tevbih, muayyen bir fiil ve hareketten dolayı hâkimin muahazesidir. Tevbih sicille geçer.

Madde 90 — Derece indirmek, hâkimin bulunduğu derecenin bir derece aşağısına indirilmesidir.

Bu ceza bir derecede üç, bir sınıfta dört defa tevbih cezasına uğrayanlar hakkında tatbik olunur.

Madde 91 — Meslekten çıkarmak, bir daha mesleke alınmamak üzere vazifeye nihayet verilmesidir.

Madde 92 — Alelittlak ağır hapis, üç ay veya daha yukarı hapis cezalarından birile kat'i mahkûmiyet meslekten çıkarılmağı müstelzimidir.

Bu halde meslekten çıkarma muamelesi doğrudan doğruya vekillikçe yapılır.

Üç aydan aşağı hapis cezasile mahkûmiyet halinde kat'ileşen hükmü havi ilâm inzibat meclisine tevdi olunur.

Mahkûmiyeti mucip olan suç, ahval ve şerait itibarile hâkimin vakar ve haysiyetini bozan ve hâkimliğe olan ummî hürmet ve itimadı gideren mahiyette görülürse ceza miktarı ne olursa olsun mahkûm hâkimin meslekten çıkarılmasına karar verilir.

Yukarıki fıkralarda yazılı hapis müddetlerinin tayininde esas, hükmolunan cezadır.

Cezanın tecili halinde yapılan fiilin mahiyetine göre meslekten çıkarmak cezasının tatbiki lâzımgelip gelmeyeceğine inzibat meclisi karar verir.

Madde 93 — İhtardan ve maaş kesmeden maada inzibat cezaları 94 üncü maddede gösterilen inzibat meclisince verilir. Ceza görececek kimsenin müdafaası alınmadan ceza verilemez.

Inzibat meclisinin kararları Adliye Vekilliği tarafından tebliğ olunur.

Madde 94 — Inzibat meclisi iki senede bir, Adliye Vekilince Temyiz ikinci reislerinden intihap olunacak beş zat ile Teftiş Heyeti Reisi ve Ceza İşleri Umum Müdüründen teşekkül eder.

Meclise, temyiz reislerinden en kıdemlisi reislik eder. Bunlardan başka lüzumu halinde heyeti tamamlamak üzere temyiz hâkimlerinden iki ihtiyat aza intihap olunur.

Inzibat meclisi beş kişinin toplanmasile karar verebilir. İttifak hasıl olmayan işler meclisin bütün azasile müzakere olunur ve ekseriyetle karara bağlanır.

Müddetini dolduran azanın yeniden intihabı caizdir.

Madde 95 — Inzibat meclisinin kararlarına, alâkadar hâkime tebliğinden itibaren 30 gün içinde itiraz olunabilir. Bu takdirde Temyiz Mahkemesi Birinci Reisile Başmüddeiumumî ve ikinci reislerden hepsi birden toplanarak itirazın varit olup olmadığına ekseriyetle karar verir.

Meslekten çıkarılmağı istilzam eden işlerin itirazen tetkikinde müddei-umumilik vazifesi Başmüddeiumumî tarafından yapılır. Muteriz isterse müdafaasını bizzat hazır bulunarak veya vekil göndererek yapar.

Adliye Vekili inzibat meclisi kararını umumî hey'ete tetkik ettirebilir. Meslekten çıkarma kararına itiraz, kararın infazını durdurmaz.

Üçüncü fasıl

Haysiyet divanı

Madde 96 — Temyiz ikinci reislerle temyiz azalarının hâkimlik vakar ve şerefine ve şahsî haysiyetlerine dokunan veya vazife icaplarına uymıyan ihtiyarî fiil ve hareketlerinden dolayı temyiz birinci reisinin reisliği altında başmüddeiumumî ile daire reislerinden ve her daire namına kur'a ile seçilecek birer azadan kurulacak haysiyet divanı tarafından haklarında aşağıdaki muameleler tatbik olunur :

A - Tavsiye,

B - İstifaya davet.

Madde 97 — İstifaya davete karar verilen zat mezun sayılır ve kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde istifa etmediği veya tekaüdünü istemediği takdirde vekillikçe istifa etmiş addolunur.

Madde 98 — 96 ncı maddede yazılı fiil ve hareketlerin vukuunda Adliye Vekili 83 üncü maddedeki nezaret hakkını kullanarak veya temyiz birinci reisinin doğrudan doğruya yahut daire reisinin vereceği takrire mütalesasını da ilâve suretile vukubulacak iş'arına bakarak işi haysiyet divanına sevkeder.

Bu takdirde divan reisi tarafından yazılacak bir tezkere ile hareketinden şikâyet olunan hâkimden keyfiyet sorulup müdafaası alınır. Hâkim isterse, müdafaasını bizzat hazır bulunarak veya vekil göndererek yapar.

Haysiyet divanının kararları hey'etin üçte ikisinin bir reyde birleşmesiyle verilir. Aleyhinde itiraz olunamaz.

Dördüncü fasıl

müşterek hükümler

Madde 99 — Bir şahsın şikâyeti üzerine açılan inzibatî takibat şikâyetten vaz geçilse dahi durdurulamaz.

Sureti mahsusada tahkik memuru gönderilmesini icap ettirmiş olan bir şikâyetin mevzuu haksız olduğu sabit olan hallerde tahkiki için Devletçe yapılan masraflar hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun dört yüz on birinci maddesinin ikinci fıkrası tatbik olunur.

Inzibatî muameleyi istilzam edecek mahiyette olan ihbar veya şikâyetin sui niyetle yapıldığı veya delillerin uydurulduğu anlaşılan hallerde Adliye Vekilinin iznile takibat icra ve mahkemece yukarıdaki fıkra hükmü tatbik olunmakla beraber Türk Ceza Kanununun 285 inci maddesinin birinci fıkrasında yazılı ceza da hükmolunur.

Bu gibi hallerde takibat icrası şikâyet olunan hâkim veya müddeiumumînin mensup olduğu mahkemeye en yakın ağır ceza mahkemesi merkezindeki C. müddeiumumîsine ve muhakemesi o ağır ceza mahkemesine aittir.

Madde 100 — İnzibatî cezalara karar verecek hey'ete dahil olanların reddi istenebilir. Buna reddi istenilen azadan başka diğerlerinin iştirakile karar verilir.

Madde 101 — İnzibat meclisi veya haysiyet divanı reis ve azaları kendisine inzibatî muamele tatbikını müstelzim bir fiil isnat olunan kimsenin leh ve aleyhindeki delilleri serbestçe takdir ederler.

Bu hey'etler inzibatî muamele ve cezaların tatbikında, hâkimlik şeref ve itibarını kuvvetle muhafaza etmek vazifesinden ve mevcut delillerin vicdanlarında husule getirdiği samimî kanaatten ilham alırlar.

ALTINCI BAP

Tahkik, takip

Birinci fasıl

Vazife ile alâkalı suçlar

Madde 102 — Hâkim muavinleriyle üçüncü ve ikinci sınıf hâkimlerin vazifeden doğan veya vazife sırasında işlenen suçlarından ve sıfat ve vazifeleri icaplarına uymıyan hal ve hareketlerinden dolayı haklarında tahkikat icrası, Adliye Vekilligince memur edilecek yüksek dereceli hâkime veya Adliye Müfettişine ve birinci sınıf hâkimlerin vazifeden doğan veya vazife sırasında işlenen suçlarından dolayı haklarında tahkikat icrası Adliye Vekili tarafından tensip olunacak temyiz reislerinden birine aittir.

Madde 103 — Müddeiumumîlerle muavinlerinin vazifeden doğan veya vazife sırasında işlenen suçlarla sıfat ve vazifeleri icaplarına uymıyan, hal ve hareketlerinden dolayı haklarında tahkikat icrası mafevk müddeiumumîlere veya memur edilecek müfettişe aittir. Başmüddeiumumînin vazifeden doğan veya vazife sırasında işlenen suçlarından dolayı hakkında tahkikat icrası, Adliye Vekili tarafından tensip olunan temyiz reislerinden birine aittir.

Madde 104 — Üçüncü ve ikinci sınıflara mensup hâkimlerle müddeiumumîler haklarında birlikte tahkikat yapılması icap eden hallerde tahkikat, Vekillikçe tensip olunacak müfettiş tarafından yapılır.

Madde 105 — Yukarıki maddelerde yazılı tahkikatın yapılması Adliye Vekilinin iznine bağlıdır. Ancak birinci sınıfa mensup hâkimlerle başmüddeiumumîden maadası hakkında müfettişlerin teftiş veya tahkik sırasında öğrenecekleri haller müstesnadır. Bu takdirde keyfiyet hemen Adliye Vekilligine bildirilir.

Madde 106 — Tahkikat evrakı vekâlet ceza işleri müdürlüğüne tevdi olunur. Tetkikat neticesinde yazılacak mütalea üzerine takibat yapılmasına veya inzibatî ceza tayinine lüzum olup olmadığı Vekillikçe takdir olunarak evrak kanunî mercilere tevdi olunur veya muameleden kaldırılır.

Madde 107 — Üçüncü ve ikinci sınıf hâkimlerle muavinleri ve başmüddeiumumiden başka müddeiumumilerle muavinleri hakkında Vekillikçe takibat icrasına lüzum görüldüğü takdirde evrak, hâkim veya müddeiumumilerle muavinlerin kazası dairesinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine yakın bulunan ağır ceza mahkemelerinden birinin müddeiumumiliğine gönderilir.

Müddeiumumî beş gün içinde iddianamesini tanzim ederek evrakı, son tahkikatın açılmasına veya mahkemenin men'ine karar verilmek üzere ağır ceza mahkemesi reisine verir.

Iddianamenin bir sureti ceza muhakemeleri usulü kanunu dairesinde, hakkında takibat yapılan kimseye tebliğ olunur. Bu tebliğ üzerine alâkalı, kanunda yazılı müddet içinde bazı delillerin toplanmasını ister veya kabule değer bir talepte bulunursa nazara alınır ve icap ederse tahkikat reis tarafından derinleştirilir.

Madde 108 — Haklarında son tahkikatın açılmasına karar verilenlerden ikinci sınıflara mensup olanlarla ağır ceza mahkemeleri hey'etlerine dahil bulunan hâkim ve müddeiumumilerin son tahkikatları Temyiz mahkemesinin vazifeli ceza dairesinde görülür.

Muavinlerle üçüncü sınıflara mensup hâkim ve müddeiumumilerin ağır ceza hey'etlerine mensup olanlarından maadasının son tahkikatları kaza dairesi içinde bulundukları ağır ceza mahkemesinde yapılır.

Madde 109 — 107 inci maddede yazılı mercilerin tevkif veya tahliyeye, yahut son tahkikatın açılmasına mahal olmadığına dair olan kararlarına karşı müddeiumumî veya maznun tarafından umumî hükümler dairesinde itiraz olunabilir.

Bu itiraz hâkimin kazası dairesinde bulunduğu ağır ceza mahkemesinden başka itiraz edilen kararı veren mahkemeye en yakın ağır ceza mahkemelerinden birinde tetkik olunur.

İkinci fasıl

Şahsî suçlar

Madde 110 — Muavinlerle üçüncü ve ikinci sınıflara mensup hâkim ve müddeiumumilerin şahsî suçları hakkında umumî hükümler dairesinde yapılacak takibat ve tahkikat maznun, ağır ceza mahkemesi hâkimlerinden ise en yakın ağır ceza mahkemesi müddeiumumisi ile sorgu hâkimine değilse kazası dairesinde bulunduğu ağır ceza mahkemesi müddeiumumisi ile sorgu hâkimine ve son tahkikatı o ağır ceza mahkemesine aittir.

Temyiz hâkimleri ile Başmüddeiumuminin yukarıdaki fıkrada yazılı suçlarından dolayı ilk tahkikatın yapılması Temyiz birinci reisinin tensip edeceği Temyiz reislerinden birine ve son tahkikatı Temyiz ceza umumî heyetine aittir. Umumî heyetin kararı kat'idir.

Başmüddeiumumî hakkındaki ilk ve son tahkiklerde müddeiumumilik vazifesi Adliye vekilince tensip olunacak Temyiz reislerinden biri tarafından yapılır.

Üçüncü fasıl

Müşterek hükümler

Madde 111 — Ağır cezayı müstelzim meşhut suçların hazırlık ve ilk tahkikatı umumî hükümlere tâbidir.

Madde 112 — Yedinci dereceden yukarı derece veya sınıfta bulunan hâkimlerin vazifelerinde devamı adliye kuvvetinin nüfuz ve itibarına yahut tahkikatın selâmetine hâlel vereceği anlaşılırsa sınıfına göre inzibat meclisi veya hay-siyet diyanı kararile eli işten çektirilir.

Muavinlerle üçüncü ve ikinci sınıf müddeiumumiler ve yedinci derece altında bulunan hâkimler hakkında bu muamele Adliye Vekili tarafından tatbik olunur.

Madde 113 — Eli işten çektirilene maaşlarının yarısı verilir. Bunlardan beraat edenler memuriyetlerine iade veya muadil bir vazifeye tayin olunmakla beraber kesilmiş olan maaşlarını da alırlar.

Haklarında memuriyete mâni olmayacak kazaî veya inzibatî bir ceza verilmiş olanlar vazifelerine iade veya muadil diğer bir vazifeye tayin olunurlar.

Şu kadar ki kesilmiş olan yarı maaşlarını alamazlar.

Madde 114 — Tahkikat sırasında tevkifine lüzum görülen muavinlerle hâkim, müddeiumumiler son tahkikatın açılmasına karar vermeğe salâhiyetli merci tarafından tevkif olunabilir.

Madde 115 — Adliye müfettişleriyle tahkikata memur hâkim ve müddeiumumiler tahkikat sırasında lüzum gördükleri kimselerin ifadelerini yeminle alırlar. Arama yaparlar, sübut delillerini ve bütün daire ve müesseselerden icap eden malûmatı toplarlar.

Bu maddede yazılı selâhiyetlere ait hususları alâkalı şahıslarla daire ve müesseseler ifaya mecburdurlar.

Madde 116 — Muavinlerle hâkim ve müddeiumumilerin takibatı müstelzim suçlarında iştiraki olanlar aynı tahkikat mercilerine tabidir.

Madde 117 — Bu kanun mucibince muhakeme altına alınması icap edenlerin tahkikat mercilerini tayinde esas, muhakeme altına alındıkları zamandaki sıfatlarıdır.

Bu esasa göre tahkikat mercii, suçun işlendiği yerin kazası dahilinde bulunduğu mercidir. Takip yapılmadan evvel hâkimlik veya müddeiumumilik vazifesinden ayrılanların ayrılma zamanındaki sıfatları mercii tayinde esas tutulur.

Vekiller, asılların tâbi olduğu hükümlere tâbidir.

Madde 118 — Muavinlerle hâkim ve müddeiumumilere ait davalar müstacel işlerden sayılır. Kanunî zaruretlerden doğan mâniler olmadıkça üç aydan fazla devam edemez. müddeiumumiler nezdinde bulundukları mahkemelerde derdest bulunan tahkikat safhalarını ve varsa gecikme sebeplerini her üç ayda bir Adliye Vekilliğine bildirmeğe mecburdurlar.

Madde 119 — Cezaî takibat inzibatî muamelenin tatbik ve icrasına mâni teşkil etmez.

Hüküm kat'ileştikten sonra işin dosyası görölüp iade edilmek üzere Adliye Vekilliğine gönderilir. Vekillik icap ederse evrakı inzibat meclisine veya haysiyet divanına tevdi eder.

Y E D İ N C İ B A P

Adliye memurlarının intihap ve inzibat muameleleri

Madde 120 — Temyizden başka bütün mahkemelere ve Adliyeye bağlı dairelere mensup başkâtip, kâtip ve memurlar, dairesi âmirinin inhasile ağır ceza merkezlerinde müteşekkil adliye encümenlerince intihap ve memuriyetleri merkezde Adliye vekili ve vilâyetlerde vekil namına valiler tarafından tasdik olunur.

Tasdik işinde valilerle Adliye encümenleri arasında çıkacak ihtilâf, Adliye Vekilligince halledilir.

Adliye encümenleri en yüksek dereceli hâkimin reisliği altında, mahallî müddeiumumisile vekâletçe seçilecek mahallî hâkimlerden teşekkül eder. Bu heyeti teşkil eden reis ve azanın adedi beşi geçemez.

Madde 121 — Temyiz mahkemesi başmümeyyiz, mümeyyiz ve kâtipleri ile sair memurları, daireleri âmiri tarafından verilecek müzekkere üzerine birinci reis tarafından tayin ve vekâlete arz olunur.

Madde 122 — İnzibatî cezalar şunlardır:

- 1 - Tevbih;
- 2 - Dörtte üçü geçmemek üzere aylıktan kesme;
- 3 - Derece tenzili veya tahvil;
- 4 - Azil.

Bunlardan tevbih veya aylıktan kesme cezalarına memur veya kâtipin mensup olduğu daire âmiri karar verir.

Bu vechile tevbih veya aylıktan kesme cazası alanlar on beş gün içinde bu cezayı veren âmire müracaat ve esbabı mucibe göstererek cezaya itiraz edebilirler. İtiraz amir tarafından reddolunursa ceza kat'ileşir ve sicille geçer.

Derece tenzili ve tahvil ile azil cezaları Adliye Encümenleri tarafından tatbik olunur. Bu kısım inzibatî kararlar aleyhine alâkalı veya memurun âmiri tarafından on beş gün içinde itiraz olunabilir. Bu halde keyfiyet Adliye Vekilliği merkez inzibat heyetince tetkik olunur. Bu heyetçe verilen kararlardan dolayı artık hiç bir mercie müracaat olunamaz.

Bu maddede yazılı cezaların tayininde memurun kanununun yirmi altıncı maddesinde sayılan fiil ve sebeplerle bağlı olmak şart olmadığı gibi derece gözetilmeksizin bu cezalardan her hangi biri tatbik olunabilir.

Madde 123 — Temyiz mahkemesi başmümeyyiz, mümeyyiz ve kâtip ve memurları hakkındaki inzibatî cezalar birinci reisin reisliği altında baş müddeiumumî ve kıdem sırasile diğer üç ikinci reisten teşekkül eden inzibat heyetince tatbik olunur.

Bu heyetin kararları kat'i olup aleyhine hiç bir mercie müracaat olunamaz.

Madde 124 — Hâkim namzetleri hakkındaki inzibat hükümlerinin tatbiki Adliye Vekilliğine aittir.

Madde 125 — Bu bapta yazılı memurların vazifelerinden doğan suçlarından dolayı yapılacak takibat bulundukları mahal müddeiumumiliklerince ve usulî hükümler dairesinde icra olunur.

Madde 126 — Görülecek lüzum üzerine Adliye Vekilliği ve Adliye müfettişleri tarafından, kâtip sınıfında bulunanlarla hapishane müdür ve memurları ve mübaşirler işlerinden çıkarılabilir. Bu selâhiyeti mahallî Adliye encümenleri de haizdir.

İşlerinden çıkarılanların yerlerine diğerleri tayin olunur. Memuriyetlerinden çıkarılanlar tahkikat ve muhakeme neticesinde haklarında muamele tayinine mahal görülmediği, men'i muhakeme veya beraet kararı aldıkları takdirde eski memuriyetlerine muadil memuriyetlere tayin olunurlar.

Madde 127 — Müfettiş ve muhakkikler teftiş ve tahkikatın selâmeti için lüzum gördükleri takdirde bu bapta yazılı memurlara, teftiş ve tahkik neticesine kadar işten el çektirebilirler.

Madde 128 — Bu bapta yazılı hükümlerden gayri hallerde Memurin Kanunu hükümleri caridir.

Muvakkat madde

I — 766 numaralı kanuna göre hâkim sınıfına dahil olanlarla diğer adli vazifelerde bulunanlardan sicilleri veya ehliyetsizlikleri itibarile vazifelerinde bırakılmaları caiz olmadığı Temyiz mahkemesi reis ve azalarından Adliye Vekilince intihap edilecek dört zat ile vekâlet müsteşarı ve Hukuk, Ceza ve Zat İşleri Müdürleri ve Teftiş Heyeti Reisinden teşekkül edecek bir heyetin karare ile anlaşılanlar hakkında bu kanunun mer'iyete gireceği tarihe kadar aşağıdaki hükümler tatbik olunur :

A - Sicilleri itibarile vazifelerinde bekaları caiz olmıyanların hizmetlerine nihayet verilir ve haklarında 1683 sayılı kanunun 13 üncü maddesi hükümleri tatbik olunur.

B - Ehliyetsizlikleri hasebile kendilerinden istifade edilmıyenler vazifesinden affedilir. Bu suretle vazifeden affedilenlerin hizmet müddetleri on beş sene veya daha fazla olursa bu müddet nisbetinde tekaüt maaşına müstahik olurlar. Tekâüt müddetini doldurmıyanlar taleplerile hâkimlik ve müddeiumumilik meslekleri haricinde diğer adli vazifelere tayin edilebilirler.

Bu madde hükmüne tevfikân verilecek kararlar üçte iki ekseriyetle verilir. Bu kararlar aleyhine itiraz ve temyiz yollarına gidilemez.

II — Meslek mektebinden mezun olup ta bu kanunun mer'iyete girdiği tarihte 1452 sayılı kanunun on birinci ve daha altındaki derecelerden maaş alan müstantikler sorgu hâkimi vekili itibar olunur ve almakta oldukları aylıkları alırlar.

Bunlar bu kanunun mer'iyeti tarihinden itibaren üç sene içinde birinci babın ikinci faslında yazılı hükümler dairesinde imtihan verdikleri takdirde

11 inci derecedeki sorğu hâkimliklerine tayin olunurlar ve bu kanunda gösterilen usul ve şartlara göre yalnız sorğu hâkimliğinde terfi edebilirler.

İmtihanda kazanamayanlar veya makbul mazeretlerine binaen imtihana giremeyenler hakkında 10 uncu madde hükmü tatbik olunur.

III — Adliye Vekilliği bu kanunun namzetlik müddet ve imtihanına dair hükümlerinin yerine getirilmesini kadro vaziyetinin icaplarına göre geri bırakabilir. Şu kadar ki bu geri bırakma iki seneyi geçemez.

IV — Adliye Vekilliği bu kanunun 26 ncı maddesinde yazılı ihtisas imtihanına ait hükümlerin yerine getirilmesini kadro vaziyetinin icaplarına göre üç sene geri bırakabilir.

V — Bu kanunun mer'iyete girdiği tarihte 766 sayılı Hâkimler Kanununun 3 üncü maddesinde yazılı derecelerde bulunanlardan o dereceye tahsis olunan maaşı alanlar bu kanunda o maaşın muadili olan derecelerde sayılırlar.

VI — Bu kanunun mer'iyete konulduğu tarihte 766 sayılı Hâkimler kanununa göre hâkimlik ve müddeiumumiliklerle müfettişliklerde ve vekâlet hizmetlerinde bulunanlardan her birinin terfi levhâsındaki derecesile maaşını gösterir bir defter tanzim ve ayırma meclisine tevdi olunur.

Ayırma meclisi altı ay içinde bunlardan her birinin derecesini 40 ncı madde hükmüne göre tayin ve tesbit eder.

Şu kadar ki aynı maaşta bulunanlardan tefrik encümenlerince terfi levhalarına önce geçirilmiş olanlar kadronun müsaadesi nisbetinde ve sicilleri itibarile terciha şayan oldukları takdirde sonradan o dereceye geçirilmiş olanlardan önce terfi ettirilirlar.

VII — Hukuk fakültesi veya mektebinden mezun olmyanlardan hâkimlik veya müddeiumumiliklerle Adliye Vekâleti hizmetlerinde bulunmuş olupta her ne suretle olursa olsun bu vazifelerden ayrılmış bulunanlar bir daha bu meslek ve memuriyetlere tayin edilemezler.

VIII — Bu kanunun mer'iyeti tarihinde inzibatî takibat altında bulunanlar hakkında bu kanun hükümleri tatbik olunur.

IX — Bu kanunun 126 ncı maddesinde yazılı hükümler Adliye Vekilliği merkez teşkilâtı kanunu tanzim olununcıya kadar vekillik kâtip ve memurları hakkında da tatbik olunur.

Son maddeler

Madde 129 — 20 mart 1926 tarih ve 766 sayılı Hâkimler Kanunu ile bütün zeyil ve tadilleri ve diğer kanunların bu kanuna uymıyan hükümleri mülğadır.

Madde 130 — Bu kanun 1 kânunevvel 1934 tarihinden itibaren mer'idir.

Şu kadar ki, kanunun 120 den 128 inciye kadar olan yedinci babındaki maddelerile muvakkat maddenin I, VI, VII, ve IX uncu bentleri ahkâmı kanunun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 131 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Hey'eti memurdur.

9/7/1934

**Hâkimler kanununun 17 nci maddesinde
yazılı (I) numaralı cetvel**

Hâkimlerin sınıfları, dereceleri ve maaşları

Sınıfı	Derecesi	Memuriyeti	Maaşı-Lira
Muavinlik	11	Hâkim muavinliği, icra memurluğu sorgu hâkimliği, aza muavinliği.	30
	10	Sorgu hâkimliği, sulh hâkimliği, icra memurluğu, icra muavin hâkimliği, hâkimlik.	35
	9	Sorgu hâkimliği, sulh hâkimliği, icra memurluğu, icra muavin hâkimliği, icra hâkimliği, mahkeme azalığı, hâkimlik.	40
Üçüncü sınıf hâkimlik.	8	Sorgu hâkimliği, sulh hâkimliği, icra muavin hâkimliği, icra hâkimliği, mahkeme azalığı, hâkimlik.	45
	7	Sorgu hâkimliği, sulh hâkimliği, icra muavin hâkimliği, icra hâkimliği, hâkimlik, mahkeme reisliği, temyiz mahkemesi raportörlüğü.	55
	6	İcra hâkimliği, hâkimlik, mahkeme reisliği temyiz mahkemesi raportörlüğü.	70
İkinci sınıf hâkimlik.	5	İcra hâkimliği, hâkimlik, mahkeme reisliği.	80
	4	Hâkimlik, mahkeme reisliği.	90
Birinci sınıf hâkimlik.	3	Temyiz mahkemesi azalığı.	100
	2	Temyiz mahkemesi ikinci reisliği.	125
	1	Temyiz mahkemesi birinci reisliği.	150

**Hâkimler kanununun 18 inci maddesinde
yazılı (II) numaralı cetvel**

Müddeiumumilerin sınıfları, dereceleri ve maaşları

Sınıfı	Derecesi	Memuriyeti	Maaşı-Lira
Muavinlik	11	Cümhuriyet müddeiumumiliği muavinliği.	30
	10	Cümhuriyet müddeiumumiliği muavinliği.	35
Üçüncü sınıf müddeiumumilik	9	Cümhuriyet müddeiumumiliği muavinliği.	40
		Cümhuriyet müddeiumumiliği, başmüddeiumumilik muavinliği.	40

Sınıfı	Derecesi	memuriyeti	maaşı-Lira
	8	Cümhuriyet müddeiumumiliği muavinliği, Cümhuriyet müddeiumumiliği, başmüddei umumilik muavinliği.	45
	7	Cümhuriyet müddeiumumiliği başmuavin- liği, Cümhuriyet müddeiumumiliği, baş- müddeiumumilik muavinliği.	55
	6	Cümhuriyet müddeiumumiliği, başmüdde- iumumilik muavinliği.	70
İkinci sınıf müddei u- mumilik	5	Cümhuriyet müddeiumumiliği, başmüdde- iumumilik başmuavinliği.	80
	4	Cümhuriyet müddeiumumiliği.	90
Birinci sınıf müddeiu- mumilik	2	Başmüddeiumumilik.	125

Adliye teşkilât ve kadrolarında yapılacak tadilâta dair kanun

Kanun No: 2474

Neşri tarihi: 31/5/1934

Madde 1 — Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülüne dair ve 1452 numaralı kanunun 2 nci maddesine bağlı 2 numaralı cetvelin Adliye Vekâletine ait kısmı yerine bu kanuna bağlı kadro cetveli konulmuştur.

Madde 2 — Bu kanun 1 kânunuevvel 1934 tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükmünü icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.
31/5/1934

Adliye Vekâleti

Merkez Memurları

Derece	Memuriyetin nev'i	Adet	Maaş-Lira
2	Müsteşar	1	125
4	Birinci Müfettişlik Adli Müşaviri	1	90

Ceza İşleri Müdürlüğü

4	Müdür	1	90
7	Muavin	1	55
8	»	1	45
10	Mümeyyiz	1	35
11	»	2	30
12	Birinci Sınıf Tetkik Memuru	1	25

Derecesi	memuriyeti	Adet	maaşı-Lira
14	İkinci sınıf tetkik memuru	2	20
15	Kâtip	3	17,5
17	»	6	14

Hukuk İşleri Müdürlüğü

4	Müdür	1	90
7	Muavin	1	55
8	»	1	45
10	Mümeyyiz	1	35
11	»	2	30
12	Birinci sınıf tetkik memuru	1	25
14	İkinci » » »	2	20
15	Kâtip	2	17,5
17	»	5	14

Zat İşleri Müdürlüğü

4	Müdür	1	90
7	Muavin	1	55
8	»	1	45
10	Mümeyyiz	3	35
11	»	2	30
12	Birinci Sınıf Tetkik Memuru	3	25
14	İkinci » »	3	20
15	Kâtip	8	17,5
17	»	8	14
18	»	2	12

Hususî Kalem Müdürlüğü

7	Müdür	1	55
10	Mümeyyiz	1	35
12	Şifre memuru	1	25

Hapishaneler Müdürlüğü

6	Müdür	1	70
8	Muavin	1	45
10	Mümeyyiz	1	35
12	Hesap memuru	2	25
14	Kâtip	2	20
15	»	1	17,5
17	»	2	14

Derecesi	memuriyeti	Adet	maaşı-Lira
----------	------------	------	------------

Neşriyat Müdürlüğü

7	Müdür	1	55
10	Mümeyyiz	1	35
11	»	1	30
17	»	2	14

Evrak Müdürlüğü

9	Müdür	1	40
11	Mümeyyiz	1	30
15	Kâtip	1	17,5
17	»	3	14

Levazım Müdürlüğü

9	Müdür	1	40
11	Mümeyyiz	1	30
12	Levazım memuru	1	25 (Ayniyat muhasibi)
12	Hesap memuru	1	25
12	Kâtip ve mutemet	1	25
14	Ambar memuru	1	20
14	Kâtip	1	20
17	»	1	14

Teftiş Hey'eti

3	Reis	1	100
4	Baş müfettiş	6	90
5	Birinci sınıf müfettiş	7	80
6	İkinci sınıf müfettiş	8	70
7	Üçüncü » »	9	55
10	Mümeyyiz	1	35
12	Hesap memuru	1	25
15	Kâtip	1	17,5
17	»	1	14
17	Başmüfettiş Kâtipleri	6	14

Adli Tıp İşleri Umum Müdürlüğü

4	Umum müdür ve meclis azası	1	90
6	» » muavini ve meclis azası	1	70
7	Morg müdürü ve meclis azası	1	55
13	» asistanı	2	22

Derecesi	memuriyeti	Adet	maaşı-Lira
7	Müşahedehane müdürü	1	55
13	» asistanı	2	22
19	Mubassır	2	10
7	Kimyahane müdürü ve meclis azası	1	55
9	» » muavini	1	40
13	» asistanı	2	22
19	Müstahzır	1	10
7	Adli tabip	3	55
8	» »	2	45
9	» »	3	40
10	» »	2	35

Adli Tıp İşleri Kalemı

11	Baş Kâtip	1	30	
11	İdare ve hesap memuru	1	30	(Ayniyat
14	Dosya memuru	1	20	muğasıbi)
17	İdare ve hesap memuru refiki	1	14	
17	Kâtip	1	14	

Ankara Leyli Hukuk Fakültesi

7	Müdür	1	55
11	İdare ve hesap memuru	1	30
12	İdare memuru	1	25
12	Ambar memuru	1	25
12	Kâtip	1	25
12	Dahiliye memuru	2	20
17	» »	1	14

Temyiz Mahkemesi

1	Birinci Reis	1	150
2	Baş Müddeiumumi	1	125
2	İkinci Reis	10	125
3	Aza	50	100
6	Baş Muavin	1	70
7	Muavin	6	55
8	»	6	45
9	»	4	40
11	»	5	30

Temyiz Mahkemesi Kalemleri

10	Baş Mümeyyiz	12	35
----	--------------	----	----

Derecesi	memuriyeti	Adet	maaşı-Lira
11	Mümeyyiz	22	30
12	Kâtip	35	25
14	»	51	20
17	»	57	14

Vilâyet Memurları

4		60	90
5		65	80
6	Reis, Hâkim, Aza, Sulh Hâkimi, Müddei-	74	70
7	umumî ve Muavinleri, İcra Reis ve Mu-	109	55
8	avinleri, Müstantikler ve Hâkim Muavin-	194	45
9	leri ve Temyiz Raportörleri	350	40
10		516	35
11		573	30
12	Kâtip	400	25

Kâtipler

9		5	40
10		10	35
11		19	30
12		25	25
13	Başkâtip ve Muavinleri ve Müddeiumu-	30	22
14	mî ve Müstantik Zabıt Kâtip ve İcra	70	20
15	Kâtipleri	80	17,5
16		107	16
17		256	14
18		407	12
19		1208	10
11	Sicilli Ticaret Memurları	2	30
17	» » Kâtipleri	4	14
18	» » »	2	12
8		7	45
9		17	40
10		25	35
11		27	30
12	İcra Memur ve Muavinleri	28	25
13		30	22
14		35	20
15		41	17,5
16		48	16
17		55	14

Derecesi	memuriyeti	Adet	maaşı-Lira
----------	------------	------	------------

İstanbul İcra Muhasebeciliği

9	Muhasibi Mes'ul	1	40
12	» » Refikı	1	25
12	Veznedar	1	25
13	Tetkik memuru	2	22
13	Takip ve Tahsil memuru	1	22
14	Veznedar muavini	1	20
16	Tahsildar	7	16
17	Kâtip	4	14
18	»	14	12

Ankara, Adana, Bursa, İzmir, Üsküdar
İcra Muhasebecilikleri

11	Mes'ul muhasip	5	30
13	» » Refiki	5	22
13	Veznedar	5	22
16	Tetkik memuru	5	16
16	Tahsildar	2	16
17	»	7	14
18	Kâtip	8	12
12	Levazım ve ambar memuru	1	25
17	Mutemet	1	14
18	Kâtip	2	12
19	»	1	10
12	Mahkeme Veznedarı	1	25
14	» »	3	20
17	Kâtip	1	14
18	»	1	12
14	Mahkeme Emanet memuru	3	20
10	Baş Tebliğ memuru	2	35
17	Tebliğ memuru	4	14
18	Kâtip	1	12
19	»	1	10
19	Mübaşir	442	10

Hapishaneler ve Tevkifhaneler

8	Müdür	2	45
9	»	4	40
10	»	6	35
11	»	8	30

Derecesi	Memuriyeti	Adet	Maaşı-Lıra
12	»	20	25
14	»	27	20
11	Tabip	7	30
11	Memur	1	30
12	»	1	25
13	»	1	22
17	»	5	14
18	»	4	12
19	»	3	10
19	Timarcı ve Asistan	2	10
14	Kâtip	1	20
17	»	3	14
18	»	4	12
19	»	71	10

İhtisas Mahkemeleri

Memuriyetin nev'i	Adet
Hâkim	16
Müddeiumumî	16
Müstantik	16(1)
Başkâtip	16
Kâtip	64
Mübaşir (19 uncu derece)	64

Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu

Kanun No: 2559

Neşri tarihi: 4/7/934

Madde 1 — Polis; asayışı, amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatını temin eder.

Yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun ve nizamnamelerinin kendisine verdiği vazifeleri yapar.

Madde 2 — Polisin umumî emniyete müteallik inzibatî vazifeleri iki kısımdır:

A) Kanunlara ve nizamnamelere ve Hükûmet emirlerine ve amme nizamına uygun olmıyan hareketlerin işlenmesinden evvel bu kanun hükümleri dairesinde önünü almak.

B) İşlenmiş olan bir suç hakkında Ceza mahkemeleri usulü kanunu ile diğer kanunlarda yazılı vazifeleri yapmak polisin göreceği vazifelerde salâhiyetli âmirden verilecek emirlerde memurun kanununun 40 ıncı maddesi hükmü cari değildir.

(1) Bunlar teadül cetveline dahil bulunan her hangi bir dereceden tayin olunurlar.

Madde 3 — Belediye zabıtası işleri hükümetçe lüzum görülen yerlerde polise gördürülür.

Madde 4 — Polis hiç bir suretle vazifesinden başka bir işte kullanılamaz.

Madde 5 — Polis aşağıda gösterilen kimselerin parmak izlerini ve fotoğraflarını almağa salâhiyetlidir :

A) Polis veya jandarma tarafından Cümhuriyet müddeiumumiliğine tahkikat evrakile birlikte veya doğrudan doğruya gönderilip mezkûr makamca yapılan tahkikat neticesinde Türk Ceza kanununa göre ağır hapis cezasını istilzam eden suçlarla ammenin itimadı aleyhine işlenmiş suçların maznun ve mahkûmlarının ;

B) Yabancı memleketlerden Türkiyeye kaçanların memleket içinde bir yerden başka bir yere naklolunanların, memleket dışına çıkarılanların ;

C) Hüviyetlerini isbat edemiyenlerin ;

D) Fuhuşla ve fuhuş yüzünden bulaşan hastalıklarla mücadele nizamname ve talimatnameleri hükümlerine göre kendilerine (umumî ev sahibi), (birleşme yeri sahibi) ve (umumî kadın) adı verilenlerin ve itiyat sebeble veya menfaat kastile kendilerini başkalarının zevkine terkedenlerin, fuhuşa vasıtalığı itiyat edenlerin, beyaz kadın ticaretile meşgul olanların ve umumî kadın patronlarının ;

E) Cümhuriyet müddeiumumilikleri ve adlî ve askerî mahkemelerce bir meselenin tetkik ve tahkiki için parmak izlerinin, fotoğraflarının alınmasına lüzum gösterilen kimselerin.

Madde 6 — Hariçten gelen filimlerin gösterilmesi ve dahilde yapılacak filimlerin çekilmesi polisin iznine bağlıdır. Polis filimlerin ve sanaryoların tetkik ve muayene işini alâkalı makamlarla birlikte ve nizamnamesine göre yapar.

Madde 7 — Otel, gazino, kahve, içki yerleri, bar, tiyatro, sinema, hamam ve plâj gibi umuma mahsus istirahat ve eğlence yerlerinin açılması önce polisin tahkiki üzerine o yerin en büyük mülkiye âmirinin vereceği izne bağlıdır.

İzin alınmadan açılan bu gibi yerler polis tarafından kapatılır.

Madde 8 — Aşağıdaki yazılı :

A) Kumar oynanan umumî veya umuma açık yerleri ;

B) Uyuşturucu maddeler kullanılan yerleri ;

C) Mevcut hükümlere aykırı hareketleri görülen umumî evler, birleşme yerleri ve tek başına fuhuş yapanların evlerini ;

D) Ahlâka ve umumî terbiyeye uygun olmıyan veya Devletin emniyet ve siyasetine mazarratı dokunacak oyun oynatılan veya temsil verilen yerleri ;

Polis, kat'î deliller elde ettiği takdirde o yeri en büyük mülkiye âmirinin emrile, kapatabilir.

Kapatmayı mucip sebepler suç teşkil ettiği takdirde tahkikat evrakı derhal Adliye'ye verilir. Mahkemeden aksine bir karar verilinceye kadar bu kapatma devam eder.

Kapatmayı icap ettirecek sebep mahkemeye verilecek hallerden değilse, kapatma en çok üç ay devam edebilir.

Madde 9 — Polis :

A) Askere, zabıtlara ve zabıta memurlarına mahsus silâhları, harp üfenlerini ve namlusu 15 santimetreden uzun olan tabancaları ;

B) İzinsiz taşınan her Model çap ve büyüklükte silâh ve tabancalarla dinamit, bomba ve bunlara benzer yakıcı, öldürücü maddeleri ve zehirli gazlarla bunlara ait alet ve malzemeyi ve barut ve sair ateş alıcı eczayı ve yasak olan silâhlara ait fişekleri ;

C) Üstünde bulundurduğu saldırma, kama, bıçak ve sustalı çakıları, Amerikan yumruklarını, usturpa, matrakları, şişli bastonları ve buna benzer yaralayıcı aletleri ;

D) Ammenin emniyeti için tehlikeli bir vasıta olarak kullanılması muhtemel her türlü eşyayı ;

E) Serseri ve sabıkâlılarda bulunan suç işlemeğe yarayan her türlü vasıtaları (Zabıta şüphe üzerine bu kabil eşhasın üzerine arayabilir ;)

F) Ahlâk ve terbiyeye uygun olmıyan şarkı veya sözleri yahut amme emniyetini bozucu hitabeleri muhtevi bulunan gramofon plâklarını ve izinsiz gösterilen veya elde edilen filimleri ve bu kabil sair basma yazı ve resimleri ; alır. Bunlardan suç mevzuu olanları evrakile Adliyeye ve diğerlerini ait olduğu makamlara verir.

Madde 10 — Taşınması memnu olan kama, hançer, ve saldırmanın yapılması ve satılması da yasaktır.

Eski eserlerden olupta kıymetli olanların satışı bu hükümden müstesnadır.

Madde 11 — Ar ve haya ve içtimâî nizam ve ahlâka uygun olmıyan harekette bulunanlarla bu yolda söz ve türkü söyliyene ve çalgı çalanları, kadın ve genç erkeklere söz atanları, sarkıntılık edenleri ve genç kimseleri her türlü ahlâksızlığa teşvik eyliyenleri polis meneder. Suçlular hakkında tanzim olunacak evrak yirmi dört saat içinde Adliyeye verilir.

Madde 12 — Kız ve kadınların gazino, bar, kafeşantan ve bunlara benzer içki kullanılan yerlerde banyo, hamam ve plâjlarda çalışabilmeleri, o yerin en büyük mülkiye âmirinin iznine bağlıdır.

Yirmi bir yaşından küçük yaştaki kadın ve erkek hiç bir suretle bu yerlerde çalıştırılmazlar.

Bar, kafeşantan ve meyhanelere, yanlarında veli ve vasileri olsa bile, on sekiz yaşından aşağı küçüklerin girmesini polis meneder.

Madde 13 — Polis halkın rahatını bozacak ve rezalet sayılacak surette sarhoş olanlara sarhoşluk halinde başkalarına tecavüz edenleri ve mutlak surette ammenin istirahatını bozanları yakalar ve haklarında tanzim edeceği evrakile yirmi dört saat içinde Adliyeye verir.

Madde 14 — Şehir ve kasabalarda gerek mesken içinde ve gerek dışında saat 24 ten sonra her ne suretle olursa olsun civar halkının rahat ve huzurunu bozacak surette gürültü yapanlar polisçe menolunur. Bu yasa-

ğı dilediği haklarında Ceza kanununun 546 nci maddesine göre takibat yapılır.

Zabıtanın izin alınarak yapılacak düğün ve müsamere ve balolar bu kayıttan müstesnadır.

Madde 15 — Polis; yaptığı tahkikat esnasında ifadelerine müracaat lâzımgelen kimseleri çağırır ve kendilerinden lüzumu olan şeyleri sorar.

Madde 16 — Polis, aşağıda yazılı hallerde silâh kullanmağa selâhiyetlidir:

A) Nefsini müdafaa etmek;

B) Başkasının ırz ve canına vukubulan ve başka suretle men'i mümkün olmayan bir taarruzu savmak;

C) Ağır cezayı müstelzim bir suçtan maznun olarak yakalanıp nezaret altında bulunan veya her hangi bir suçtan mahkûm ve mevkuf olupta tutulması veya nakil ve sevki polise emir ve tevdi olunan şahısların kaçmaları veya bu maksatla polise taarruzları halinde yapılacak ihtarlara itaat edilmemiş ve kaçmağa ve taarruza mâni olmak için başka çare bulunmamışsa;

D) Muhafazasına memur olduğu mevki veya elindeki silâha yahut kendisine verilmiş veya teslim edilmiş olan karakolhane ile şahıslara karşı vukubulacak taarruzu başka suretle def'a imkân olmamışsa;

E) Ağır cezayı müstelzim ve meşhut cürüm halinde bulunan suçlarda suçlunun saklı olduğu yerin arandığı sırada o yerden şüpheli bir şahıs çıkarak kaçtığı ve dur emrine kulak asmadığı görülerek başka suretle ele geçirilmesine imkân bulunmamışsa;

F) Ağır hapsi müstelzim bir suçtan dolayı maznun veya mahkûm olupta zabıta aranmakta olan bir şahsın yakalanmasına teşebbüs edildiği sırada kaçır ve dur emrine de kulak asmayarak başka türlü ele geçirilmesi kabil olmazsa;

G) Vazife esnasında polise tecavüze veya karşı koymağa elverişli aletlerin ve silâhların teslimi emredildiği halde emrin derhal yerine getirilmiyerek karşı gelinmesi veya teslim edilmiş silâh ve aletlerin zorla tekrar alınmasına kalkışılmışsa;

H) Polisin vazifesini yapmasına yalnız veya toplu olarak fili mukavemette bulunulmuş veya taarruzla mümanaat edilmişse;

İ - Devlet nüfuz ve icraatına silâhlı olarak karşı gelinmişse;

Madde 17 — Polisin:

A) Kanun ve usul dairesinde verdiği emre itaatsizlik ve ittihaz eylediği tedbirlere riayetsizlik edenler;

B) Vazife yaparken polise mukavemette bulunan veya vazifesinden alıkoymak maksadile polise zorla karşı koyan ve yakalanmadıkları takdirde hareketlerinde devam etmeleri melhuz bulunan şahıslar;

Karakola götürülüp haklarında tanzim olunacak evrakla beraber yirmi dört saat içinde Adliyeye verilirler.

Madde 18 — Fevkalâde hallerde ve Devletin emniyet ve selâmetini ve içtimai nizamı tehdit ve ihlâl kabiliyetini haiz vaziyetlerde bu hal ve vaziyet-

leri ihdas edeceklerinde veya devamına müessir olacaklarına şüphe edilenleri, sebep ortadan kalkıncıya kadar, polis nezaret altına alabilir ve umumî ve hususî nakil vasıtalarına vaziyet edebilir.

Bu hal ve vaziyetin ve devamının takdiri en büyük mülkiye âmirine aittir.

Madde 19— Polis; sokak, meydan ve umuma mahsus yerlerde intizamı temin ve seyrüsefer talimatnamesindeki vasıflara uygun olmıyan nakil vasıtalarını işlemekten ve bu vasıtaları sarhoş olarak veya seyrüseferin intizam ve selâmetini bozacak surette idare edenleri çalışmaktan meneder.

Madde 20 — Polis, aşağıda yazılı hallerde evlere girebilir:

A) İstimdat veya yangın, su baskını ve boğulma gibi büyük tehlikelerin haber verilmesi veya görülmesi halinde;

B) Ağır cezayı müstelzim bir suçun işlenmesine veya yapılmakta devam olunmasına mâni olmak için.

Madde 21 — Bir neşir vasıtası için abone yazmak veya bunlar için yazı, resim, ilân gibi bir madde kabul etmek maksadile matbuat Kanununa göre alınmış vesikası olmaksızın idare evlerinin dışında dolaşanlar veya dolandırılanlar şantajdan veya böyle bir hareketle dolandırıcılıktan maznun olarak takibat altında bulunanlar; polisçe bu yolda çalışmaktan menedilir.

Madde 22 — Bu kanunda yazılı vazife ve selâhiyetlerin yapılması ve kullanılması için en büyük mülkiye âmirlerinin vereceği emirleri, Dahiliye Vekili re'sen verebilir.

Madde 23 — Umumî ve hususî kanunlarla Polise verilen ve bu kanunda yazılı bulunmıyan vazife ve selâhiyetlerin hükümleri bakidir.

Madde 24 — Mahsus zabıta teşkilâtı olan işlerde bu teşkilâta mensup memur bulunmadığı yerlerde polis, bunlara ait inzibatî muameleleri yapmağa selâhiyetlidir.

Madde 25 — Polis teşkilâtı olmıyan yerlerde vilâyet ve kaza jandarma kumandanları bu kanunda yazılı vazifeleri yaparlar ve selâhiyetleri kullanırlar.

Madde 26 — Bu kanunun tatbik suretini gösterir bir nizamname yapılacaktır.

Madde 27 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 28 — Bu kanunun hükümlerini yürütmeğe İcra Vekilleri Hey'eti memurdur.

9/7/1934

Adliye Harç Tarifesi Kanunu

Kanun No: 2503

Neşri tarihi: 16/6/1934

Umumî hükümler

Madde 1 — Miktar ve kıymeti iki bin beş yüz kuruşu geçen davalarla icra takipleri için bu kanun hükümlerine göre harç alınır.

Madde 2 — Mahkemelere, Cümhuriyet müddeiumumilikleriyle istintak ve icra ve iflâs dairelerine verilecek arzuhal ve lâyhaların ve ilişik olarak verilecek ve ibraz olunacak evrakın her birinden yirmi kuruş kaydiye harcı alınır.

BİRİNCİ BAP

Hukuk davalarından alınacak harçlar

Birinci fasıl

Kayıt ve zabıt harçları

Madde 3 — Dava ve cevapların mahkeme kaleminde zaptettirilmesi için yirmi kuruş alınır.

Madde 4 — Kayde tâbi evraktan bir kere kayıt harcı alındıktan sonra evrak diğer bir husus için yeniden ibraz olunursa kayıt harcı tekrar alınır.

Madde 5 — Kaydiye ve zabıt harçları ait olduğu evraka pul yapıştırılarak istifa olunur. Pul, tarih ve mühür ve imza ile iptal olunur. Kayıt defterinin numarası da evraka işaret edilir.

Madde 6 — Kayde tâbi evrakın kayıt harcı alınmadıkça muameleye konması caiz değildir.

İkinci fasıl

Peşin alınacak harçlar

Madde 7 — Her davada dava edilen şeyin miktar veya kıymetine yahut davanın mahiyetine göre davacıdan peşin olarak ilâm harcının dörtte biri alınır.

Madde 8 — Dava arzuhalinde miktar veya kıymet gösterilmişse davacıya tesbit ettirilir.

Mahkeme sırasında kıymetin tesbit olunan miktardan fazla olduğu anlaşılırsa peşin alınan harç ikmal edilmedikçe davaya devam olunamaz.

Kıymet tayini mümkün olmıyan davalardan yüz kuruş peşin harç alınır.

Madde 9 — Bir ilâm aleyhine yüksek vazifeli mahkemeye müracaat halinde o ilâmdan kaç kuruş harç alınmışsa dörtte biri peşin alınır.

Madde 10 — Peşin alınan harç ilâm harcına mahsup edilir. Peşin alınan harç ilâm harcından fazla ise fazlası geri verilir.

Üçüncü fasıl

Tebliğ harçları

Madde 11 — Arzuhal ve lâyiha ve celpname ve diğer dava eyrakının tebliğinde her bir nüsha için tebliği istiyenden on kuruş alınır.

Madde 12 — Evrak tebliğ olunacak şahsın bulunduğu yerin mesafesine göre tebliğ yapanın zarurî masrafı her malî sene başında oranın adliye

encümenleri tarafından tanzim olunacak cetvellere göre ayrıca alınır.

Gönderilen tezkerelelerden tebliğ harcı alınmaz.

Bu madde hükmü icra işlerinde de caridir.

Dördüncü fasıl

Madde 13 — Hukuk Usulü Muhakemeleri kanununun 65 inci maddesi mucibince sulh hakimi tarafından tasdik edilecek vekâletnamelerden her imza için yirmi beş kuruş tasdik harcı alınır.

Beşinci fasıl

Celse harçları

Madde 14 — Muhakeme, tarafların talep ve muvafakatleri üzerine talik edilmişse taraflardan ve evvelce yapılması mümkün olan bir keyfiyeti yapmamış olmasından dolayı talika sebebiyet veren taraftan üç yüz liraya kadar olan (üç yüz dahil) hukuk davalarında yüz ve fazlasından üç yüz kuruş celse harcı alınır.

Kıymet tayini mümkün olmayan davalarda celse harcının miktarı yukarıki fıkrada yazılı hadler dairesinde mahkeme tarafından takdir olunur.

Altıncı fasıl

Hükümden evvel verilen kararlardan alınacak harçlar

Madde 15 — Gıyap, keşif, hesap görülmesi, tatbik ve istiktap icrası, lera ve iflâs Kanununun 158 inci maddesine göre borcun ifa veya depo edilmesi ve Ticaret Kanununun 638 inci maddesi mucibince ziyaa uğrıyan senetler hakkında verilecek kararlarla mezkûr kanunun 1270 inci maddesi hükmünce dispeççi tayini ve muhakeme yapılmaksızın malların satılmasına izin verilmesi hakkında verilen kararlardan her biri için elli kuruş harç alınır.

Madde 16 — Eski hale getirme talebinin reddine dair verilen kararlardan iki yüz elli kuruş harç alınır.

Madde 17 — Delillerin tesbitine ve ihtiyatî tedbirlere müteallik kararlardan iki yüz kuruş harç alınır.

Ticaret kanununun 1063 üncü maddesinde yazılı raporun mahkemeye verilmesi ve mezkûr kanunun 1066 inci maddesinde yazılı zaptın tutulması halleri ile dispeççiler tarafından verilecek raporlar birinci fıkradaki harca tâbidir.

Madde 18 — 15, 16 ve 17 nci maddelerde yazılı harçlar sulh işlerinde yarı olarak alınır.

Yedinci fasıl

İlâm harçları

Madde 19 — Miktar veya kıymeti iki bin beş yüz kuruşu geçen dava-

lara dair verilen ilâmlardan hüküm altına alınan miktar veya kıymetin binde yirmisi nisbetinde harç alınır.

Madde 20 — Kıymet takdiri mümkün olmıyan davalarda ilâm harcı dört liradır.

Madde 21 — Davanın reddi halinde ilâm harcı dört yüz kuruştur.

Madde 22 — Reddi mutazammın verilen ilâmın nakzından sonra dava olunan şey hüküm altına alınmışsa miktar ve kıymet üzerinden 19 uncu madde hükmüne göre harç alınır.

Yukarıki fıkranın haricinde kalan işlerde Temyiz mahkemesince nakzolunduktan sonra verilen ilâmlardan maktuan iki yüz elli kuruş harç alınır. Sulh işlerinde bu maktu harç yüz kuruştur.

Davadan feragat ve davayı kabul veya sulh vukuunda ilâm harcının yarısı alınır.

Madde 23 — Vasiyetnamenin tevdiî mukabilinde verilen makbuzlardan elli kuruş harç alınır.

Madde 24 — Kanunu medeninin 538 inci maddesi mucibince verilecek mirasçılık vesikasından yüz kuruş harç alınır.

Madde 25 — Miktarı veya kıymeti yüz liradan ziyade olan şifahî vasiyetin zaptı için binde bir nisbetinde harç alınır.

Madde 26 — Mirasın resmî tasfiyesi ve resmen idaresi emri binde yarım harca tabidir.

Mühür konması ve fekki ve defter tutma işlerinde yüz kuruş harç alınır.

Elli lirayı geçmiyen hususlarda harç alınmaz.

Madde 27 — Vesayet altına alınanlara ait malların defterlerini tutmak ve vasinin hesabını rüyet etmek için defter veya hesabın baliğ olduğu miktarın binde biri nisbetinde harç alınır.

Bu miktarın mecmuu elli lirayı geçmezse harç alınmaz.

Madde 28 — Bir gayri menkulün hissedarlar arasında taksimine dair sulh mahkemesinden verilen kararlardan maktuan yüz kuruş harç alınır.

Taksimi mümkün olmıyan gayrimenkulün satılarak bedelinin taksimi suretile şüyuun izalesine müteallik verilecek hükümlerden müşain açık artırma neticesindeki kıymetinin yüzde biri nisbetinde harç alınır. Bu harç müşariklerinden hisseleri nisbetinde istifa olunur. Başkaca tahsil harcı alınmaz.

Sekizinci fasıl

İflâsa dair ilâmlardan alınacak harçlar

Madde 29 — İflâs davalarında verilen nihai kararlardan maktuan dört yüz kuruş harç alınır.

Madde 30 — Konkordatonun tasdiki hakkında verilen ilâmlar için alacaklılara verilmesi kararlaşan para üzerinden binde yirmi harç alınır.

Madde 31 — Konkordatonun kısmen veya tamamen feshini natık ilâmlar 19 uncu madde mucibince maktu harca tâbidir.

Dokuzuncu fasıl

Hakem kararları için mahkemece alınacak harçlar

Madde 32 — Hakem kararlarını infazı lâzım olduğuna dair mahkemece verilen şerh için maktuan dört yüz kuruş harç alınır.

Onuncu fasıl

Ticaret Sicilli

Madde 33 — Unvanı ticaretin tescil ve ilânı için iki yüz kuruş harç alınır.

Ticarî şirketlerin tescil ve ilânı için sermayelerinin binde yarımı nisbetinde harç alınır.

Madde 34 — Müdür, Mümessiller, Tasliye memurları ve temsile mezun sair kimselerin tescil ve ilânı için iki yüz elli kuruş harç alınır.

Madde 35 — Şubelere müteallik kayıt ve ilânlar için asıl müessese-den alınmış olan harcın yarısı alınır.

Asıl müessese ecnebi memlekette bulunuyorsa Türkiye dahilinde ilk açılan şubenin tescil ve ilânı için tam harç alınır. Diğer şubelerin tescil ve ilânı için merkezi Türkiyede bulunan müesseseler şubeleri gibi muamele olunur.

Madde 36 — Tadil ve terkinler için yukarıki maddelerde yazılı harçların yarısı alınır. Resen yapılması iktiza eden kayıt terkininden bir harç alınmaz.

Madde 37 — Ticaret Kanununun 502 nci maddesinde yazılı cetvelin tevdiinde elli kuruş harç alınır.

Madde 38 — Yukarıki maddelerden başka sicille kayıt ve ilânı kanun icabından olan her muamele için yüz kuruş harç alınır. Bunların tadil ve terkinlerine dair olan tescil ve ilânlar için elli kuruş alınır.

Re'sen yapılan terkinler harca tâbi değildir.

Onbirinci fasıl

Suret harçları

Madde 39 — İlâm suretlerinin beherinden iki yüz ve evrak suretlerinin her birinden elli kuruş harç alınır.

Muhakeme zabıtnamelerinin her sayıfasından otuz kuruş alınır. Bir sayıfa yirmi dört satır ve bir satır en aşağı elli harftir.

Sulh işlerinde yukarıki fıkralarda yazılı harçların yarısı alınır.

On ikinci fasıl

Tezkere harçları

Madde 40 — Resmî dairelere yazılacak her tezkereden elli kuruş alınır. Ancak bunların tekitlerinden harç alınmaz.

İstenilen kayıt ve malûmatın esasen mevcut olmadığı veya iddia hilâfına bir kayıt ve malûmata dair cevap geldiği surette mahkeme kararile tezkere-nin yazılmasını istiyenden yüz kuruştan bin kuruşa kadar ayrıca harç alınır.

Onüçüncü fasıl

Mahkeme haricindeki muamelelerden alınacak harçlar

Madde 41 — Hâkim veya naibi tarafından mahkeme binasının haricinde tanzim olunacak her zabıtname için oluz kuruş harç alınır.

Ondördüncü fasıl

Depozito harcı

Madde 42 — Adliye veznelerine tevdi olunacak para ve kıymetli eşya-nın kabul ve muhafazası için yüzde yarım harç alınır.

Muhafaza müddeti bir seneyi geçerse her sene için fazla olarak bu harcın yarısı alınır.

Onbeşinci fasıl

Temyiz ilâmlarından alınacak harçlar

Madde 43 — Temyiz Mahkemesinin hukuk ve ticaret daireleriyle hukuk heyeti umumiyesince bir ilâmın tasdikında temyiz olunan ilâmın verildiği mahkemece alınmış olan miktarda harç alınır.

Temyiz istidasının reddi halinde maktuan dört yüz ve nakzında beş yüz kuruş harç alınır.

Temyiz mahkemesinden icranın tehirine dair verilen kararlar beş yüz kuruş maktu harca tâbidir. Şulh işlerinde bu kararlar için yüz kuruş harç alınır.

Tashihi karar talebinde bulunanlardan dört yüz kuruş peşin harç alınır.

Tashihi karar arzuhalı reddedilir. veya asıl temyiz olunan ilâm tashih üzerine tasdik veya nakzolunursa yukarıki fıkra hükmüne göre harç alınır.

Madde 44 — Temyiz ilâmlarının harçları Temyiz mahkemesi veya ilâmı veren mahkeme tarafından istifa olunur.

Onaltıncı fasıl

İadei muhakeme taleplerinden alınacak harç

Madde 45 — İadei muhakeme talebinin reddi halinde maktuan dört yüz kuruş harç alınır.

İstidanın kabulünden sonra verilecek kararlar beş yüz kuruş harca tâbidir.

Onyedinci fasıl

Yabancı memleketler mahkemelerinden verilen
ilâmların infazı için alınacak harçlar

Madde 46 — Yabancı bir mahkemeden sadır olan ilâmın tenfizi hak-

kında açılacak davalarda hükmolunmuş olan şeyin miktar, kıymet ve mahiyetine göre bu kanun dairesinde harç alınır.

İKİNCİ BAP

Ceza davalarında alınacak harçlar

Madde 47 — Harçların takdirinde hükmedilecek cezanın miktarı esas tutulur. Hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile birlikte para cezası da hükmedilen hallerde para cezasının hürriyeti bağlayıcı cezaya kalbile her iki ceza mecmuu üzerinden harç hesap edilir.

Hüküm yalnız para cezasına taallük ediyorsa alınacak harç para cezası miktarını geçemez.

Madde 48 — Ceza kanununun 77 nci maddesindeki hallerde yeni muhakeme için alınacak harç, yeni cezanın eskiden hükmedilen cezayı geçen kısmı üzerinden hesap edilir. Ceza muhakemeleri Usulü Kanununun 403 üncü maddesinde yazılı olan halde ayrıca harç alınmaz.

Madde 49 — Bir ceza bavasından birden fazla suçlulara taallük ediyorsa alınacak harç bunlardan her biri hakkında hükmedilen cezanın miktarile mütenasip olmak üzere paylaştırılır.

(Ceza muhakemeleri Usulü Kanununun 413 üncü maddesinin 4 üncü fıkrası hükmü mahfuzdur).

Madde 50 — Sulh, asliye ve ağır ceza mahkemelerinde para cezasına ve hürriyeti bağlayıcı bir cezaya dair verilen hükümlerden aşağıda yazılı olan şekillerde harç alınır:

- 1 — 50 kuruştan 1000 kuruşa kadar yahut bir günden on güne kadar 200 kş.
- 2 — 1 001 kuruştan 1500 kuruşa kadar yahut 11 günden 14 güne kadar 300 kş.
- 3 — 1 501 kuruştan 3000 kuruşa kadar yahut 15 günden 30 güne kadar 400 kş.
- 4 — 3 001 kuruştan 7 500 kuruşa kadar yahut 31 günden 45 güne kadar 500 kş.
- 5 — 7 501 kuruştan 15 000 kuruşa kadar yahut 46 günden 3 aya kadar 1 200 kş.
- 6 — 15 001 kuruştan 25000 kuruşa kadar yahut 3 aydan 6 aya kadar 1 400 kş.
- 7 — 25 001 kuruştan 50 000 kuruşa kadar yahut 6 aydan 1 seneye kadar 1 700 kş.
- 8 — 50 001 kuruştan 75 000 kuruşa kadar yahut bir seneden 2 seneye kadar 2 200 kş.
- 9 — 75 001 kuruştan 150 000 kuruşa kadar yahut 2 seneden 3 seneye kadar 2 800 kş.
- 10 — 150 000 kuruştan yukarı para cezası yahut 3 seneden on seneye kadar 3 800 kş.

11 — Daha yüksek mahkûmiyetlerde 6 000 kş.

12 — Hükmedilen ceza yalnız amme hizmetlerinden veya bunlardan bazılarında mahrumiyete mütedair olursa harç 500 kuruş ve tevbihi adli yapılmasına karar verilmişse 100 kuruş.

Sürgün cezalarında Türk Ceza Kanununun 40 inci maddesi kıyas yolu ile tatbik olunur.

Madde 51 — Sulh hâkimleri tarafından verilmiş olan ceza kararnamesi duruşma yapılmaksızın kat'ileşirse 50 inci maddede yazılı harçların onda ikisi alınır.

Bir ceza kararnamesi aleyhine yapılan itiraz, dava suçlunun isbatı vücut etmesi sebebiyle bir kararla reddedilmiş bulunursa bütün muhakeme için 54 üncü maddede yazılı harçların yarısı alınır.

Madde 52 — İlk tahkikat yapılmamış ve son tahkikatın icrası esnasında delil ikame edilmemiş bulunursa 50 nci maddede yazılı olan harçların yarısı alınır.

Ceza muhakemeleri Usulü Kanununun 205 inci maddesinde yazılı olan hallerde de böyledir.

Madde 53 — Temyiz mahkemesince, temyiz istidası reddedilirse maktuan 400 ve temyiz olunan hüküm bozulduğu takdirde maktuan 500 kuruş ve hükmün tasdikı halinde asliye mahkemesince kaç kuruş ilâm harcı alınmışsa o miktar harç alınır.

Madde 54 — Aşağıdaki hallerde 50 nci maddede yazılı harçların onda üçü alınır:

1 - Eski hale getirme talebinin reddi.

2 - Temyiz talebinin mahalli mahkemesince kabule şayan olmamasından dolayı reddi.

3 - İadei muhakeme talebinin kabule şayan olmamasından dolayı reddi,

4 - Sulh hâkimi tarafından verilmiş olan bir ceza kararnamesine karşı yapılmış olan itirazın gayri kabili kabul olmasından dolayı reddi,

5 - 1, 2 ve 4 üncü numaralardaki kararlar aleyhine yapılmış olan müracaatın reddi.

Madde 55 — İadei muhakeme talebi esassız olduğundan reddedilmişse ellinci maddede yazılı harçların onda ikisi alınır.

Bu talepte delil gösterilmişse harcın nisbeti onda dörde çıkarılır.

Yukarıki fıkrada yazılı kararların aleyhine yapılan temyiz talebinin reddi halinde ellinci maddede yazılı harcın onda dördü alınır.

Madde 56 — 55 inci maddede gösterilenden gayri kanun yollarına müracaat olunarak bu müracaatın reddi halinde elli kuruş harç alınır.

Madde 57 — Ceza muhakemeleri Usulü kanununun 167 ve 168 inci maddelerinde yazılı hallerde harç mezkûr kanunun 170 ve 414 üncü maddelerine tevfiakan müddeiye tahmil edilmiş olursa harçlar aşağıdaki surette alınır:

Kabahatlerde iki yüz kuruş;

Cürümlerde:

1 - Beş seneye kadar hapis, sürgün, ağır para cezası, amme hizmetlerinden mahrumiyet cezasını müstelzim ise beş yüz kuruş:

2 - Ölüm cezası ve beş seneden yukarı hapsi müstelzim ise bin kuruş:

Ceza Muhakemeleri Usulü kanununun 411 inci maddesinde zikredilen halde de bu suretle harç alınır.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 169 uncu maddesinin son fıkrasında zikredilen halde yukarıda yazılı harçların yarısı alınır. Son tabkikatın açılmasından sonra, müştekinin şikâyetnamesini geri alması sebebiyle dava düşerse hüküm yine böyledir.

Madde 58 — Şahsî dava üzerine yapılan duruşmada aşağıda gösterilen suretlerde harç alınır:

1 - Takibatin tatiline, duruşmaya başlandıktan sonra hüküm verilmişse üç yüz kuruş;

2 - Birinci bentte yazılı hal haricinde dava, delil ikame edilmeksizin bir hükme iktiran etmişse üç yüz kuruş;

3 - İkinci bentte yazılı hal haricinde dava delil ikame edildikten sonra bir hükme iktiran etmişse beş yüz kuruş:

Temyiz davalarında da aynı harçlar alınır.

Karşılıklı davalardan harç alınmaz.

İdarî makamlar tarafından açılan dava bu kanuna göre şahsî dava sayılmaz.

Madde 59 — Şahsî davadan dolayı kanun yollarına müracaat halinde aşağıda yazılı harçlar alınır.

1 - 54 üncü maddenin 1, 2 ve üçüncü bentlerinde yazılı haller için verilmiş olan kararlar aleyhine yapılan itirazın reddinde yüz kuruş:

2 - 55 inci maddede yazılı halde üç yüz kuruş.

3 - 56 inci maddede yazılı halde kırk kuruş.

4 - Şahsî bir davanın gayri mesmu olmasından dolayı reddi halinde yüz kuruş.

5 - Bir şahsî davanın yukarı bentte yazılı şeklide reddi üzerine yapılan itirazın reddi halinde yüz kuruş.

Madde 60 — Duruşmanın başlamasından evvel şahsî davanın geri alınması halinde seksen kuruş harç alınır.

Madde 61 — Bir davada müteaddit şahsî davacılar veya suçlular bulunursa adetlerine bakılmaksızın 58 ve 59 uncu maddelerle bu maddede yazılı harçların iki katı alınır.

Madde 62 — Davaya müdahale eden kimsenin kanun yollarına müracaatı halinde bunlardan 58, 59 ve 61 inci maddeler mucibince şahsî davacılardan alınacak olan harçlara müsavi harç alınır.

Madde 63 — Ceza muhakemeleri Usulü kanununun 392 ile 394 üncü maddelerinde zikredilen hallerde yapılacak muhakemede bu husus için verilecek her nihai karardan yüz kuruş harç alınır.

Madde 64 — Bir istida veya kanun yollarından her hangi birine müracaat, davayı geri alma yahut duruşmanın tatilinden gayri bir sebeple neticesiz kalmış olur veya bir temyiz talebi aynı suretle duruşma başlamazdan

eyvel neticelenmemiş olursa, bir ret kararı verdiği surette 56 ve 57 inci maddelerle 54 üncü maddenin birinci bendi ve 59, 61 ve 63 üncü maddeler hükümlerine göre alınacak harçların onda üçü alınır.

Madde 65 — İadei muhakemeye karar verilir ve eski kararda ısrar edilmiş bulunursa yeni muhakeme için birinci muhakemedeki usule tevfikane harç alınır. İadei muhakemenin neticesi ilk hükmü değiştirir mahiyette bulunursa son şekle göre asliye mahkemesinde alınması lâzım gelen harcın tamamı alınır.

Madde 66 — Re'sen verilmesi icap etmiyen suret harçları bu kanunun 39 uncu maddesine göre alınır.

Madde 67 — Şahsî hukuka ve tazminat kabilinden olan para cezalarına dair verilen hükümlerde hukuk mahkemelerinde alınan nisbi harç alınır.

Ü Ç Ü N C Ü B A P

İcra harçları

Birinci Fasl

Umumî Hükümler

Madde 68 — Harç takibe esas olan alacağın miktarına tâbi olduğu vakit takipten sonra işliyecek faizler hesaba katılmaz.

Madde 69 — Bir icra ve iflâs dairesince diğer bir daireden tebliğ ve ya diğer bir muamelenin icrası istendiği vakit bu muamelelere ait masraflar muameleyi yapacak daireye gönderilir. Fakat harçlar takip için müracaat edilen dairece istifa olunur.

Madde 70 — İcra ve iflâs daireleri için lüzumu olan masraflar peşin ödenir. Şikâyet vukuunda masrafın miktarı tetkik mercii tarafından tayin olunur.

Madde 71 — Dairenin kusuru yüzünden yanlış yapılan bir muamele tetkik mercii tarafından iptal edilirse yeni yapılacak muamele için hiç bir harç ve masraf ve yol tazminatı alınamaz. Tetkik mercii'nin kararlarında bu ciheti tasrih etmesi lâzımdır. Tetkik mercii iptal olunan muamele yerine yeni bir muamele emretmemiş ise alınan paranın iadesine karar verilir.

Madde 72 — İcra dairelerince alınan harç mukabilinde evrakına pul yapıştırılıp iptal olunur. Alâkadarlara, alınan harç ve masrafın müfredatını gösterir bedava ve pulsuz birer makbuz verilir ve bunun dip koçanı muhafaza edilir.

İkinci fasıl

İcra İşlerinde alınacak harçlar

Madde 73 — İcra dairelerine vaki olacak ilâma müstenit olmıyan takip taleplerinden alacak miktarı üzerinden yüzde yarım tahsil harcı peşin alınır.

Alacaklı mahkemeye müracaate mecbur kalırsa peşin verdiği tahsil harcı yedinci maddeye göre verilecek harca mahsup edilir.

Madde 74 — Ödeme ve icra emirlerinin tebliğ olunacak ilk nüshası için yirmi kuruş harç alınır. Nüshalar teaddüt ederse fazla her nüsha için on kuruş alınır.

Madde 75 — İcra ve iflâs muamelelerine dair şikâyet hususlarından başka tetkik mercilerile ticaret mahkemeleri tarafından verilen kararlardan maktuan yüz kuruş harç alınır.

Bunlara müteallik temyiz ilâmları da aynı harca tâbidir.

Madde 76 — İcra ve İflâs kanunu mucibince istenecek kayıt ve evrak suretlerinden elli kuruş harç alınır.

Madde 77 — Ödeme veya icra emrinin tebliği üzerine hacizden evvel ödenen paradan yüzde üç tahsil harcı alınır.

Hacizden sonra satıştan evvel para ödenirse tahsil harcı yüzde dördttür.

Haczedilen mal satılıp paraya çevrildikten sonra borç ödenirse tahsil harcı yüzde beştir.

Resmî ve hususî müesseselerde memur ve müstahdemlerin maaş ve ücretlerinden icra marifetile haciz ve tevkif olunarak borç ödenirse tahsil harcı yüzde beştir.

Madde 78 — Haciz ve gayrimenkulün vaziyet zabıt varakasının tanzimi için kırk kuruş harç alınır.

Haczedilecek mal bulunmazsa alınacak harç yirmi kuruştan ibarettir.

Maaş veya ücretin veyahut bir hizmet gelirinin haczine dair yazılacak tezkereden yirmi kuruş harç alınır.

Tekit müzekkereleri harca tâbi değildir.

Madde 79 — Haczedilen gayrimenkul malların idaresi için icra dairesi aşağıda yazılı harçları alır:

A-Adi kira veya hasılat kirası akitleri ve iki nüsha mukavele tanzimi için 80 kuruş.

B-Hesap tutmak için 80 kuruş,

C-Haczedilen gayrimenkulün tahsil olunan adi veya hasılat kirasından o gayrimenkulün vergi ve sair resimleri için ödenen veya alacaklıya verilen miktar üzerinden yüzde beş.

Madde 80 — İcra ve İflâs Kanunu mucibince alacakların devri için yapılan muamelelerden yüzde bir harç alınır. Bu alacak icra marifetile tahsil olunursa peşin alınan beşte bir harç alınacak tahsil harcına mahsup edilir.

Madde 81 — Miktar ve kıymeti muayyen olmıyan hususlar hakkındaki ilâmların icrasında mahkemece alınan ilâm harcının aynı tahsil harcı alınır.

Madde 82 — Her ne sebep ve suretle olursa icra takibinden vaz geçildiğinin zabıtnameye yazılması için 77 nci maddede yazılı harçların yarısı alınır. Peşin alınan tahsil harcı buna mahsup edilir.

Madde 83 — Bankaya yatırılan paraların faizi Devletindir. Paraların sandığa veya bankaya yatırılması ve oralardan alınması için masraf namile bir şey alınmaz.

Tahsil edilen parayı alacaklıya gönderme masrafı kendisine aittir.

Üçüncü fasıl

İflâs işlerinde alınacak harçlar

Madde 84 — İflâs zabıt varakasının tanzimi, defter tutulması, kıymet takdiri ve kilitleme veya mühürleme işlerinden yüzer kuruş harç alınır.

Madde 85 — İflâs veya icra dairesi tarafından alacaklılar toplanmasında tutulacak zabıt varakası için iki yüz elli kuruş harç alınır.

Madde 86 — İflâsın açılmasının ilânı ve bütün alacaklılara ilânın bir nüshasının gönderilmesi için yüz kuruş harç alınır.

Madde 87 — İcra ve İflâs Kanunu mucibince her alacağın tahkiki ve istihkak iddialarının tetkiki neticesinde verilecek her karar için kırk kuruş harç alınır.

Madde 88 — Masa mallarının muhafazası ve idaresi için bu kanunun 79 uncu maddesi hükümleri tatbik olunur.

Madde 89 — Masa mallarının tasfiyesile hâsıl olan paranın paylaştırılmasında yüzde beş tahsil harcı alınır.

Dördüncü fasıl

Konkordatodan alınacak harçlar

Madde 90 — Konkordato mühletinin verilmesi veya geri alınması hakkındaki kararlardan beş yüz kuruş harç alınır.

Mühletin uzatılması kararından iki yüz elli kuruş alınır.

Madde 91 — Mevcut malların defterinin tutulması ve kıymetlerinin takdiri için yüz kuruş harç alınır.

Madde 92 — Konkordato komiserine ibraz edilecek evrak ve vesaik kaydiye harcına tâbidir.

Her alacağın kabul edilerek deftere geçirilmesinden 40 kuruş harç alınır.

Madde 93 — Konkordato komiseri tarafından verilecek rapor için beş yüz kuruş harç alınır.

Beşinci fasıl

Müteferrik harçlar

Madde 94 — İhtiyatî hacizde bu kanunun 78 inci maddesi hükümleri tatbik olunur.

Madde 95 — Hapis hakkına tâbi eşyanın defterinin tutulması için elli kuruş harç alınır.

Madde 96 — Mukavelename ile kiralınmış olan gayrimenkulün tahliyesinde bir yıllık kiranın binde beşi nisbetinde harç alınır.

İlâma müstenit tahliye işlerinde maktuan iki yüz kuruş alınır.

D Ö R D Ü N C Ü B A P

Müşterek hükümler

Madde 97 — Bu kanuna göre hukuk ve ceza işlerinde devlete ait olan ilâm harçlarının alâkalıları tarafından kararın verilmesinden itibaren iki ay içinde ödenmesi mecburidir. Aksi takdirde hükmü vermiş olan mahkeme ve makamların maliye dairelerine göndereceği müzekkere üzerine Tahsili Emval Kanununun hükümlerine göre bu harçlar kendilerine yükletilmiş olanlardan tahsil olunur.

Madde 98 — Tebliğden başka bir muamele yapmak için makamından uzaklaşmağa mecbur olan hâkim veya memura yol masrafından başka her saat ve kusura için elli kuruş yol tazminatı verilir. Bu miktar bir gün için iki yüz kuruşu geçemez.

Kâtip ve sair müstahdemler için yukarıki fıkrada yazılı miktarların yarısı verilir.

Madde 99 — Dairenden uzaklaşmayı icap ettiren birden ziyade iş olursa mümkün oldukça bu işler aynı zamanda yapılır. Bu suretle yol masrafı ve tazminatı muhtelif işler aynı mahalde ise müsavi hisselere ve eğer muhtelif mahallerde iseler mesafe nazara alınarak mütenasip hisselere taksim olunur.

İlk önce alınan masrafın fazlası sahiplerine iade olunur.

Münferit hükümler

Madde 100 — Şûrayı devlette açılacak idarî davalardan bu kanunda yazılı hukuk işlerinden alınan peşin harç ile kaydiye, tebliğ, tezkere ve ilâm harcı alınır.

Vergi ve resimlere ait bulunan davalar, kıymeti muayyen olmıyan davalardan alınacak maktu harca tâbidir.

Memurin Muhakematı Kanununa göre yapılacak itirazlarla bu itiraz üzerine verilecek kararlardan ceza işlerinden alınacak harçlar alınır.

Askerî mahkemelerin Türk Ceza Kanunile Askerî Ceza Kanununun 3 üncü babının 8 inci faslına tevfikân hükmettiği cezalarla her hangi bir karara karşı yapılacak itiraz veya kanun yollarına müracaat hallerinde ceza işlerinden alınacak harçlar alınır.

Askerî efrattan hiç bir harç alınmaz.

Askerî ihtisas mahkemelerinde görülen davalar için bu kanunun ceza işlerinde alınacak harçlar alınır.

Son maddeler

Madde 101 — Mehakimi nizamiye ve devairde alınması lâzım gelen harçlara dair tarife unvanlı ve 12 muharrem 1304 ve 29 eylül 1302 tarihli kanun ile bunun zeyil ve tadilleri mülğadır.

Madde 102 — Bu kanunun mer'iyete girdiği sırada görülmekte olan davalarla tahkikat ve icra ve iflâs işlerinde ve 100 üncü maddeye göre bu

kanunun hükümleri tatbik edilecek hususlarda mer'iyet tarihinden sonra yapılacak muameleler için bu kanuna göre harç alınır.

Madde 103 — Bu kanun 1 Ağustos 1934 tarihinden itibaren mer'idir.

Madde 104 — Bu kanun hükümlerini icraya Başvekil, Adliye, Milli Müdafaa, Maliye ve Dahiliye Vekilleri memurdur. 11/6/1934

Mütalealar :

Cezaî Mütalealar

Müteaddit suçlar ve cezalarda 2330 numaralı af kanununun tatbik sureti hakkında

Kütahya Cümhuriyet müddei umumiliğine

21/7/934 tarih ve 1577/360 numaralı tahrirata cevaptır.

Filhakika Türk ceza kanununun 29 uncu maddesinin 4 ncü fıkrasında (Eğer içtima eden sebeplerden bazısı artırmayı ve bazısı eksiltmeyi müstelzim olursa ilk önce artırmakla işe başlanır) diye yazılıdır. Fakat bu hüküm tekerrür ve sair kanunî ve takdirî esbabı müşeddide gibi artırıcı sebeplerle yaş küçüklüğü, aklî halet ve esbabı muhaffife gibi eksiltici sebeplere mahsurdur. İçtima, arttırıcı bir sebep değildir. Çünkü içtimada müstakil bir fiilin müstakil bir cezası mevzuubahis olur. Bu itibarla ağır ceza mahkemesi reisliğince dermeyan olunan mütalaa muvafık görülememiştir.

Bu gibi hadiselerde temyiz içtihadı dairesinde muamele ifası lâzım geleceği beyan olunur efendim.

Vekâletçe Yapılan Tamimler:

İstinabe müzekkerelerinin
esas defterine kaydı H :

Bir İcra dairesinden diğer icra dairesine gönderilen istinabelerin esas defterine kaydedilmiyerek yalnız muhabere varide defterine kaydedilmekle iktifa olunduğu varit olan teftiş raporlarından anlaşılmaktadır.

İcra ve İflâs kanununun tatbikine dair nizamname mucibince esas defterine müracaat tarihi, tarafların isim ve şöhret ve ikametgâhları ve talebin şekil ve mahiyeti, alacağın nevi ve miktarı, faizin miktarı ile işlemeğe başladığı tarih ve daireye verilen evrak, alacaklının tatbik imza ve mührü, makbuz verilip verilmediği ve takip defterinde o işe verilen numara ve muamele neticesi gibi hususların yazılacağına ve istinabe talimatları da bu hususları ihtiva edeceğine göre istinabelerin de esas defterine kaydı lâzımgeldiğinin memuriyetiniz dahilinde bulunan bütün icra dairelerine tamimen tebliği temenni olunur efendim.

Lehistanla aktedilen mukaveleye Deniz-
zig şehrinde iştirak ettiği hakkında :

Türkiye ile Lehistan arasında 29 Ağustos 932 senesinde Ankarada akt ve imza edilip tasdiknamesi 20 Kânunevvel 932 tarihinde teati edilen ikamet mukavelenamesine, 9 uncu maddesi hükmüne tevfikân Denizig serbest şehrinde 30 Mayıs 934 tarihinden itibaren iltihak ettiği ve mezkûr tarihten onbeş gün sonra bu şehir hakkında işbu mukavelenin ter'i olacağı Hariciye Vekâletinden bildirilmekle keyfiyet tamimen tebliğ olunur. 8/7/934

1860 kelime hukuk ıstıllahının Türkçe mukabilleri bulunarak bir cetvel halinde vekâlete irsali lüzumuna dair

Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Cemiyet İlimleri Bölüğü) başlığından gelen ve 1860 kadar hukuk ıstıllahlarını taşıyan cetvellerden bir takım gönderildi.

Cetvelde yazılı ve her gün meslekî hayatınızda geçen bu ıstıllahlara, cetvelin arkasına çıkarılmış olan lugat ıstıllah talimatnamesinin karşılık arama işile alâkalı bulunan 23 üncünün beş fıkrasıyla 24,25,26 ncı maddelerinin verdiği izahat dairesinde bulunabilecek öz Türkçe karşılık bunun için ayrılmış olan yere yazılarak geri gönderilecektir. Bu millî işimize her Türk hukukçusunun yardımı lâzımgeldiğinden kazanız dairesindeki mahkemelerle, avukatlar ve adliye mensuplarından bu işe ehliyetli olan kimseler mahkeme reisinin reisliği altında bir hey'et halinde çalışarak dolduracakları cetvelleri toplu olarak imza etmeleri, ve münferit çalışarak kendi namına Türkçe ıstıllah teklif etmek arzusunı gösteren hukukcularımıza da kopya ettirilmek suretile birer takım verilmesine ve takip edilerek nihayet dört aya kadar toplanacak cetvellerin vekâlete gönderilmesi rica olunur.

VEKÂLET

Bir kimse malini satmak üzere vefatından sonra dahi muteber olacağı kaydıyle şahsı aharı tevkil ettiği surette o kimsenin vefatıyla vekâlet nihayet bulmaz.

Bürhaniyenin Koca Cami mahallesinden Ormancı Ethem efendi karısı Hatice Nuriye hanım hafidi küçük İbrahim velisi babası Hafız İdris efendi vekili avukat Ulvi beyin müekkili İdris efendinin tahtı velâyetinde bulunan küçük İbrahimin müteveffa anası Hayriye hanımın validesi Hatice Nuriye hanım tarafından kırk sekiz gün mukaddem Edremit noterliğinden musaddak vekâletname ile gerek şahsına ait ve gerekse murisi müteveffa kızı Fehimeden kendisine intikal eden bilumum emvali gayri menkulesini dört bin lira mukabilinde Edremitin Koca başı mahallesinden Hacı Hamit efendi kızı ve Ali Rıza efendi karısı Feyziye hanıma satarak işbu satış senedine istinaden mezbure Hatice Nuriye hanıma kızı müteveffa Fehimeden intikal eden yirmi beş parça emvâli gayri menkuledeki hissesini müşteri müdde aleyha Fevziye hanım uhdesine bayii mezbure Hatice Nuriye hanımın vefatından üç gün sonra muamelei intikaliyesi müteveffanın tayin ettiği vekil Hasan ustanın ikrarı alınmak suretiyle icra edilmiş ve halbuki mezbure Hatice Nuriye hanımın senette aldığı ikrar ettiği dört bin lirayı almadığı gibi ferağ muamelesi de vefatından sonra sui niyetle yapılmış olduğundan bu itibarla istihsal edilen tapu senetlerinin ve müstenedatı olup cebir ve hiyle ile yapılmış olan satış senedinin iptali ve vâki müdahalenin men'i hakkında mumaileyha Fevziye hanım aleyhine ikame eylediği davanın cereyan eden muhakemesi neticesinde: Her ne kadar müddealehy vekili noter huzurunda yapılan satış senedine müsteniden muamelei tesciliye yapıldığını beyan eylemekte ise de mezkûr noter senedinde müteveffa tarafından alındığı gösterilen dört bin lira semeni mebiin tediye edildiğini istima kılınan şuhudun beyan etmemelerine ve mezkûr senetle satılan gayri menkul mebiin miktar ve mevkilerinin malûm ve muayyen olmamasına ve bayii mezbure Hatice Nuriye hanım işbu akitten kırk dokuz gün sonra vefat ettiği hâlde vefatından beş gün sonra noterden yapılan satış senedine müsteniden tayin ettiği vekilin takriri istima edilmek suretiyle muamelei tesciliyesi ifa edildiği anlaşılmasına binaen gayri muteber şekilde yapılan akde müsteniden icra edilen tescil muamelesini mutazammın istihsâl edilen tapuların iptaline ve müdahalenin men'ine dair Bürhaniye AS. M. H. dairesinden sadır alan 27/6/933 tarih ve 105 No: lı ilâmın temyizen tetkiki mumaileyha Fevziye hanım tarafından müddeti zarfında bu arzuhal istenilmiş olmakla mezkûr ilâm ve evrakı müteferriasi ve temyiz ve cevap lâyihaları okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı keyfiyet müzakere olundu:

Davacı Hafız İdris efendinin küçük çocuğu İbrahime izafetle dahi bil-

Türk temyiz mahkemesi kararları F. 17

velâye Ulvi beyi vekil tayin ettiğine dair 13 Haziran-341 tarihli umumî vekâletnamede bir kayıt ve sarahat mevcut olmadığı ve huzuru mahkemede basım tarafından bu hususa itiraz vukubulduğu hâlce mahkemece mücerret vekâletnamenin umumî olması vekâletin mumaileyh Hafız İdris efendinin velîsi bulunduğu küçük İbrahime de şumulüne delil ittihaz olunarak bu bapta itirazın reddedilmesi yolsuz ve muhalifi kanun olduğu gibi bayi Hatice Nuriye hanım Noter huzurunda müteveffa kızı Fehimeden kendisine intikal eden bilcümle emvali gayri menkulesini müddeaaleyha Fevziye hanımdan berveçhi peşin aldığı dört bin lira semen mukabilinde mumaileyhaya sattığını ve vefatından sonra da muteber olmak üzere ferağ takririni itaya Hasan ustayı vekil tayin ettiğini beyan ve takrir etmiş olmasına ve ikrar kanunun kabul ettiği delillerden olmakla beraber re'sen tanzim kılınan ve kabzi semen hakkında ikrarı da muhtevi olan noter senedi sahteliği sabit oluncaya kadar kat'î delil teşkil eden vesaikten bulunmasına ve müekkilin vefatından sonra muteber olacağı kaydıyla vekil tayin edilen şahsın vekâleti müekkilin vefatı vukuiyle nihayet bulmayıp vefatından sonra dahi baki ve muteber olacağı borçlar kanununun 397 inci maddesi ahkâmından olduğuna ve satılan emvâli gayri menkulenin noter senedinde cins ve miktarları zikrolunmuş olarak tamim edilmiş ise de tapu memuru huzurunda vukubulan akitte satılan emvâli gayri menkulenin cins ve miktar ve hudutları zikir ve tayin olunmak suretiyle takrir verilmiş olması lâzımgelseğine mebni bu cihetler düşünülerek ve ahkâmı kanuniye nazarı dikkate alınarak muhakeme ve tetkikat icrasıyla icabeden hükmün itası iktiza ederken mahkemece semeni mebiin noter huzurunda müddeaa aleyhadan alındığı şهادetle sabit olmadığından ve satılan emvâli gayri menkulenin cins ve miktarı noter senedinde zikredilmediğinden ve müekkilin vefatından sonra vekil tarafından verilen ferağ takriri gayri muteber olduğundan bahsile tapuların iptaline hüküm verilmesi dahi mugayiri kanun bulunmuş ve nakız talebi bu sebeplerle varit görülmüş olduğundan H. US. M. KA. nun 428 inci maddesine tevfikân mümeyyezünbih hükmün işbu sebeplerden dolayı NAKZINA ve evrakın mahallin iadesine ve Bin altmış iki kuruş temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 23/Kânunsani/934 tarihinde müttefikan karar verildi.

Temyiz itirazları

Taraflar arasında tehdâdüs eden ihtilâfın hallinde esas : ihtilâfın ve anın menşei olan hukukî hadiselerin teallûk ettiği kanun hükümleri olmasına nazaran temyiz lâyihasında bu esasa temas etmeyen sadet haricindeki sözler cevaptan müstağnidir.

Adana ahalisinden Arıcı zade Ahmet rıza ve Remzi ve Halil efendilerin

Adana'da mukim Fabrikator Salih efendi aleyhinde: Alacaklıları olan bazı eşhasın takibatına dışar olmalarından mütevellit ıztırar saikasıyle müddeaa-aleyh Salih efendiye müracaat ederek mumaileyhden karzan para istedikle- rinde faiz ile para ikraz etmek mütadı olmadığından ancak yüz altmış bir bin yedi yüz yirmi beş lira kıymetinde olan emlak ve arazilerini otuz bin lira mukabilinde kendisine ferağ ederlerse otuz bin lira vereceğini ve bu paranın te'diyesi için emvâli mezkûre hakkında beher sene kendileriyle şir- keti müzaraa aktederek ve kendilerine kiralıyarak hasıl olacak menafinden bir kısmının meblâğı mezkûre karşılık tutulup aksamı mütebakiyei külliyesi- nin işelerine ve diğeri borçlarına terk ve tahsis suretiyle kendilerini felâ- ketten kurtaracağını beyan ve mezkûr otuz bin lira menafii mezkûreden buna karşılık tutulan kısımlarla kendisine ödendikten sonra ferağı iade edeceğini teahhüt etmiş ve kendileri de mumaileyhin işbu teklifatını kabul ederek salifüzzikir emvâli gayri menkulelerini olveçhile mumaileyhe ferağ ve otuz bin lira kabzederek birinci ve ikinci seneler hasılâtından yirmi dört bin lira kıymetinde hububat teslim ve üçüncü ve dördüncü senelerde dahi, on altı bin altmış dört lira nakten ita etmişlerken mumaileyh Salih efendi iadei ferağ etmiyerek bu hiyle ile yüz altmış küsur bin liralık emvâli gayri men- kulelerini zapt etmek istediğinden ve keyfiyeti mebh'husünanhayı mumaileyhin iadei ferağı natık mektubu ve me'huzatını mübeyyin makbuz ilmühaberiyle isbat edeceklerinden ve mukaddimeî beyyinenin mevcudiyeti hesabıyla dava- nın beyyineî şahsiye ile de isbatı kabil olduğundan mumaileyh Salih efendi- nin celbiyle bilmuhakeme ferağın iadesine ve faiz itası mukavele edilmediğı cihetle otuz bin liradan fazla me'huzatının istirdadına karar verilmesini talep ve iddia etmeleri üzerine iki taraf vekillerinin huzurlarıyla cereyan eden muhakemede tafsilâtı muhakeme zabıtnamesinde muharrer olduğu üzere iki tarafın dava arzuhalı ve cevap lâyihasına atfen tekrar ve şifahen izâh ettik- leri iddia ve müdafaaları istima ve ibraz eyledikleri vesâik mütalâa ve tetkik olunduktan ve şekli, muhakeme zabıtnamesinde yazılı olan yemini müddeiler vekilinin talebiyle müddeaaaleyh Salih efendi kabul ve icra ettikten sonra müddeilerin salifüzzikir davalarının fıkrai hükmiyede yazılı esbabı mucibeye binaen reddine ve masarifi muhakeme ile ücreti vekâletin müddeilere aidiye- tine dair Adana hukuk hâkimliğinden sadır olan 18/Kânunuevvel/932 tarihli ve 164/289 numaralı ilâmın izahatı şifahiye ahzi suretiyle temyizden tetkiki müddeiler Remzi ve Halil ve Ahmet Rıza efendiler vekili Sabih bey tarafın- dan verilen arzuhalde istenilmiş olmakla; Tayin kılınan günde temyiz müsted'i- leri Remzi ve Halil ve Ahmet efendiler namlarına vekilleri avukat Vasfi Raşit ve Ahmet sabih ve mümeyyezünaleyh Salih efendi namına da vekili Feyzi beyler mübrez ve dosya meyanında mevcut vekâletnamelerine istinaden dai- reye gelmeleriyle iki tarafın vicahlarında tetkikatı temyiziye icrasına başla- narak ledessuâl mümeyyezün aleyh vekili Feyzi bey temyiz müddeti hakkında bir diyeceğı olmadığını ifade eylemiş ve bittetkik temyiz arzıhalinin müddeti içinde ita ve kayıt edildiğı anlaşılmış olduğundan hazır bulunan iki taraf vekillerinin esas hakkında temyiz arzuhal ve cevap lâyihası mündericatlarına

atfen izahatı şifhiyeleri istima edildikten sonra vaktin müsaadesizliğine binaen bu bapta lâzımgelen tetkikat ve müzakere icrasıyle ittihaz olunacak kararın tefhimi hususunun 10/2/934 tarihine müsadif cumartesi günü saat 10/30 a talikına karar verilerek iki taraf vekillerine tefhim ve mumaileyhim Vasfi Raşit ve Ahmet Sabit ve Feyzi beylerin muayyen gün ve saatte daireye gelmeleri için imzaları ahzolunup; Ahiren olbaptaki hüküm evrakı ve temyiz arzuhalı ve cevap lâyhası ve dosya içinde bulunan sair kâatlar mütalâa ve tetkik edildikten sonra icabı keyfiyet müzakere olundu:

KARAR : Taraflar arasında tehdüd eden ihtilâfın hallinde esas ; ihtilâfın ve menşei olan hâdisatı hukukiyenin teallük ettiği kanun hükümleri olmasına nazaran temyiz lâyhasında bu esasa temas etmiyen sadet haricindeki sözler cevaptan müstağni görülmüştür.

Davanın mevzuunu ve taraflar arasındaki ihtilâfın menşei teşkil eden bey'ü ferağ akdiyle müzaraa ve icar akitlerinin tarafların vaziyetleri itibariyle hakikî mahiyetlerine ve akdi haleldar edecek hususlara ve müddeaaaleyhin davacılara verdiği mektup ile vâki taahhüdüne ve delillere ve hesabata ve tetkikat ve tahkikatın noksanlığına teallük eden itirazlara gelince; dosyada mevcut evrak mündericatına nazaran davacıların iddiası gayri menkullerini tapu memuru huzurunda müddeaaaleyhe şeklen kat'i olarak bey'ü ferağ etmeleri hakikatte müddeaaaleyhten istikraz eyledikleri parayı te'min için yapılmış bir rehin akdi ve müzaraa ve icar mukaveleleri de bu borcun sureti te'diyesine matûf akitler olup tarafların hakikî maksatları da bu olduğundan ve borç ta ödenmiş olduğu cihetle müddeaaaleyhin mektubundaki teahhüdü veçhile ferağın iadesi lâzım geleceğinden bahsile ferağın iadesine karar verilmesi talebinden ve müddeaaaleyhin hulâsai müdafaatı da mezkûr akitlerin zahiri ve hakikî şekilleri bir olup başka başka olmadığından ibarettir.

Gayri menkul hakkında gerek mülkiyeti nakleden akitlerin ve gerek rehin akdinin tapu memuru huzurunda inşa ve tapu nizamnamesinde gösterildiği üzere tevsik edilmedikçe ve gayri menkule dair satış va'dinin de resmî senede raptolunmadıkça müteber olmadığı ahkâmı kanuniye muktazasındandır.

Evrak arasında bulunan tapu senetleri mündericatına nazaran davacılar gayri menkullerini muayyen bedel mukabilinde müddeaaaleyhe tapu memuru huzurunda kat'iyen beyü ferağ etmişlerdir. Müzaraaya ve isticara müteallik olarak davacıların müddeaaaleyh ile yaptıkları akitler ise davanın sübutuna delil olmayıp bilâkis müddeaaaleyhin kat'i bey'i akdine müsteniden mezkûr gayri menkullere malik olduğunu teyit etmektedir. Davacıların başlıca istinat ettikleri müddeaaaleyhin 21 - Şubat - 928 tarihli mektubu da mezkûr gayri menkulleri müddeilerden teferrug eylediğini ve 19 - Şubat - 928 tarihli mukavelename ahkâmına tevfikân şirketi müzaraadan hissesine isabet edecek mahsulleri istifadan sonra bedeli ferağ olarak verdiği otuz bin liranın tamamen te'diyesi halinde ferağı iade edeceğini ve aksi hâlde teahhüt mektubunun hükmü olmayıp şirketi müzaraa mukavelenamesindeki ahkâmın cari ola-

cağını ifadeden ibaret olmasına nazaran bu mektup dahi iddianın sübutuna delil veya şahit istimai için mukaddemei beyyine teşkil edecek bir ciheti ihtiva etmeyip bilâkis müddeaaaleyhin müdafaasını müeyyit kayıtları havidir.

Satılan gayri menkullerin davacıların ellerinde olması müzarâa ve icar akitlerine müstenit bulunmuş olduğu gibi mezkûr arazinin ferağ harçları ile vergisinin davacılar tarafından verilmiş olması da delil veya mukaddemei beyyine olarak ileri sürülmeğe şayan bir hâdise olamayacağı izahtan müstağnidir.

Hulâsa: Davacıların mezkûr gayri menkulleri muayyen semen mukabilinde müddeaaaleyhe kat'iyen bey' ettikleri tapu kayıt ve senetleriyle müsbet çulunmuş ve müddeaaaleyh temellükün levazımından olarak davacılarla mükerreren müzarâa şirketi ve icar akdi yapmak suretleriyle mevzuubahs gayri menkullere tasarruf etmiş ve mevzuubahs gayri menkullerin maliki müddeaaaleyh olduğunu davacılar bu akitlerle dahi teyit ve kabul etmişlerdir.

Hesap meselesine nakli kelâm olununca: Müddeaaaleyhin iadei ferağa dair vukubulan vait ve teahhüdü yukarıda gösterildiği veçhile resmî senede merbut olmadığı cihetle kanunen bir kıymeti haiz olmadığına mebni taraflar arasındaki hesapların tetkikine bu muhakemede esasen lüzum ve mahal olmayıp davacıların müddeaaaleyhte alacakları var ise bu hususta ayrıca dava hakları mahfuzdur.

Netice: Temyizen dermeyan olunan bütün itirazlar esbabı mebsutaya nazaran varit olmadığına ve temyiz olunan hüküm esbabı mucibeye müstenit ve usul ve kanuna muvafık bulunduğu binaen mezkûr itirazların reddiyle mümeyyezünbih hükmün «TASDİKINA» ve altı yüz altmış iki kuruş temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 4/Şubat/934 tarihinde müttefikan karar verildi.

Muayyen günde iki taraf vekilleri imzalarına rağmen daireye gelmemiş olduklarından işbu karar tefhim olunamamıştır.

İki köy arasında sınır tahdidi

İki köy arasında ihtilâflı olan sınırın tahdidi köy kanununun 3 üncü maddesinde zikredilen idarî mercilere ait olup tahdit ve tahrir heyetlerinin bu baptaki salâhiyeti köy kanuniyle refedilmiştir.

Karsın Semavat köyü namına muhtarı Ali oğlu Süleyman ağanın köylerinin bir kısım arazisi tapu tahdit hey'eti tarafından hernasılsa Haram Vartan köyü üzerine tahrir edilmiş olduğundan bu arazilerin hükmen iadesiyle hudutların tashihi hakkında mezkûr Haram Vartan köy namına muhtarı Sadık oğlu Sait aleyhine ikame eylediği davanın icra kılınan muhakemesi neticesinde: Müddeabih mahal semavat köyüne ait olduğu ve her iki köy arasındaki esas

hudut mahallinde tanzim kılınan krokide gösterildiği veçhile semavat köyü cenubundaki yolu takiben garbe doğru istikamet alarak ak köy ile Çarğan yollarının ayrıldığı noktadan karşıdaki taşlıklı Sivri tepe ve oradan tepe sırtlarını takiben dikili taşdan haram vartana giden yola yüz metre mesafede kaldıktan sonra istikameti şimale doğru olarak mezkûr yolun boydan boya yüz metre mesafe ile altından geçerek dikili taşta münthehi bulan bu hudut her iki köyün sınırı olduğu dinlenilen şahitlerin şehadeti ve yapılan keşif ve tetkikattan anlaşılmağa tahdit ve tahrir kanununun 14 ve 25 inci maddelerine tevfikân müddeabih mahallin olsuretle tashihine ve müddeaaaleyh karyenin müdahalesinin men'ine ve müddei tarafından ihtiyar edilen sekiz lira masarifi nakliye ve zaruriyenin müddeaaaleyh karyeden alınmasına ve 2241 No: lı kanun mucibince masarifi muhakeme istifasına mahal olmadığına dair Kars kadastro mahkemesinden sadır olan 14-10-933 tarih ve 91-40 No: lı ilâmın temyizen tetkiki müddeaaaleyh haram vartan köyü muhtarı Sait çavuş tarafından müddeti içinde ba arzual talep olunmakla mezkûr ilâm ve temyiz lâyihası ve sair kâatlar okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı müzakere olundu:

442 No: lı köy kanununun üçüncü maddesinde: iki komşu köy sınır için aralarında uzlaşamadıkları takdirde sınırların idarî merciler tarafından tayin ve tahdit olunarak çizilen sınır kâatlarının tasdikli örneklerinin tapuca bir deftere yazılıp altının idare meclisine tasdik ettirileceği ve köy sınırlarına ait işlerde Devlet daireleri ve mahkemelerce bu tasdikli defterin esas olacağı muharrer olmasına ve davacı Semavat karyesi namına muhtarının iddiası da haram vartan karyesiyle kendi karyesi arasındaki sınır ihtilâfının halline mütedair bulunmasına ve mezkûr kanunun «95» inci maddesinde köy kanununa muhalif ve köylere ait bütün kanunlar ve nizamlar ve maddelerin kaldırıldığı beyan edilmesine mebni işbu davanın rüyeti tapu tahrir heyetlerinin salâhiyeti haricinde olduğu hâlde mahkemece rüyet ve ilâmda yazılı olduğu üzere hükme raptedilmesi muhalifi kanun bulunmuş ve nakız talebi bu sebeple varit görülmüş olduğundan H. US. M. KA. nun 428 inci maddesine tevfikân mümeyyezünbih hükmün işbu sebepten dolayı «NAKZINA» ve evrakın mahalline iadesine ve bin altmış iki kuruş temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 16/Nisan/934 tarihinde ittifakla karar verildi.

Vekâlet

Dava ikamesine vekil tayin olunan kimsenin vekâletnamesinde müekkilin vefatından sonra dahi vekâletin devam edeceği zikredilmiş olsa bile müekkilin vefatıyla vekâlet nihayet bulur.

Giresunun Keşap nahiyesinin Fındıklı karyesinden Hacı Mehmet oğlu

müteveffa Ali Canın vefatından sonra dahi muteber olmak üzere vermiş olduğu vekâletname ile vekili avukat Halil beyin Giresunda Hacı Ahmet zade Fethullah efendi aleyhine müvekkili müteveffayı mumaileyh Ali Canın Fethullah efendiye borcu olan kırk lira mukabilinde uhdei tasarrufunda bulunan emvali gayri menkulesini kat'iyen ferağ eylemiş ise de vaki olan ferağ muvazaaya müstenit olduğundan «3280» No. lu kanun mucibince bil-muhakeme kat'î ferağın hükümsüzlüğüne ve gayri menkullerin borca karşı ipotek olarak tesciline karar verilmesi hakkında ikame eylediği davanın müddeaaaleyh vekili huzuriyle icra kılınan muhakeme neticesinde: müddeaaaleyh vekili muvazaayı inkârla beraber müteveffa Ali Canın hali hayatında müddeabih gayri menkulleri müvekkiline olan beş yüz seksen lita borcuna mukabil kat'iyen ferağ ettiğini ve aynı davanın tekrar ikame ve rüyetine mesağı kanunî bulunmadığını def'an beyan eylesine ve müddei Halil Bey muvazaa iddiasını tahrirî beyine ile isbat edemediği gibi yemin dahi teklif etmemesine ve davayı vakianın şahitle isbatı kanunen caiz bulunmamasına ve evvelki dava ile şimdiki dava arasında bedeli ferağ miktarında tenakus mevcut olmasına binaen işbu davanın reddine dair Giresun hukuk hâkimliğinden sadır olan 7/11/933 tarih ve 699 No. lu ilâmın temyizen tetkiki avukat Halil Bey tarafından müddeti içinde istenilmiş olmakla mezkûr ilâm ve sair evrakı temyiziye ve cevap lâyihaları okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı müzakere olundu.

KARAR ; Hususan bir işini veya sureti umumiyede bütün işlerini dava etmek üzere bir kimseyi vekil tayin etmiş olan zatın vefatiyle hakkı dava mirasçılara intikal edip mirasçılar bu haklarını istimalde muhtar bulunmuş olmalarına göre vekâletnamede vekâletin müvekkilin vefatından sonra dahi devam edeceği zikredilmiş olsa bile vekili mumaileyhin verese tarafından yeniden tevkil edilmiş olmadıkça mücerret müteveffanın vekâletine istinaden ve ana izafetle dava ikame etmesine imkânı kanunî olmamasına mebni esasa girişilmeksizin davanın bu sebeple reddi iktiza ederken asasa girişilerek ilâmda yazılı olduğu üzere karar verilmesi muhalifi kanun bulunmuş ve nakız talebi bu sebeple varit olduğundan H. U. M. K. nun 428 inci maddesine tevfikân mümeyyezünbih hükmün işbu sebepten dolayı NAKZINA ve evrakın mahalline iadesine ve esas hakkında filhal tetkikat icrasına mahal olmadığına ve «1062» kuruş temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 11 / Mart / 934 tarihinde müttefikan karar verildi.

Tebliğat

Vekil vasıtasıyla cereyan eden davalarda müekkil vekiline tebliğ edilmesi yolunda bir itiraz dermeyan etmiyerek evrakı tebellüğ ve kabul ederse tebliğ muteber olur.

Fethiyede mukim Muhacir Hüseyin Kaptan ile Hazinei maliyeye iza-

fetle malmüdürü Cevdet bey arasında mütehaddis men'i müdahale davasından dolayı Fethiye hukuk hâkimliğinden sadır olan 19/4/933 tarih ve 67 No: lı ilâmın temyizden tetkiki Hüseyin Kaptan tarafından talep olunmakla bittetik icabı müzakere olundu:

Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 124 üncü maddesinde vekil vasıtasıyla cereyan eden davalarda tebliğin behemehal vekile yapılacağı yazılı ise de müekkil ve temyiz müsted'isi Hüseyin Kaptan 24/Haziran/933 tarihinde kendisine verilen ilâmı vekiline tebliğ olunması yolunda bir gûna itiraz dermeyan etmiyerek kabul ve tebelluğ etmiş olmasına ve mezkûr madde hükmünün intizamı umumîyi temin maksadiyle vazolunan ahkâmı esasiyeden olmadığı cihetle müekkilin bu gibi evrakı kabul ve tebelluğ etmesi müteber ve müddetin cereyanına meb'de ittihazına kâfi bulunmasına ve tebliğ tarihinden itibaren cereyan eden onbeş gün içinde mumaileyh Hüseyin Kaptanın bizzat veyahut vekilini haberdar ederek vekil vasıtasıyla temyiz yoluna müracaat etmesi mümkün iken bu yola müracaat etmeksizin melîli temyiz mürurundan sonra mahkemeye verdiği arzuhalde kendisine vukubulan tebliği keenlemyekün olduğundan bahsile vekiline ilâm tebliğini talep etmesi üzerine bî lüzum olarak vekile tebliğ edilen ilâmın tebliğ tarihi mebd'e ittihaz ile temyizi davaya tesaddisi şayanı kabul olmamasına mebnî temyiz arzuhalinin hukuk usulü muhakemeleri kanununun 432 inci maddesine tevfikân müruru müddetten dolayı «REDDİNE» ve Altı yüz altmış iki kuruş temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 18/Mart/934 tarihinde ittifakla karar verildi.

Meşfu hisse bedeli

Şu'fa davasında müddeaaaleyh meşfu hissenin bedeli tapu memuru huzurunda beyan ve ikrar ettiği miktardan fazla olduğunu iddia edemez.

Zaranın Çarşı başı mahallesinde kurt Hüseyin oğullarından Abdülkadir oğlu müteveffa Haşim karısı Hanifenin zevci müteveffa Haşimden metruk Zaranın çarşı başı mahallesinde malûmül mevki bir bap hanenin 192 sehim itibariyle 171 sehminin kain biraderi Hüseyin agaya ve 21 sehmî dahi intikalen kendisinin malları olup merhum Hüseyin hissesini tarihi davadan on beş gün evvel on lira bedel mukabilinde mahallei mezkûreden topuz oğlu bakkal Ali efendiye satmış ve ferağını dahi yaptırmış olduğundan hakkı şu'fâsı olmak dolayısıyla bedeli ferağ olan on lira tarafından verilmek üzere meşfuun bih 171 sehmin namına tapuya raptı ve mumaileyh Ali efendi namına olan ferağ muamelesinin iptali hakkında mumaileyh mefrugunaleyh Ali aleyhine ikame eylediği davadan dolayı icra kılınan muhakeme neticesinde: müddeinin ibraz eylediği tapu kaydı ve müddeaaaleyhin sarıh

ikrariyle müddeinin müddeabih haneye hissedar ve şefi olduğu anlaşıldığından tapu kaydının iptaliyle müddei namına kaydın icrasına ve masarifi muhakemenin müddeaaaleyhten alınmasına dair Zara hukuk hakimliğinden sadır olan 27/3/933 tarih ve 25 No. lu ilâmın temyizden tetkiki Ali efendi tarafından müddeti içinde ba arzuhal talep olunmakla mezkûr ilâm evrakı müteferriasi ve temyiz lâyihası ve bütün kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı müzakere olundu.

KARAR : Müddeaaaleyh Ali meşfuunbih hissesinin bedeli on lira olduğunu tapu memuru huzurunda beyan ve ikrar etmiş olmasına ve bu ikrarı kendi hakkında nafiz ve müessir bulunmasına mebni temyiz arzuhalinde bedelin fazla olduğuna dair serdedilen itirazlar varit olmadığı gibi bey' tapu memuru huzurunda iki tarafın vuku bulan takrirleriyle mün'akit olup şuf'a davası da bu bey'in vukuuna ittilâ tarihinden itibaren bir ay içinde ikame edileceği hükmü kanun iktizasından bulunduğuna göre bundan evvel bayi ile kendi aralarında mezkûr hisse hakkında haricen vukuunu beyan ettiği alın ve satıma davacının ittilâ tarihinden itibaren dava ikamesi tarihine kadar şuf'a müddeti geçtiğinden bahsile dermeyan olunan itiraz dahi varit değilse de tapu memuru huzurunda 933 senesi şubatının kaçınıcı gününde zikrolunan hissenin müddeaaaleyhe satıldığının tapu dairesinden istilâmiyle beyi tarihinden dava tarihine değin bir ay geçtiği anlaşıldığı surette bu bey'e hangi tarihte muttali olduğu davacılarından sorularak ve bu hususta müddeaaaleyhin müdafaası varsa dinlenilerek ittilâ tarihinden itibaren dava tarihine kadar bir ay geçmiş ise şuf'a davasının reddi ve aksi takdirde kabulü icabederken mahkemeye bundan zuhul edilmesi muhalifi kanun bulunmuş ve nakız talebi bu sebeple varit görülmüş olduğundan H. U. M. K. 428 inci maddesine tevfikân mümeyyezünbih hükmün işbu sebepten dolayı NAKZINA ve evrakın mahalline iadesine ve «1062» kuruş temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 18/Mart/934 tarihinde esas nakızda ittifak ve nakızın bu sebebe hasrında Ekseriyetle karar verildi.

Mukaveleden mütevellit şuf'a hakkı

İstanbulda Meydancıkta küçük kınacıyan hanında Leon Nesim Tranto efendinin Kadıköyünde Moda caddesinde Cafer ağa mahallesinde 43/2 No: lı arsa ahiren Pangaltıda Derebaşı sokağında altı numaralı apartmanın Üç No : lı dairesinde mukime Keroppe efendi kızı madam Paylazon tarafından satın alınmış ve mezkûr arsanın evvelki sahibi ile kendisi arasında mevcut mukavele mucibince şuf'a hakkını haiz bulunmuş olduğundan işbu arsaya ait satış akdinin feshiyle kaydının namına tashihi hakkında açtığı dava üzerine müddeaaaleyha tarafından müddeii mumaileyh aleyhinde mukaveleden

mütevellit şuf'a hakkının tapu sicilline mukayyet olması lâzımgeldiği ve halbuki tapuda müddei namına bir kayıt bulunmadığı beyaniyle şuf'a davasının reddi ve beş ay evvel satın alarak tapu ile mutasarrıf olduğu mezkûr arsayı müddei hotbehot fuzulen işgal ve önüne divar çekmek suretiyle zapt etmiş olduğundan bittahliye tarafına teslimi ve masarifi muhakeme ile üç yüz elli lira vekâlet ücretinin müddeaaaleyhten tahsili mütekabilen talep ve iddia olunarak icra kılınan muhakeme neticesinde: Müddei tarafından şuf'a hakkında tahrirî bir mukavele ibraz edilmeyip bu mukavelelerin şifahî olduğu beyan ve bunun da şuhudu şahsiye ile isbat edileceği dermeyan kılınmış isede müddeinin müddeabih arsa üzerinde müddeaaaleyhin bayii ile aralarında tahrirî bir mukavele mevcut olmadığı gibi tapudan celp edilen dosyada dahi böyle bir mukaveleye dair kayıt mevcut bulunmadığı ve tapu sicillinde de kendisinin hakkı şuf'ası olduğu tescil edilmediği anlaşılmış ve bayi ile müddei arasında şifahî mukavele olduğu yolundaki iddia ise kanunu medenin 658 inci maddesine nazaran esasen muteber olamayacağına ve şifahî mukavelelerin şuhudu şahsiye ile isbatına mesağı kanunî bulunmadığına ve bilfarz müddei ile müddeaaaleyhin bayii arasında gerek şifahî ve gerek tahrirî bir mukavelelerin mevcudiyeti kabul edilse bile işbu mukavele tapu sicilline kaydedilmedikçe üçüncü şahıs olan müddeaaaleyhi ilzâm edemeyeceğine binaen müddei Leon Tranto efendinin mukaveleye müstenit hakkı şuf'a hesabiyle akdin feshi ve kaydın namına tashihi hakkındaki iddiasının reddine ve davayı mütekabileye gelince; Müddeaaaleyha tarafından mezkûr arsa hakkında tapu ve harita ibraz edilerek müddei ve davayı mütekabilede müddeaaaleyh Leon Tranto efendi tarafından buna karşı hiç bir defide bulunulmamış ve mümaileyha madam Paylazonun tapu ile mutasarrıf olduğu arsanın cebhesine duvar çekmek suretiyle mumailyh Leon efendinin zapta kıyam etmiş olduğundan mezkûr arsanın hâliyen anışşevagil tahiyesiyle mumailyha Madam Paylazona teslimine ve masarifi muhakeme ile yüz lira avukatlık ücretinin Leon Tranto efendiden tahsiline dair Üsküdar AS. Hukuk hâkimliğinden sadır olan 22/3/934 tarih ve 299 No: lı ilâmın izahatı şifahiye almak suretiyle temyizen tetkiki Leon Tranto efendi vekili Münir Ahmet Bey tarafından arzıhale talep edilmiş olmakla; 2/6/934 tarihine müsadif Cumartesi günü saat 14 de dairede hazır bulunmaları için iki taraf vekillerine davetnameler imlâ ve berayı tebliğ mahallî mahkemesi hâkimliğine irsal kılınmıştı Vukubulan tebliğat üzerine muayyen gün ve saatte temyiz müsted'isi Leon Tranto nazına vekili İstanbul avukatlarından Hamdi Halim ve mümeyyezün aleyh madam Paylazon namına da vekili kezalik İstanbul avukatlarındın Hülûsi beyler mübrez ve dosya meyanında mevcut vekâletnamelerine istinaden daireye gelmeleriyle ledessual mümeyyezenünaleyh vekili Hülûsi bey temyiz müddeti hakkında bir diyeceği olmadığını ifade eylemiş ve bittetik temyiz arzıhalının müddeti içinde ita ve kayıt edildiği anlaşılmış olduğundan hazır bulnnan iki trraf vekillerinin esas hakkında temyiz arzıhâli ve cevap lâyihası münderecatlarına atfen şifahî izahatları istima edildikten sonra vaktin müsadesizliğine binaen bu bapta tetkikat ve müzakere icrasına

ittihaz olunacak kararın tefhimi hususunun 9/6/934 tarihine müsadif Cumar-tesî günü saat 15 te talikına karar verilerek iki taraf vekillerine tefhim ve mezkûr gün ve saatte daîreye gelmeleri için mumaileyhima Hamdi Halim ve Hulûsi beylerin imzaları ahzolanup; Ah'ren olbaptaki hüküm evrakı ve temyiz arzıhalî ve cevap lâyihası ve dosyada bulunan sair kâatlar mütalâa ve tetkik edildikten sonra icabı keyfiyet müzakere olundu.

KARAR : Dava olunan şuf'a hakkı mukavelesinin senede raptedilmeyip şifahî olduğu ve şuf'a hakkının tapu sicilline şerh verilmediği davacı vekilinin huzuru mahkemede vukubulan beyan ve ikrarı ve tapu sicillinin tetkiki ile anlaşılmış olup halbuki borçlar kanununun 213 üncü maddesinin son fıkrası şuf'a hakkı mukavelesinin tahrirî şekilde yapılması lüzumunu mübeyyin olduğu gibi mukaveleden mütevellit şuf'a hakkı; tapu sicilline şerh verilmediği surette O gayri menkul üzerinde sonradan iktisap edilen hak sahiplerine karşı dermeyeran edilmeyeceği de kanunu medeninin 658 ve 919 uncu maddeleri ahkâmından bulunmasına mebnî temyiz arzıhalinde şuf'a hakkı mukavelesinin şuhut ile isbatı hakkındaki talebin mahkemece kabul edilmediğine dair serdedilen itiraz varit olmadığı gibi müddeaaaleyhin hüsnüniyet sahibi olmadığı yolunda indelmuhakeme bir itiraz dermeyeran edilmiş olmakla beraber yukarıda yazılı esbabı mucibeye binaen hadisede müddeaaaleyhin hüsnüniyet ve suiniyeti dahi mevzuubahis olamayacağına ve mütekabil davanın verilen cevap lâyihasında usulüne tevfikan dermeyeran ve ikame edilmiş olduğu anlaşılmasına ve muhakemenin ilk celsesinde mahkemeye gelmemesinden naşi hakkında gıyap kararı ittihaz ve ikinci celsede gelmesi hasebiyle hakkındaki gıyap kararı keenlemyekûn addolunan davacı vekilinin muhakemenin sonlarında Ankaradan çektiği telgrafla vukubulan talebi üzerine mazereti kabul olunarak muhakeme talik edilmiş ve talik edilen gün kendisine tebliğ olunmuş iken muayyen günde mahkemeye gelmediği cihetle ayrıca gıyap kararı tebliğine mahal bulunmamış olmasına nazaran mütekabil dava hakkındaki itirazlarının kabul edilmediğine ve telgrafla mazeretini beyan edip muhakemenin talikını talep eylediği halde talik olunmıyarak muhakemenin gıyaben rü'yet eylediğine ve müddeaaaleyhin suiniyetle hareket eylediğine müteallik olarak dermeyeran olunan sair itirazlar dahi varit görülmediğinden bütün itirazların reddiyle usul ve kanuna uygun olan mümeyyezünhih hükmün «TASDİKINA» ve Altı yüz altmış iki kuruş temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 7/ Haziran / 934 tarihinde ittifakla karar verildi. Muayyen gün ve saatte imzalarına rağmen iki taraf vekilleri Hamdi Halim ve Hulûsi beyler daîreye gelmediklerinden işbu karar tefhim olunamamıştır.

Temyiz mahkemesi birinci hukuk dairesi
esas No: 1635 Karar No: 1933

Vazife mes'elesi

İcranın ihale kararına itiraz mahiyetinde olarak ikame edilen davanın rüyeti mahkemenin vazifesi haricindedir.

Bayramıç kazasının Yenice köyünden Aşık Hasan ağanın mezkûr kasabanın Kızıl köy karyesinden Mustafa efendi aleyhine oğlu Yahyanın; Mustafa efendiden isticar ettiği değirmenin bedeli icarını te'min zımında kendisine ait çiftlik hududu dahilindeki muşmulalık nam mevkideki tarlayı ipotek etmiş olduğu halde mezkûr değirmen bedeli icarının oğlu tarafından tediye edilmemesinden dolayı muciri mumaileyh Mustafa efendi tarafından istihsal edilen ilâm üzerine mezkûr tarla ile beraber Hacet tepe ve Koca alan mevkilerindeki onardan yirmi dönüm diğer iki kıt'a tarlası da haber ve malûmatı olmaksızın müzayedeye vazedilerek tapu istihsâl edilmiş olduğundan ve kendisi erbabı ziraattan olduğu, mezkûr tarlalar yegâne medarı maişeti olup başkaca arazisi bulunmadığı cihetle kanunen haczi icabetmiyeceğinden hilâfı kanun olarak aldığı tapunun iptali ve neticesi mahkemeye değin mezkûr tarlalara müdahalesinin men'i hakkında ikame eylediği davadan dolayı icra kılınan muhakeme esnasında müddeabih iki kıt'a tarla müddeinin kendisine olan borcandan dolayı icraen bilmüzayede oğlu Vasıfa satılmış olduğundan ve hadisede kendisine husumet teveccüh etmiyeceğinden ve icra muamelesinden mütevellit işbu hususun tetkiki icra merciine ait olduğundan ve saireden bahsile müddeaaaleyh tarafından davanın reddi def'an dermeyeran edilmesi üzerine olbaptaki icra dosyası bilcelp tetkik olunduktan ve müddealeyhin mahdumu Vasfi dahi üçüncü şahıs olarak davayı vakiaya ithal edildikten sonra yapılan tetkikat ve muhakeme neticesinde: İcra dairesinden yazılan müzekkere üzerine müddeabih iki kıt'a tarla haczedilerek müddeaaaleyhin oğlu üçüncü şahıs Vasfiye «303» lira mukabilinde satıldığı ve müzayede kaimesinde satılmasına ve açık arttırmada ihalesine karar mevcut olmadığı ve müddeinin üç kıt'a tarladan başka tarlası bulunmadığı ve takdiri kıymet zaptında tarih ve icra memurunun imzası bulunmadığı gibi vaz'iyet zabtında tarlaların hudut ve kıymetleri ve mevkileri gösterilmeyerek muamelâtı icraiyenin külliye muhalifi kanun bir surette cereyan ettiği anlaşıldığından ve saireden bahsile kanunu medeninin 2,3, 24, 656, 661, 710 ve tatbikat kanununun ikinci maddesi ve icra ve iflâs kanununun 16 ıncı maddesi hükümlerine tevfikân hacet tepe ve gâvur deresi tarlaları hakkındaki icra muamelâtının ve icra muamelesine müsteniden alınan tapu senetlerinin iptaline ve masarifi muhakemenin müddeaaaleyhe aidiyetine dair Bayramıç hukuk hâkimliğinden sadır olan 22/2/934 tarihli ve 3 No: lu ilâmın temyizen tetkiki müddeaaaleyh Mustafa ve oğlu üçüncü şahıs Vasfi taraflarından müddeti zarfında ba arzıhal talep olunmakla mezkûr ilâm ve evrakı müteferriasi tetkik ve icabı müzakere olundu:

KARAR: İcra muameleleri ve ezcümle icranın ihale kararı hakkındaki itirazların şikâyet tarihiyle itiraz merciine arz olunacağı ve merci tarafından

bu bapta tetkikat icrasiyle karar verileceği icra ve iflâs kanununun 16 ve 134 üncü maddeleriyle mevaddı sairesinde musarrah bulunmasına mebni icra muamelelerine ve ihale kararına itiraz mahiyetinde olan işbu davanın rüyeti mahkemenin vazifesinden hariç olduğu halde mahkemece bu cihet nazarı dikkate alınmıyarak davanın rüyet ve ilâmda yazılı olduğu üzere hükme raptedilmesi muhalifi kanun olduğundan ve esasa müteallik olarak temyizen serdedilen itirazların bu sebeple tetkikine mahal olamadığından hukuk usulü muhakemeleri kanununun 428 incin maddesine tevfikan mümeyyezünbih hükmün işbu sebepten dolayı «NAKZINA» ve evrakın mahalline iadesine ve bin altmış iki kuruş temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 3 Haziran-934 tarihinde ittifakla karar verildi.

Temyiz mahkemesi birinci hukuk dairesi
Esas No.1693 Karar No. 1874

İ L Â M

Mahalli: İstanbul İcra hakimliği. Tarihi: 11-4-934. No: 934/2094.
Alacaklı: Hüseyin Cahit ve şürekâsı Türk ticaret ve nakliyat şirketi. Borçlu: Sovtorgflat şarkı karip acenteliği.

Temyiz edilen karar: Takipte bulunan Hüseyin Cahit B. tarafından icra mevkiine konulan ilâmın avans rubleler mukabili olan 13000 kûsur liraya müteallik fıkrası temyizen tasdik edildiği cihetle bu kısım hakkındaki icranın devamına ve nakzolunan kısım hakkında da icranın olduğu yerde durmasına dair icra memurluğunca müttehaz 11-3-934 tarihli karara karşı borçlu vekili Dimitraki Ef. tarafından verilen 9-4-934 tarihli şikâyet istidası üzerine Mercice icra kılınan tetkikat neticesinde: Temyiz ilâmı mündericatına nazaran müstenedi icra ilâmın hiç bir noktası tasdik edilmiş olmayıp bilâkis mutlak olarak nakzedilmesine ve icra memuru temyiz ilâmında zikrolunan ve itirazatı temyiziye den bazısının gayri varit olduğunu tazammun eden fıkradan istidlâl suretile kararında zikrettiği neticeye varmış ise de nakız kararında manevi zarar ve kârdan mahrumiyete dahi temas olunmasına ve bu sebeple memurluğun ittihaz ettiği kararda kanunî isabet görülmemesine mebni şikâyetin kabulile mezkûr kararın ref'ine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Alacaklı vekili Ali Haydar Bey.

Temyiz kararı: Mümeyyezünbih kararın temyiz müsted'isine tebliğ edilmeden temyiz edildiği İcra Tetkik Mercii'nin 6-6-934 tarihli müzekkeresi altındaki İcra Memurluğunun 12-6-934 tarihli derkenarı münderecatından anlaşılmasına ve mezkûr kararın neticesi icranın geri bırakılmasını tazammun ettiğinden İcra ve İflâs kanununun 33 üncü maddesi mucibince temyizi kabil olmasına mebni bu bapta ki temyiz istidasının kabulü ittifakle kararlaştırıldıktan sonra dosyadaki bütün kâğıtlar okunup icabı görüşüldü.

Birden ziyade kısımları havi olan bir hükmün nakız kararında taarruz edilmeyen kısımları kat'ilemiş sayılır. Mübrez temyiz ilâmında hükmün icrası talep edilen kısmına karşı sebkenen temyiz itirazlarının varit sayılmadığı ve nakız noktalarının tasrih olunduğu görülmektedir. Bu noktalar mukavele- nin feshinden dolayı istirdadına hükmolunan avans akçesine ve bunun Türk parası olarak hükmedilen tutarına temas etmeyip maddi ve manevi zararlar kârdan mahrumiyet mukabili hükmolunan meblâğa münhasır bulunmaktadır. Buna göre takip edilen yüz on bir bin dört yüz seksen sekiz lira on dokuz kuruşla yüzde beş üzerinden faizi hakkında kazıyyei muhkeme mevcut ve bu kısma müteallik hüküm fıkrasının icrasına müteallik talep bu itibarla kanuna muvafıktır. İlâmların müeddası bu merkezde ve tazminata müteallik hüküm fıkraları atide her ne şekil iktisap ederse etsin on bir bin küsur liraya müteallik fıkraya hâlel gelmeyeceği meydanda iken nakzın bu kısma da şumulü mütalâasile yazılı olduğu üzere icranın geri bırakılmasını mutazammın surette karar verilmesi usul ve kanuna muğayir ve temyiz istidasında serdedilen itirazlar bu tarikle varit olduğundan mümeyyezünbih kararın İcra ve İflâs kanununun 366 ve H. U. M. kanununun 428 inci maddelerine tevfikan-nakzının- ve sureti nakza göre Merciin 23-5-934 tarihli muahhar kararı da menkuz bulunduğuna ve aşağıda yazılı masrafın ileride haksız çıkacak tarafa aidiyetine 26-6-934 tarihinde ittifakla karar verildi.

İ L Â M

Mahalli : Ticaret işlerini görmekle muvazzaf İstanbul asliye mahkemesi 1 inci H. dairesi. Tarihi: 30-4-934. No: 126/82. Alacaklı: Kotoni Fiçye Hüsi Müessesesi. Borçlu: Roberto ve Alberto Şaber şirketi.

Temyiz edilen karar: Müvekkili müessesesinin hesap hulâsası ile kabul mektubuna müstenit 34161-70 lîre matlubu borçlu şirket tarafından şimdiye kadar ödenmediğinden ve tasfiye bahanesile ödemeler tatil edilerek ve yalnız tasfiye memurlarından Jorj Panayotidis Efendiye bırakılarak şerikler ecnebi memleketlere kaçmış olduklarından bahsile İcra ve İflâs kanununun 177 inci maddesine tevfikan mezkûr şirketin iflâsına karar verilmesi Kotoni Fiçye Hüsi müessesesi vekili avukat Nesim Barokas Efendi tarafından talep ve dava olunması üzerine bu bapta icra kılınan muhakeme ve tetkikat neticesinde: Mezkûr şirketin Alberto ve Roberto Şaber isminde iki biraderden teşekkül ettiği ve bir çok zaman tasfiyesine teşebbüs olduğu ve bunlardan Alberto Şaber Efendi tasfiye memuru tayin edilmiş iken Jorj Panayot Efendiyi vekil tayin ile bir sene kadar evvel Avrupaya gittiği ve diğer şerik Roberto Şaber Efendinin dahi altı ay evvel yine Avrupaya kaçtığı ve bir çok yerlere borçları olduğu ve aleyhlerinde müteaddit mahkemelere dava

açıldığı ve ödemeleri tatil eyledikleri ve hali acizde bulundukları naip tarafından tutulan zabıt varakasında ifadeleri mazbut kesanın ihbarları ile tahakkuk etmiş olduğundan İcra ve İflâs kanununun 177 inci maddesine tevfikan mezkûr şirketin iflâsına karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Borçlu şirket vekili Ekrem İlhami Bey.

TEMYİZ KARARI: Temyiz istidasının müddeti içinde kaydedildiği anlaşıp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşölüp düşünöldü.

İflâs talep eden şirketin alacaklı olduğunu isbat için ibraz ettiğı mektubun imzası hakkında tasfiye memuru vekilinden bir şey sorulması ve alacağın mevcudiyetine kanaatin sebepleri ne olduğunun hükümde gösterilmemesi ve tasfiyenin tabii halde devam etmediğinin de kararda tasrih olunmaması usule mugayir olup bu noktalardan ve müdafaa hakkı noktasından tahkikat ve tetkikat istikmal edilmeksizin iflâsa hükmolunması kanunun hükümlerine muhalif ve temyiz istidasında serdedilen itirazlar bu itibarla varit olduğundan mümeyyezünbîh hükmün İcra ve İflâs kanununun 366 ve H. U. M. kanununun 428 inci maddelerine tevfikan nakzına ve aşağıda yazılı masrafın ilerde haksız çıkacak tarafa aidiyetine 26.6/934 tarihinde ittifakla karar verildi.

İ L Â M

Mahalli: İstanbül İcra hâkimliğı: Tarihi 21 - 11 - 933 . Alacaklı : Milli Reasürans Türk anonim şirketi. Borçlu: Şeref, Lâmia ve Bedia Hamımlar.

Temyiz edilen karar: Takipte bulunan şirketin altmış üç bin lira matlubundan dolayı paraya çevrilmek üzere ikinci artırmaya çıkarılan merhum gayrimenkulün bu artırmada muayyen bedelle müşterisi Anadolu umum sigorta şirketine vaki olan ihalesine karşı borçlular tarafından fesih talebile serdolunan ve ödeme emirlerinin ve ilânın tarifati kanuniye dairesinde kendilerine tebliğ edilmediğine ve saireye mütedair bulunan şikâyet üzerine Mercice icra kılınan mürafaa ve tetkikat neticesinde: hadise 2004 numaralı İcra ve iflâs kanunu hükümlerine tabi bulunmasına ve ihalenin 5 - 9 - 933 tarihinde yapılmış olduğu zabıtname ve şartname mündericatından münferhim olmasına ve zikredilen kanunun 134 üncü maddesinin ikinci fıkrasıyle 16 ıncı maddesi hükümlerine nazaran şikâyetin ihâle tarihinden itibaren beş gün içinde yapılması lâzımgelmesine ve bu baptağı şikâyet arzubahı ise 18 - 10 - 933 tarihinde kaydedilmiş bulunmasına göre şikâyeti vakıanın müddetin müruru noktasından reddine karar verildiği beyanından ibarettir.

TEMYİZ KARARI: Temyiz istidalarının müddeti içinde kaydedildiği anlaşıp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyasındaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşölüp düşünöldü.

Temyiz mahkemesi umumî hey'eti tarafından 16/5/934 tarihinde tevhidî içtihat yolile sadır olan karara nazaran ihalenin feshi talebini mutazammın şikâyet müddetine icra ve iflâs kanununun 134 âncü maddesinde beyan edildiği üzere ihale tarihinin başlangıç sayılması mütekaddim tebliğâtın usulü dairesinde vukubulmuş olması şartile mukayyettir. Hadtsede ödeme emirlerinden bâşlıyarak ilân suretile sepkeden tebliğâtın yolsuzluğu iddia edilmekte olmasına göre evvel emirde tebliğâtın usul ve kanun dairesinde yapılıp yapılmadığının tetkiki kanunen muta olan mezkûr kararın icapları cümlesindendir. Bu husustaki iddia hakkında tahkikat ve tetkikat icra edilmeksizin şikâyet müddetine ihâle tarihinin başlangıç sayılmış olduğu görüldüğü temyiz müsted'ilerinin istidalarında serdedilen itirazlar bu itibarla yukarıda bahsolunan tevhidî içtihat kararı mucibince varîf olduğundan mümeyyezünbih kararın İcra ve İflâs kanununun 366 ve H. U. M. kanununun 428 inci maddelerine tevfikân nakzına ve aşağıda yazılı masrafın ilerde haksız çıkacak tarafa aidiyetine 26/6/934 iarihinde ittifakla karar verildi.

İ L Â M

Mahalli: Nizip İcra işleri tetkik mercii. Tarihi: 26-4-934. No.: 374/14
Alacaklı: Nizip İdarei Hususiyesi. Borçlu: Mehmet ve Ömer Efendiler.

Temyiz edilen karar: Nizip idarei hususiyesi namına takipte bulunan vekili Saip Kadri Beyin Belkis geçidi bedeli iltizamından mütevellit alacağın bakiyesi olun dokuz yüz kırk beş liranın yüzde dokuz faiz ve yüzde beş ücreti vekâletle birlikte tesviyesi lüzumuna dair borçlu Mehmet ve Ömer Efendilere tebliğ ettirdiği ödeme emirlerine karşı mümaileyhler tarafından serdolanun itirazın ref'ini istemesi üzerine mercice yapılan duruşma ve tetkikat sonunda: borçluların 1/6/933 tarihinden muteber olmak ve 31/5/934 tarihine kadar bir sene devam etmek ve bedeli ihaleyi her iki ayda ve müsavı taksitlerde idarei hususiye hesabına Ziraat bankasına teslim etmek şartile Belkis geçidi rusumunu bin yirmi lira bedel mukabilinde iltizam eyledikleri ve ihalenin 9/7/933 tarihinde vukubulduğu evrak arasında mevcut müzayede kimesi mündericatından anlaşılmasına ve borçluların ihale bedeline mahsuben şimdiye kadar dört yüz yirmi lira teslim ettikleri ve bakiye altı yüz lira borçları kaldığı muhasebei hususiye memurluğundan vaki olan istilâma verilen cevapta bildirilmesine ve son taksit bedelinin Nisan 934 iptidasında tediyesi meşrut olduğu halde mümaileyhler tarafından başkaca teslimat vukubulmamasına nazaran alacağın tamamı muacceliyet kesbetmiş olmasına ve borçluların bedeli iltizamdan altı yüz lira tenzilât icrası hakkında ikame ettikleri dava ile alacaklı idare tarafından iltizam bedelinin tamamen tahsili talebile açılan mukabil davanın reddedildiğine mütedair olan itirazları

şurasında ve nazırlar muvacehesinde bildireceklerdi. Aynı celsede adliye nazırı aynı mevzu hakkında topladığı mülâhazalar hakkında malûmat verecekti. bu emirname mucibince temyiz hey'eti murahasası ile birlikte gelen birinci reis Muraire jüri müessesesini ittiham eden şu sözleri söyledi: «En büyük cinayetlerin cezasız kalmış olması gibi elim netice ahlâkı umumiye-yi rencide etmiş, cemiyeti korkutmuş, ve nazariyede güzel gözüken jüri müessesesinden şüpheyi düşürmüş ve jürinin netice itibarile faidesinden ziyade mazarratı olduğu zannına düşürmüştür. Bu birinci şüphe ikinci bir şüpheyi sürükliyerek Constituante meclisinin nazarı olarak tetkik etmiş olduğu bu müesseseyi bugün alınan tecrübelerle göre muhakeme etmek lâzım gelip gelmiyeceği sualini sordurmuştur. Vatandaşların arasında fark olmayan, ne feodalite ne imtiyaz bulunan bir memlekette jüri müessesesinin hakiki menfaatlar temin edip etmediğinin tetkik edilmesini, müessesenin millî karaktere tamamen uyup uymadığının tetkik edilmesini istemiştir. Jüri müessesesinin kimisindeki ulüvvü cenap ve müsamaha kimisindeki mahcubiyet ve lâ-kaydı hisleri ile telif edilip edilmeyeceğinin tetkikini istemeğe sürüklemiştir. Bu arzylediğimiz tabii hislerin muhakeme yapmak hususunda kuvvetlenmemiş kimseleri merhamete sürüklediğinde şüphe yoktur, Çünkü bunlar yalnız göz-lerinin önünde vuracakları cezalandıracakları adamı görür. Cemiyet onların gözünde görünmez bir vücuttur.»

Büyük hâkim de diyordu ki: «Bu tecrübelerin neticesinden ürken ve mesaili maddiyenin karışıklığının, müzakerelerin inceliğinin, cehaletin ve yorgunluğun bu gibi vazifelere yabancı insanlardan terekkep eden jüriyi yormakta ve üzmette olduğunu müşahade eden münevver bir çok hâkimler yalnız ittiham jürisini muhafaza etmeğin yalnız faideli olabileceğini düşün-üyorlar; ittiham jürisi muhafaza edilecekse daha iyi bir intihap elde edebilme için iyi bir intihap tarzı bulmak ta lâzım gelir. Mevcut sistem maznun-ların ilk tahkikatını ve muhakemesini mahkemelere vermektedir. İlk tahkikat alenî olmaktadır. Evrakı maznuna ve müdafisine bildirilmektedir. Ve böylece onlara kendilerini kurtaracak vasıtaları hazırlamağa fırsatlar vermektedir. İctimai müsavatsızlık ilga edilmiş olduğundan artık bir sınıfın diğeri üzerine tahakküm ve zulmünden korkulamaz. Hâkimlerde jüriler gibi maznunun ha-kiki akran ve emsalidir ve fazla olarak tahsil ve tecrübeleri vardır di-yorlar.» Bu sözleri söyleyen büyük hâkim jürinin ilgasını teklife cesaret edemiyordu: «Yaptığımız bu elim tecrübeye rağmen jüri ile muhake-me usulüne taraftar olanlar bazılarının zannettikleri gibi bu müesse-senin memleketimize uygun gelmiyeceğini zanneylemiyorlar. Bunlar, her ne deniyorsa densin jüri müessesesinin millî karakter ve dehâ ile çok uygun olduğunu iddia eylemektedir. Jüri müessesesinin bugüne kadar manialarla kar-şılaşmasına sebep ihtilâlin vücade getirdiği sayısız iftirak ve teşettütlerdir. Za-man ile yıpranmış olan bu tefrikalar yakında zaval bulmağa mahkûmdur. Ar-tık bundan sonra jüri müessesesinin gidiş ve muvaffakiyeti ancak, galebe çalınması kolay olan ufak engellere maruz kalabilir. Yeni bir tecrübeden

kaçınmıyalım ve jüri taraftarları ile aleyhtarları arasındaki ihtilâfı halledebilecek üçüncü bir tecrübeye baş vuralım :»

İstinaf mahkemelerinin mütalâalarında birlik yoktu. On ikinci istinaf mahkemesi jüri usulünün ilgası beş istinaf mahkemesi de ipkası mütaleasında idi. Diğer istinaf mahkemelerinden üçü lâyhânın teferrüatı hakkında mütalâa dermeyan ederek jüri meselesine aslâ temas etmemişti. Diğer iki istinaf mahkemesi de jüri usulü hakkında müphem medihlerde bulunmuştu. Jürinin ilgası mütalâasında bulunanlardan biri diyordu ki : «Fikirlerin bu kararsızlığı ânında büyük hâkim üçüncü defa olarak bir tecrübe yapılması fikrini ileri sürüyor. İstinaf mahkemesi bu tecrübenin jüri sui istimalini uzatmaktan ve muhakeme usullerinin ıslahını geciktirmekten başka bir netice vermiyeceğine kanidir.»

Mahkemelerin jüriye karşı söyledikleri ötedenberi söylenmekte olan ve ilâ nihaye söylenecek olan malûm şeylerdi ; şöyle ki : Jüri âzalarının cehalet ve tecrübesizlikleri, tereddütleri, ihtirasları ; halkın jüri âzahğını yapmak hususundaki isteksizliği, listeleri terkipteki güçlük ; jüri usulü ile kabili telif olmayan tahrirî usulü muhakemenin faikiyeti, tahrirî usulü muhakemenin müdafaa için daha faideli olacağı ileri sürülmekte idi. Jüri âzalarının daima değişmekte olmasından içtihatlarda istikrar olamayacağını ve bir an'ane tesis edilemeyeceğini hâkimler ayrıca serdediyorlardı : «Jürinin en büyük noksanı daima yeni adamlardan teşekkül etmiş olmasındadır. İrfan ve tecrübeyi bertaraf eden bu garip sistem nedir?»

Fransada jüri müessesesi İngilizlere imtisal yüzünden yapılmıştı. 1791 kanununu kaleme alanlar İngiliz muhakeme usulünü model olarak almışlardı. Yeni lâyhayı kaleme alanlar da esaslı ıslahatı İngilizlerden almışlardı. İstinaf mahkemeleri bu taklidi istemiyorlardı. İngiltere ile Fransa birbirlerine düşman olmuş ve 1789 danberi aralarında kan da dökülmüş olduğundan İstinaf mahkemelerinin bu arzuları hüsnü kabul görüyordu. İstinaf mahkemeleri diyorlardı ki «İngilizlerin kendi kanunları hakkındaki zevklerine, itiyatlarına ve heyecanlarına gıpta eylemiyelim. Bu mutantan cümlelere zamanımızın en büyü hâkimlerinden olan Segquier'nin (yukarıda arzylediğimiz ve Dupatynin lâyhasının muhakemesinde irat eylediği mütalâa kastediliyor) mütalâa ve tecrübesile mukabele edelim.... İngilterede bir jüri var. Fransada da lâzımdır ; İngilterede cinayet mahkemeleri büyük mevkut celseler halinde in'ikat ediyor. (assises) Fransada da olsun. Peki amma bu millet bizden daha hakim, daha iyi idare edilmekte ve daha mesut mudur?.. Uzun tecrübelerden sonra sabit olmuştur ki Fransaya nakledilmiş olan İngiliz müesseselerinden hiç biri, hattâ sulh hâkimliği bile memleketimizde neşvünüma bulamadı... Daha pek yeni imzalanmış resmî bir muahedenameyi bozmak suretile edindiği düşmanı geri püskürtmek için katli ve vebayi kullanan İngiliz milletin cinayetleri bizi onun muhakeme usulünü kabul etmekten korumalıdır. Jüri bu milleti daha eyi kılmamıştır. Ve eğer bize seyyahlarının anlattıklarına itimat etmek lâzım ise hiçbir yerde hırsızlık ve bahusus kuttarı tarıklık İngilterede olduğu kadar çok ve eyi teşkil edilmiş değildir.»

Eğer İngiltereyi taklit etmekle yanlış bir yola sapılmış ise millî an'aneye

dönmek ve onu terk edildiği noktadan takip etmek lâzım gelmez mi? Binaenaleyh bütün istinaf mahkemeleri nazarlarını 1670 emirnamesinin 1789 daki islâh edilmiş şekline çevirmişlerdi. «Eski ceza muhakemelerine çok iftira eylediler, halbuki 1670 emirnamesinin neşrini takip eyleyen yüz yirmi sene zarfında, jürinin tesisi zamanındanberi yaptığı fenalık kadar fenalıkları gözükmemiştir. 1670 emirnamesine yapılan en büyük hücum gizli olması ve maznunun müdafaasını ıstıttırememesidir. Bir kaç senelik tecrübe bu kusurları bertaraf etmekteğin nakadar kolay olduğunu göstermiştir.» Nancy mahkemesi açıktan açığa tabiri usulü muhakemeyi istiyordu. «vaktile yapılacak yüzleştirme sayesinde şahitlerin duruşmaya gelmelerine lüzum kalmayacaktır» diyordu.

Jüri usulüne taraftar olan istinaf mahkemeleri de jürinin ittiham edilmesine esas ittihaz edilen sebepleri zamanın, iğtişâşların ve siyasi boraların neticesi olarak gösteriyorlardı. «Uzun zamandanberi insaniyetin beklemekte olduğu jüri müessesesi asrî ve vazî'î kanunlarımızın ilk mesaisine şeref vermiştir. O zamanlar Fransada tek bir fikir tek bir temennî vardı, o da iyi müesseseler ve iyi kanunlara mazhar olmak, bu sebepten bu yeni ceza sistemi umumî bir tasvibe mazhar oldu ve iyilikleri umumiyetle hissedildi. Fakat sonraları her şeye hakikî kıymetini veren fikirler arasındaki ahenk bozuldu; Fırkacılık zihinlere hakim oldu ve vaktile iyi gözüken şeye fenadır demekte tereddüt edilmedi; daha ileri gidildi ve jüri müessesesini nazardan düşürmek için herşey yapıldı. Jüri usulü ile muhakemeyi nazardan düşüren hakikî sebep ihtilâlin vücade getirdiği en iyi müesseseleri yıkmak takip eden sistem ve fırkacılıktır.»

Yetmiş beş ceza mahkemesinin mütalâaları hükûmetin emrile bastırıldı. Bu mahkemelerin mütaleaları hemen hemen üç müsavi kısma ayrılmıştı. 23 çü lâyihaanın teferrüatı ile meşgul olmuşlar ve jüri meselesine aslâ dokunmamışlardır. 26 sî lâyihaanın ifa eylediği jüri müessesesinin ilga edilmesi mütaleasında bulunmuştur 26 sî da jüri usulünün ibkasını istemişlerdir. «Tecrübe rehberlerin en emindir. Fakat idare edilmek istenen millet reşit ise ecnebi milletlerin tecrübeleri yerine bizzat o milletin tecrübelerini nazara almak lâzımdır. Milletin şahsî tecrübesi bize gösteriyor ki 1670 emirnamesi bize, jüri müessesesinden ziyade hüsnü intizamı kâfil ve asayişe daha hakiki mesnet gibi gözükyor... Fransız imparatorluğu avrupanın merkezindedir. Avrupanın mahkemeleri ise jürisizdir. İhtilâl, millî karakteri değiştirmemiştir yalnız tekemmül ve takviye ettirmiştir...

Biz jürinin ilgasını isteyen temennilere iltihak eyliyoruz. Fransayı kurtaran dehaya (Napoleon) ve mütalealarını sorduğu münevver kimselere diyoruz ki medenî hürriyetin bizde jüriye vücut vermiş olduğu bir zaman olmuştur. Fakat şimdi de aynı hürriyetin bu müessesenin yıkılmasını istediği zamana vardık. Jüri müessesesi İngilizlerin bize verdikleri en fena hediyedir. Elim tecrübelerden başka salim bir felsefe de jüri müessesesinin aleyhindedir.»

Jüri müessesesinin bırakılmasını isteyenler diyorlardı ki: «Jüri ile muhakeme usulü, onu karartan bütün lekeler, onu bozan bütün noksanlar arasında bile bize, Fransız milletin siyasi dirilişinin vücade getirdiği mües-

seselerin en güzeli ve en ahraranesi olarak gözüküyor... Jürinin halâ kadrini indirenler var. Bunlar müesseseleri verdikleri nimet ve iyilik yığınile ölçeceklerine tahaddüs edebilen seyyielerile ölçüyorlar. Halbuki müesseseleri, bir kaç mazarratı ile takdir etmeyip herkese temin ettikleri menfaatle takdir etmek lâzımdır. Jürinin tesisinden beri bir tek masumun mahkûm edilmiş olduğuna tesadüf edilemez. Bir kaç mücrimin kurtulmuş olduğu muhakkaktır, fakat bir masumun adalet kılıncına çarpıldığını görmekten ise bin mücrimin o kılıçtan kurtulduğunu görmek daha evlâ değil midir? Halbuki eski muhakeme usulünde mahkûm olmuş kanun namına işkencelerle ölmüş masumların adedi pek fazladır. Eski muhakeme usulile kurtulmuş mücrimlerin de adedi pek çoktur. Bu mukayese jüri müessesesinin iyiliğine kail kılmağa ve ipka edilmesi hakkında kanaat hasıl etmeğe kâfidir.. Bir milletin feylesoflardan ve âlimlerden mürekkep olmasını mı tasavvur eyliyorlar; bir jüri heyetinin hakim olmakta Aréopage'a mı müsavi olmasını istiyorlar? Hiçbir millet bu müşkülpesentlerin istedikleri derecede olgun olamayacaktır. Her yerde biraz feylesof ve pekçok rezil vardır. Fakat bu iki ucun arasında basit, namuslu ve hissi selime malik halk kütlesi vardır... Eskilerin kıymetinde hattâ İngilizlerin kıymetinde değiliz diyorlar; bunu bilmeyiz ve herhalde meseleyi de bunu bilmek halletmez. Jürinin vazifesi bir maznunun kendisine isnat edilen fiil ile suçlu olup olmadığına karar vermektir. Binaenaleyh bu meseleyi iyi halletmek için ne gibi vasıflar lâzımdır? Delillere dikkat etmek lâzımdır, delilleri anlayabilecek kadar zekâ lâzımdır. Ve hasıl olan tesiri hüsnü niyetle beyan edecek kadar iffet lâzımdır. Fransızlar jüri müessesesine mazhar olmağa lâıyk değildir demek onların dikkat hassaları olmadığını, onların bir dereceye kadar varan zekâları olmadığını ve iffet sahibi bulunmadıklarını ilân etmek olur... Biz jürinin medenî hürriyetlerin teminatı olduğuna samimiyetle kaniiz. İttiham edilmiş ismete en emin teminatı muhafaza etmek lüzumuna samimiyetle kaniiz. Fenalık müesseseden gelmiyor. Müessesenin kusurlu teşkilinden doğuyor... Jüriyi ilga eylesinler; maznunların hayat ve şerefleri hakkında hüküm vermek vazifesini tekrar, en münevver ve en namuslularından intihap edilmiş bir hukukşinas zümresine tevdi etsinler göreceklardır ki hâkimler kanaati (yani sesi ve sadası bu kadar açık ve kuvvetli olan bu derunî hissin ifadesini de hatalı görmeğe başlayacaklar ve eski beyyine usulüne düşeceklerdir. Ondan sonra da istemeye istemeye ve meş'um bir şekilde jürilerin düşemiyecekleri dalâlete düşeceklerdir.»

Mütalâanamelerdeki fikirde uygunluk yoktu. Jüri taraftarı olanlar bile ayrılmışlardı. Kimi muhakeme jürisinin ipkasını ve ittiham jürisinin ilgasını istiyordu. Kimi de ittiham jürisinin muhafaza edilmesini istiyordu.

*
*
*

Bu resmî anket haricinde bir anket daha vücade geliyordu. Jüri meselesi bütün fikirleri işgal eyliyordu. Neşredilen kitap ve risaleler bu alâkayı gösteriyordu ve mesele herkese açık ve herkesin iştirak edebileceği bir anket mevzuu kılmiş oluyordu. Bu alâka karşısında encümeni danışler, cezaî teşrii

meseleler hakkında musabakalar açıyordu. Jürinin leh ve aleyhinde yazılmış risaleler çoğalıyordu. Bütün bu faaliyet daha az heyecanlı, daha az mutantan olmak şartile inkılâba ve inkılâbın ıslahatına takaddüm eden zamanların fikir cereyanını hatırlatıyordu. Kırılmış emeller ve ümitler ânına varılmıştı. Binaenaleyh ilk günlerin hislerindeki asalet ve ulüvvü cenabın yerine şüphe ve imansızlık kaim olmuştı. Artık «Tabiatın sedasına» tercüman olunmuyordu. Tecrübelerin öğrettikleri anlatılıyordu.

Sene X de mükâfat kazanan eser; Bourguignon'un Fransa'da jüri müessesesini tekemmül ettirebilmek çareleri nedir? Sualine vermiş olduğu cevaptır. F. Canard'ın (Moyens de perfectionner le jury) adlı eseri de mükâfat kazanmıştı. Aleyhte yazılmış eserlerden Gach'ın (Des vices de l'institution du jury en France) eseri en meşhuru idi. Bourguignon ve Gach'ın eserlerinden bir parça bahsedelim: Encümeni danışın suali irat tarzı jüri müessesesinin ipka edileceğinden şüphe olunmadığını gösterdi. Binaenaleyh Bourguignon'un eseri jüri lehine hararetli bir müdafaaanamedir. Müellif eserine, jürinin Fransadaki şeklini ve halini Atinalılar, Romalılar ve İngilizlerdeki şekli ve hali ile mukayese etmekle başlamıştır. Ondan sonra müellif jürilerin listesinin teşkiline hakim olması lâzım gelen prensibi tetkik ederek jüriliğe bir derece servete malik olan kimselerin seçilmesini tavsiye ediyor. Jüri azalarının kur'a ile tespit edilmeyip seçilme ile intihap edilmelerini istiyor. «Listelerin teşkilinin idareye bırakılmasının adliyeye bırakılması kadar muzur olduğunu tecrübeler bize öğretiyor» diyor ve jürilerin intihabına idari ve adli memurların birlikte iştirak ettirilebileceğini kabul eyliyor. Müellif jürilerin reddi tarzının değiştirilmesini teklif ediyor. Adi ekseriyetin maznunu mahkûm etmeğe kâfi gelmesi fikrinde bulunuyor: «Bizim eski kanunlarımızda en şedit mütalealar iki fazla rey ekseriyetle muteber oluyordu. Bu garip hüküm eski kanunun malûl bulunduğu barbar şekilleri tashih için ittihaz edilmiş olacaktır. Fakat jürinin islâhı çareleri bu kaynaktan alınamaz.» Müellif ceza kanunu hakkında adliyenin bir talimatname neşretmesini, Talimatnamede her cürmün doğru bir tarifi gösterilmesini istiyor. Her ittihamnamede suçun kanunî tarifinin de dercedilmesini tavsiye eyliyor. Duruşmayı hülâsa edecek olan hakimın cürmün anasının hadiseye nasıl intibak eylediğini izah ile de tavzif edilmesi mütaleasında bulunuyor.

Gach'ın eserine gelince, içinde şimdiye kadar bir çok kereler söylenilmiş fikirlerden başka bir şey yoktu; böyle olmakla beraber eser fikirler üzerinde mühim tesirler icra eyledi; Şurayı devletteki müzakerelerde bu yine istişhat edildi. Gach'ın eseri «Fransız ihtilâlinin bu büyük kızı, 18 inci asrın kendisine takaddüm eden asırların hikmetine karşı kazanılmış bu meşhur zaferi» diye tavsif eylediği jüri hakkında şiddetli bir ta'riz idi. «Jüri mücerret olarak tetkik edilecek olursa fikri beşerin en iyi tasavvurlarından biri olarak gözüktür. Fakat tecrübe bize medenî ve siyasi şerayi'de en parlak nazariyelerden kaçınmağı öğrettiğinden jüri müessesesinin aramızda tahakkuk ettirilmesi gayri mümkün olan güzel bir felsefi rüya olduğunu ispat eylemeği deruhte eyleyorum. Her nevi istidat ve liyakat sahalarında meşhur veya şayani takdir adamlar yetiştirmekte feyizli olan Fransa toprağı aslâ iyi

jüri yetiştiremeyecektir. Buna mani olan şey, milletin karakteri, tabayii, seyyeleri, hattâ faziletleridir. Eski ve yenilerin misallerinden ne gibi menfaatler elde etmek istiyorsunuz. Romalıların ve Atinalıların mahkemeleri ile Fransız jürisi arasında bir münasebet var mıdır? Yunanlılar ile Romalıların bizimle tabayilerinin tabayiiimizle, zamanlarının zamanımızla müşterek nesi vardır? İngiliz misali de büyük bir ağırlık ifade etmez; Avrupanın bizden başka hiç bir milleti henüz İngiltereyi bu hususta taklit etmemiştir. Bu hususta İngilizlerin Avrupanın diğer milletlerinden daha salim görmüş ve düşünmüş olmalarını iddia etmek te muvafıkı mantık olamaz. Jüriler, memurlar müstesna olmak üzere halkın her tabakasından alınmaktadır. Bu da jürilerin umumiyetle malûatsız olmasını icap ettiriyor. Avrupa halkının en ince fikirlisi, en terbiyelisi, en sevimlisi olan Fransızların en az okumuşu olduğunu cesaretle söylemek lâzımdır. Halkı kanunlara ve umumî idareye ait meselelerde daha derin bir bilgisizlik içinde çürüyen bir memleket daha yoktur. Öğrenmeğe pek az meraklı, hattâ tahsilin kıymetini ve lüzumunu hissedemeyecek kadar tahsilsiz, Fransız umumiyetle aslâ okumaz, aslâ müşahede etmez, aslâ düşünmez.»

Bourguignon tekrar kalemi eline aldı ve iki lâyiha daha yazdı. İkinci lâyhasında (Deuxième mémoire sur l'institution du jury) Bourguignon hakimler tarafından muhakeme jürisi aleyhine yapılan hücumlara cevap vermek istemiştir. Üçüncü lâyhasında ise (Troisième mémoire sur le jury) Gach'ın fikirlerini çürütmeğe çalışmıştır. Bourguignon bu iki eserinde yeni bir şey söylemiyordu, jüri müessesesinin muhafaza edilmesi hakkındaki sebepleri tekrar vüzuh ve hararetle müdafaa eyliyordu. Bununla beraber eserlerde oldukça kıymetli bir kaç istatistikî malûmat verilmişti. İkinci lâyiha da Pariste sene X ve XI de jüri vasıtasile alınan neticeler ile hususî mahkemeler yardımı ile alınan neticeler mukayese edilmişti. Jüri huzuruna 788 maznun çıkmıştı. Bunlardan 519 u mahkûm edilmiş ve 209 u beraat etmişti. Hususî mahkeme huzuruna 193 maznun çıkarılmıştı. Bunlardan 127 si mahkûm olmuş ve 66 sı beraat etmişti. Üçüncü lâyhada bu istatistik malûmatlar tekrar edilmişti: «Sene XI ve X da jüri ile muhakeme edilmiş olan maznunların dörtte biri beraat etmişti. Aynı mahkeme jürisiz ve hususî bir surette muhakeme ettiği maznunlardan üçte birinden fazlasını beraat ettirmiştir. Aynı mahkeme tarafından XI, XII, XIII, XIV senelerinde verilmiş olan hüküm cetvellerinin mukayesesi hemen hemen aynı neticeyi vermektedir.»

Bu büyük meselenin hallinin yorgun ve yaralı Fransanın mukaddaratını eline vermiş olduğu adamın (Napoleonun) elinde bulunduğunu herkes hissediyordu. Bourguignon da eserinde jüriye taraftar ve aleyhdar olan tarihin meşhur adamlarını sayarken tasrih etmeksizin Napoleonu kasteyleyordu. Eserin hatimesinde Roma imparatoru «Auguste» u zikreyleyken telmih şefaflıyordu: «Auguste kendisine verilen hudutsuz kudreti dünyayı teskin için ve Romalılara sükûn ve emniyet hasıl etmek için kullandı. Fakat ne yazık, o hudutsuz kudreti haleflerine olduğu gibi devretti. Onlar da o kudreti en meş'um bir tarzda sui istimal eylediler. Gelecek nesiller ona şu tevbihte bulunmağa haklı değil midir: Kayser, sen mutlak kudrete mazhâr

olmuştun, müesseselerimizi yıktın, babalarımızın teşkilâtı esasiyesini devirdin, Roma ikbal ve azametinin bu temelleri yerine ne koydun? Regia kanunu mu, yani istibdat ve keyfi hareketi mi... Kayser, senin basiretsizliğin haleflerini imparatorluk tarihini lekeliyen bütün zulümleri yapmağa sevketmiştir.»

2 Prairial sene XII

Lâyiha anketlerin neticesile birlikte devlet şûrası tanzimat dairesine tevdi edilmişti. (22 mayıs 1804) te toplanan ilk celse zaptında şu cümle yazılmıştır. «Celseye riyaset eden haşmetmaap tanzimat dairesini, ceza muhakemeleri usulü lâyihasının esaslı mes'elelerini arzylemeğe memur etmiştir.» 9 prairialda Napoleon bu emrini tekrar eylemiştir ve bu meseleler hakkında alınan kararların kat'î olmayacağını da bildirmiştir: «Şûrayı devlet ilk kararlarından rücu eylemekte serbest kalacaktır» demiştir. müzakere 29 frimaire sene XIII'e kadar devam etti. Sonra 3 sene bırakıldı ve müzakere 23 kânunusani 1808 senesinde tekrar başladı.

1789 senesindenberi her cezaî kanunların müzakeresini tavik eden jüri meselesi şûrayı devletin müzakeresini de uzun müddet durdurmuştu: Jüri ipka edilecek miydi? Yoksa eski Fransız muhakeme usulünün an'anelerine mi dönülecekti? Zabıtaî adliye, takibat ve ilk tahkikat meseleleri de biraz güçlük verecekti. Fakat bu meseleler hakkında pluviôse kanunları ile sahayı açmıştı. Mahkemeler huzurundaki muhakeme usulüne gelince onun da ihtilâl zamanı kanunları ile esasları atılmıştı.

İmparatorun emrile tanzim edilen ve 16 prairial sene XII celsesinde takdir edilen prensipe müteallik meselelerin listesindeki berveçhi atı ilk sekiz mesele jüriye ait idi.

- I. Jüri müessesesi ipka edilecek midir?
- II. Bir ittiham jürisi ve bir muhakeme jürisi mi olacaktır?
- III. Jüriler nasıl tayin edilecektir; hangi sınıf halktan tayin edilecektir; kim tayin edecektir?
- IV. Jürilerin reddi nasıl olacaktır?
- V. Tahkikat sırf şifahî mi olacaktır; yahut kısmen şifahî ve kısmen tahrirî mi olacaktır?
- VI. Jüri azalarına müteaddit sualler mi sorulacaktır. Yahut şu tek sual mi sorulacaktır? - Maznun mücrim midir?
- VII. Jürinin cevabı ittifakla mı verilmiş olacaktır, yoksa muayyen adette olacak bir ekseriyetle mi?
- VIII. Vilâyetin müteaddit ceza mahkemelerinde celseler aktedebilecek hâkimler olacak mıdır?

Derhal jüriye ait müzakereler ve münakaşalar başladı. Jürinin şiddetli hasımları olduğu gibi taraftarları da vardı. Hattâ (Regnaud de Saint - Jean d'Angély) rakip iki komisyonun teşkili suretile jürinin taraftarlarile aleyhtarları arasında bir nevi cidal açılmasını bile teklif eyledi. Jürinin aleyhinde bulunanlar diyorlardı ki: «İhtilâlin başlangıcında fâideli ıslahat yapıldı; ilk tahkikatta müstantiki mürakabe eyliyen muavinler konu; yüzleştirme aleni kılındı. Maznuna müdafî verildi ve dosyanın bütün kâğıtları maznuna gösterildi... Hürriyeti şahsiyenin hakikî teminatı muhakeme usulünün ve duruşma-

nin alenî olmasıdır. Bu aleniyet ile muhakeme etmeği meslek edinmiş, bunu öğrenmiş ve bununla tavzif edilmiş kimseler tarafından muhakeme edilmek rastgele kimseler tarafından muhakeme olunmaktan daha iyi ve daha emindir.. Yeni müesseselerden umumî tasvibe mazhar olan yegâne madde tahkikatın alenî olmasıdır.. Jüri müessesesi ne maznuna ne de cemiyete kâfi bir teminat veremiyor... Hiç bir iz bırakmayan muhakeme usulüne bu kadar masraf etmek gariptir... Kanunun emniyet hâkimi ve jüri direktörü tarafından yapılan tahkikata bu kadar az ehemmiyet vermesi de gariptir. O tahkikatın jürileri tenvir etmesine bile müsaade olunmuyor. Tahriri muhakeme usulü berveçhi atî tarzda tesis edilebilir. Emniyet hâkimi tarafından yapılan tahkikat duruşmanın vereceği netice mahfuz kalmak şartile maznun aleyhine delil teşkil etmelidir. Duruşma yazılmamalıdır. Yalnız maznunun ikrarı ve şahitlerin ifadelerindeki tehalüf zaptedilmelidir ve zabıt maznunlar tarafından imzalanmalıdır.

Cambacérés 1670 emirnamesini müdafaa eyledi: «1670 emirnamesinden bazı hükümler almaktan korkmamalıdır. Maznunun müdafi ve müşavirden mahrum olmasına sellette üzerinde sorguya çekilmesine dair olan hükümler şüphesiz ki alınamaz. Fakat bir şahidin ifadelerini tashihe imkân veren rekoleman, maznuna şahitlere taan ve ifadelerini münakaşa edebilmeğe imkân veren yüzleştirmeye dair olan hükümler ise yeni kanunlara alınabilir.»

Jüri aleyhine söz söyleyen bütün hatipler aynı zamanda kanunî delil nazariyesinin de aleyhinde bulundular; «Jürilerin yerine kaim olacak hâkimler de kanaatlerini kanunî denilen delillerden hasıl etmemelidir. Jürilerin kanaatlerinin husulüne sebep olan aynı vasıtalara ve aynı unsurlarla ve duruşmanın verdiği neticeye göre hasıl etmelidir.» Portalis kanunî delillerin bidayette maznun lehine kabul edilmiş olduğunu ispata uğraşmış ve demiştir ki: «Kanunî delilin hâkimi, iki şahidin bir vak'a hakkında mutabık ifade vermeleri üzerine maznunu mahkûm etmeğe mecbur ettiğini zannedenler aldaniyorlar. Kanunî delil hâkimi, en az iki şahit olmadan maznunu mahkûm etmekten menediyordu.» Fakat şûrayı devlette, kendilerini halk kütlesinin en son sınıfından çekip şeref ve ikbale çıkartmış olan ihtilâlin prensiplerini bırakmıyorlardı; jüri bunlar arasından mahir ve belîğ müdafiler buldu.: «Eğer hâlâ 1789 kanunu mer'i olsaydı belki bid'atların ve tecrübelerin düşmanı olan ihtiyat bize olduğumuz yerde kalmağı tavsiye ederdi. Fakat adım atılmıştır. Yine aynı ihtiyat çok bahalıya satın alınmış ıslahattan dönmekliğimizi tavsiye etmektedir.. İngilizler ne için jüri müessesesine kıskaçça bağlıdır? Belki bir kaç adama diğer bütün insanların hayat ve memarı hakkında karar vermek gibi daimî bir hak vermeklikten daha müt-hiş birşey olmadığını bilmelerindendir... Milleti rezalet âver bir kaç beraete sebep olmağa rağmen jüri müessesesine bağlayan şey, jürinin maznunu bazı hususî ihtirasların aslâ keyfine bırakmamasıdır.»

Jüri taraftarları yalnız jüri usulünün manevî beyyine ile kabili telif olduğunu söyledikleri zaman kazanıyorlardı. Çünkü herkes manevî beyyine taraftarı idi. «Gerçi hiç bir kanun ceza hâkimine kanaatini feda edip kanunî delile merbut kalmasını emretmiyor. Fakat kanunî delil daima galebe çalı-

yor... Hâkimleri mesaili maddiye hakkında karar verebilmeğe salâhiyet vermek onlara, hükümlerine yalnız vicdanlarını, samimî kanaatlerini mucip sebep olarak göstermeğe müsaade eylemek, onları korkunç bir kuvvetle techiz eylemektir, Kanunî delil nazariyesi iade edilmedikçe hâkimlere mesaili maddiye takdire salâhiyet verilemez. Madamki kanunî delil usulünün çok fena olduğu kabul ediliyor. Öyle ise daimî jüriler de ihdas edilemez. Jüri usulüne gelmek lâzımdır.»

Jüri taraftarları en tehlikeli mücrimler için hususî mahkemeleri kabul ediyorlardı.» Jüri tarafından muhakeme edilmek hakkı belde hakkıdır. Binaenaleyh serserilerle mazanneisu erbabı jüri ile muhakeme edilmeği isteyemezler. Onlar için eskisinden daha az seri muhakeme yapan ve daha iyi teşkil edilmiş hususî prevôt mahkemeleri yapılmasına hiç bir şey mani değildir. kalpazanlık cürmü de bu mahkemelere gönderilmelidir.»

Bu mühim ve jürinin ilga veya ipkası hakkında kat'î olacak bu münakaşa esnasında bütün gözler ona riyaset eyliyen sahip ve hakime dönmüştü. Napoleon bir kaç kerre müzakereye karıştı, hattâ «Simeon'un hâkimlerin kanunî delil ile hüküm vermeğe mecbur olmadıklarına ve bu sebepten onların da artık bir jüri azası demek olduklarına, ve diğer jüri azalarına daha iyi intihap edilmiş ve daha muallem bulunmak gibi bir faikiyetleri olduğuna, hattâ bunlar hâkim bulunmasalar idi böylelerini jüri azası olarak seçmek lâzım geleceğine dair vaki beyanatına cevap verilmediğini» söyledi. Fakat münakaşa gittikçe jüri lehine olarak inkişaf eyledi. İmparatoru celseyi kaldırmağı faideli buldu. Napoleon müzakereyi tatil ederken dedi ki: «Şûrayı devletin alınacak karar ile bağlanmış olacağı zannedilmesin; sistem tanzim olunurken beklenilmeyen engeller ve güçlüklerle karşılaşacak olunursa şûrayı devlet ilk fikrine dönebilir... Her iki taraftan da jürinin leh ve aleyhine çok kuvvetli sebepler ve deliller dermeyeran edilmiştir. Fakat müstebit bir hükûmetin jürilerden emrine daha az baş kesen ve kendisine daima karşı koyacak olan hâkimlerden fazla istifade edebileceği de muhakkaktır. Bu sebepten en müthiş mahkemelerde jüri var idi. Eğer o mahkemeler hâkimlerden mürekkep olsaydı itiyatları ve şekilleri haksız ve keyfi mahkûmiyetlere bir engel teşkil ederdi. Usulî muameleler alenî yapıldıkça, müdafî bulundukça ve duruşma münakaşa olundukça hâkimlik vazifesinin daima yapılmasından hasıl olabilecek şiddet ve sertlikten az korkulur. Fakat jüriler iyi teşkil edilebilecek olur ise taraftar olurum... İkametgâhı olmıyan ve çete halinde toplanmış bulunan kimseler tarafından yapılacak cürümlerin muhakemesi için hususî mahkemeler de lâzımdır.»

Artık mes'ele bu seferlik olsun hallolunmuştu. Şûrayı devlet prensip itibarile jüri müessesesinin ipka edilmesine karar verdi ve bu kararı verdikten sonra derhal ikinci sual olan bir ittiham jürisi ile bir muhakeme jürisi olacak mıdır? Sualinin müzakeresine geçildi ve hemen müspet bir cevap ile hallolundu. Ondan sonra jürilerin intihap tarzına geçildi. Bu mes'elenin müzakeresinde bir hâdise çıktı. Ve eski fikirlerin yeniden ortaya atılmasına sebebiyet verdi. Şöyle ki: Napoleon şûrayı devletin mütalâasının kanun adamlarının müdafî olarak alınmaması merkezinde mi olduğunu sordu.

Çünkü Napoleon biraz evvel «maznuna müdafî olarak baronun itiyatlarına yabancı kimseleri kabul etmek lâzımdır» mütalâasında bulunmuştu. Napoleonun bu suali üzerine müdafaa serbestisi aleyhinde fikirler belirmeğe başladı. İngilterede maznunların kendilerine re'sen bir müdafî intihap edebilmek hakları yoktur ve her halde İngilterede müdafî olarak avukatların intihap edilmesine müsaade olunmuyor. Çünkü meseleyi iğlâk edeceklerinden korkuluyor. Müşavirler maznunun yanında otururlar ve mütalâalarile ona yardım eylerler. Fakat yalnız müsaade olduğu zaman müdafaalarını yaparlar... Hukuk mahkemelerinde avukatın yardımı dajma lâzımdır. Çünkü hukuk mahkemelerinde ihtilâflar hukukîdir ve bu ihtilâflar ancak kanuna vakıf kimseler tarafından münakaşa edilebilir. Halbuki ceza mahkemelerinde bir filin, bir vakıanın hakikati keşfedilmeğe çalışıldığından orada bir kanun adamına lüzum yoktur. Ceza mahkemesinde avukat izahları ile bizzat kendisi isnatları bertaraf edebilir. Binaenaleyh bir müdafîi olmasına lüzum yoktur. Hakikatte bazı adamlar vardır ki mahcubiyetleri veya bilgisizlikleri tavzihte bulunabilmelerine mani olur. Onlar için bir istisnada bulunmak lâzımdır. Bu istisnayı kabul edip etmemeğe ve maznuna bir müdafî verilmesine mahkeme reisi karar verebilir.»

Bu sözlere mukabele edildi:

«Hakime bir masumu mahkûm etmediğine kanaat verecek kâfi derecede mükemmel şekil ve teşkilât bulabilmeğe imkân yoktur. Bazen zahiri hal maznuna karşıdır; maznunun mahcubiyet ve korkusu da bu zahiri hali yıkmaya kâfi gelebileceğinden mücrim gözüktür. Binaenaleyh maznun bir müdafîin yardımına muhtaçtır. Muhakeme usulümüzün artık hiç bir münasebeti olmaması lâzım gelen meşhur bir kanunu (1670 emirnamesi) hatırlamadan bu yardım maznundan esirgenemez... Kendisinden bir müdafî esirgenen maznun kendisini mahkûm etmek istendiğine zahip olur.. Kanun adamlarını bertaraf etmeğe matuf tedbirler zahiri kalacaktır; yardım meşru ve lâzımdır.. İngiltereden zikredilen misal kitaplarda kalmıştır, fiilde hiç bir zaman maznundan bir müdafî esirgenmiyor... Meşru bir müdafaanın hudutları içinde kalmayan avukatın ağzını kapatabilmek için hattâ ahvalın icap ettirdiği zamanlar mahkemenin kararını almak suretile avukatı men edebilecek takdiri selâhiyetin reise verilmesi maznunu müdafîin yardımından mahrum etmekten evlâdır.»

Aynı celsede şurayı devlet tahriri muhakeme usulü hakkında reyini bildirdi; bu meselede islâhatçı bir zihniyet belirdi: «Hali hazırda tahkikat sırf şifahîdir; yazılı olan şeyler yalnız duruşmayı idare edebilmeğe müsait bir malûmat oluyor.. İlk araştırma emniyet hakimi tarafından yapılmakta devam edecekti.. Sonra dosya jüri direktörüne verilecekti. jüri direktörü şahitlerin Rekoleman'ını yapacaktı.. Bütün bu usulî muameleler maznun ile birlikte cinayet mahkemesine gönderilecek ve maznuna hapisaneye bir müdafî çağırmasına müsaade olunacaktı. Duruşma gerek emniyet hakimi gerekse jüri direktörü tarafından yapılmış usulî muamelelerin okunmasıyla başlayacaktır. Şahitler çağırılacak ve müdafîinin yanında oturan maznun onlara taan edebilecek ve ifadelerini çürütebilecekti. Zabıtlara duruşma aynen geçirilmeyecekti. Yalnız müddei umumî ile maznun duruşmanın verdiği neticenin

zaptı geçmesini isteyebilecekti. Bunların hepsi jürinin gözü önüne konacaktır.» Napoleon jürilerin gözü önüne ilk tahkikat evrakının konmasını kabul eyledi. Yalnız polis tarafından yapılan tahkikat evrakının jürilerin gözü önüne konmaması mütaleasında bulundu. Çünkü polis bütün mücrimleri ve cürmün bütün şartlarını meydana çıkartmağa çalıştığından tahkikat evrakı bir az tuzak mahiyetindedir. Halbuki müstantik yalnız fiilin hakikatına varmak ister.» Teklif polis evrakı tahkikiyesinin jüriye verilmemesi kaydile kabul olundu. Constituante meclisinin reddeylediği halita, tahriri muhakeme usulü ile jüri ile muhakeme usulünün birbirine karıştırılması kabul edilmiş oluyordu. Bu belki ipkasına karar verdikleri müessesenin yıkılmasına müeddi olacak. Fakat bu fikir sonraları terk olundu.

Diğer celselerde en çoğu ceza kanununu alâkadar eden prensip meseleleri müzakere olundu. Préteur usulü şiddetle reddolundu. Hattâ cinayet mahkemelerinin seyyar olmayıp müstakar bulunmaları fikri ve esası kabul olundu. Ondan sonra tanzimat dairesinin teklif eylediği maddelerin müzakeresine geçildi. Müzakere engelsiz ve müşkülâtsiz gidiyor zannedildiği zaman jüri meselesi tekrar alevlendi. Napoleonun riyaset eylediği bir celsede tanzimat dairesinde ceza ve hukuk mahkemelerinin birleştirilmesi hakkındaki geçen müzakerenin hülâsası bildirildi. Fransız ihtilâli, cinaî adalet ile medenî adaleti birbirinden sureti kat'iyede ayırmak ve ceza mahkemeleri ni hukuk mahkemelerinden büsbütün ayırkılmak istiyordu. İhtilâlin dileklerinden ayrılan bu yeni teklif işi sadeleştiriyor ve hâkimlere daha büyük bir nüfuz temin ediyordu. İstenilen bu birlik cünha mahkemeleri hakkında tahakkuk ettirilmiş ve cünha davalarını bidayet mahkemeleri görmeğe başlamıştı. Kabahatlerde de bu birlik vücade getirilecekti. Cinayet davalarında şu tarzda hareket olunmak isteniyordu:

Maznun müstantik tarafından bidayet mahkemesi önüne sevk olunacaktı. Bidayet mahkemesi itham jürisinin vazifesini görecekti ve müstantikten başka 6 hâkimden mürekkep hey'et muhakeme edecekti. Cinayet mahkemeleri istinaf mahkemeleriyle birleştirilecekti ve bu mahkemeler cünhaların istinafını yapacaklar ve ithamına karar verilmişlerin cinayet maznunlarını muhakeme edeceklerdi. Jüri muhafaza olunuyordu. Jüriyi istinaf dairesinin merkezine götürmek istemek, onun vazifesini yapamamasını istemek demekti. Ve aynı zamanda yakın bir istikbalde tahriri muhakeme usulünün şifahî muhakeme usulü yerine kaim olmasını istemekti. Çünkü şahitleri istinaf mahkemesi merkezine çağırarak hem masraflı hem de güç olacaktı. Bu teklif bilvasıta eski muhakeme usulünü hâkim kılacaktı. Bu hali jürinin taraftarları da aleyhtarları da derhal farkettiler ve jüri hakkındaki münakaşa tekrar başladı: «Hukuk ve ceza mahkemelerinin birleştirilmesi jürinin sukutunu intaç edeceğinde şüphe yoktur. Halk bir taraftan münevver hâkimler diğer taraftan bilgisiz ve tecrübesiz jüri görecektir. Bu mukayese de jürinin lehine olmayacaktır. Hukuk ve ceza mahkemelerinin birleştirilmesine karar verilirse aynı zamanda jürinin de kaldırılmasına karar vermek lâzım gelir.» «Jüri eskisinden daha iyi işliyor ve gittikçe daha iyileşecektir... Büyük masraflar yapmaksızın ve işi sürüncemede bırakmaksızın maznunları, şahitleri ve jürileri yedi, sekiz vilâyetten istinaf mahkemesi merkezine nasıl nakletmeli? Gelme-

miş şahitleri dinlemekten vaz mı geçilecek.. Bu, maznunu boğazlamak olur... Jüri müessesesinin muvaffakiyeti zatı haşmetanenin arzuları dahilinde olduğunun bilinmesine mütevakkıftır.» Napoleon «Mesele jüri müessesesine ait değildir... Eğer jürinin ipkası meselesine dönmek isteniyor ise meseleye açıkça temas edilebilir, fakat bu mesele halledilmiştir ve jürinin ipka edilmesi fikrinde olanların fikrindeyim.» dedi.

Müteakip celsede mevzu doğrudan doğruya temas edildi. İttiham jürisinin kaldırılması teklif olunuyordu, bu teklife sene VIII teşkilâtı esasiye kanununun iki jüriyi de amir bulunduğunu söylemekle mukabele olundu. Napoleon da teklifin teşkilâtı esasiye kanununa muhalif olduğunu teyit etti. Haddi zatında bu mesele pek haizi ehemmiyet değildi. Münakaşa esaslı noktasına sevk olundu. Yani hüküm jürisine sevk olundu. Lâyiha, bu jürinin ya kın bir atide kalkmasını temine uğraşıyordu. Çünkü mahvı için lâzım olan tohumların dökülmüş olduğu bir müesseseyi kâğıt üzerinde tutmak o müesseseyi muhafaza etmek demek değildir. Binaenaleyh meselenin sureti katiyede halledilmesi teklif olundu. Napoleon bu teklifi kabul eyledi. Münakaşa kısa oldu. Yalnız jüri lehinde beyanatta bulunuldu ve şurayı devletin jürinin ipkasına dair almış olduğu karar muhafaza olundu. Yine galibiyet kat'i olmamıştı. Cinayet mahkemelerinin teşkilâtı meselesi kararı bozdurabilirdi. Fakat Berlier cezaî ve hukukî adaleti birleştirmek prensibini kabul etmekle beraber birleştirilmiş olan hukuk ve ceza mahkemelerini jürinin normal işlemesile telif etmeğe muvaffak oldu ve şu teklifte bulundu: «Hukuk ve ceza hâkimleri toplanacaklar ve tek bir hey'et teşkil edeceklerdir. Bu hey'et içinden her vilâyet merkezinde zaman zaman toplanacak ceza celselerini (assises) aktecek olan hâkimler seçilecektir. Vazifelerini yapıp istinaf merkezine dönecek olan hâkimler orada vatandaşlarının hukuk davalarını göreceklere.» Bu güzel teklifin leh ve aleyhinde bulunanlar oldu ve nihayet şurayı devlet prensip itibarile «Cezaî ve hukukî adaletin aynı mahkemeler tarafından dağıtılacağına, bu mahkemelerin müstakar olacağına ve zaruret halinde ceza dairesinin lüzum halinde celselerini istinaf merkezinin dışında da kurabileceğine» karar verdi.

Müteakip celsede jüri taraftarları bir zafer daha kazandılar. Şurayı devlet prensip itibarile «ittihama mahal olup olmadığı beyanının jüriler tarafından yapılmakta devam eylemesine» karar verdi.

İki kazanın, iki adaletin birleştirilmesi hakkındaki müzakere müteakip celselerde devam etti. Birdenbire bir hâdisе çıktı. Taç giyen Napoleonun tetevvüc merasimine davet edilmiş olan hâkimlerin mütalâaları Napoleona bildirildi. Hâkimler iki adaletin birleştirilmesine prensip itibarile muhalefet etmiyorlardı. Yalnız jürilerle şahitlerin çağırılmalarının güç olabileceğinden endişe ediyorlardı. Hâkimler jüri ile muhakeme usulünün çoktanberi iyi bir istikamet almış ve cürümlerin azalmış olduğunu söylüyorlardı. Jüri ile muhakeme usulünün tadilât ile muhafaza edilebileceği kanaatini besliyorlardı. Binaenaleyh adaleti cezaiye ile adaleti hukukiyenin birleştirilmiş olması halinde jürinin ipkasının güç olacağı netice olarak çıkıyordu. İki adaletin birleştirilmesi böylece şifahî tahkikat usulü ile alenî duruşma usulünü de teh-

likeye koyuyordu. Jüri hakkında fikirler mütefavit idise de duruşmanın ve tahkikat usulündeki şifahiliğin kaldırılmasının bir felâket olacağına müttehit idi. Kimse eski muhakeme usulünde olduğu gibi şahidin zaptedilmiş ifadelerinin gönderilmesini teklife cesaret edemiyordu. Binaenaleyh duruşmayı aleni kılan mevcut mahkeme sistemlerini muhafazadan başka yapacak bir şey yoktu. Bu mülâhazalar karşısında Napoleon «mahkemelerin jüri müessesesi hakkında müspet bir reyde bulunup bulunmamış olduklarını» sordu. Büyük hâkim cevap verdi: - «Ekseriyet jüri müessesesi ile telif kabul etmeyen her şeklin aleyhindedir» Adliye nazırı da ve hâkimlerin, zannetmiş olduğundan fazla jüri lehinde olduklarını» söyledi. Bunun üzerine Napoleon hakikî kanaatini bildirdi ve «jüri hakkındaki kanaatler, bu müesseseyi kaldırır iken teessüs uyandırılmıyacağına emniyet veremeyecek kadar şüphelidir» dedi. Bunun üzerine şûrayı devlet hukukî ve cezaî adaletin başka başka mahkemeler tarafından dağıdılmasında devam etmesi kararını verdi. Artık bu cihet hakkında her şey halledilmiş bulunuyordu, Şûrayı devlette lâyiha'nın diğer maddelerine geçildi ve üç müteakip celsede ilk 90 maddenin ifadesi değiştirildi; sonra birdenbire müzakere durdu ve bu duruş üç sene, 1808 tarihine kadar sürdü. Halbuki Napoleon isticlal edilmesini emretmişti ve «ceza muhakemeleri usulü kanununun geciktirilmesinde hiç bir faide yoktur, Gelecek sene de bugünkü hal ve vaziyette bulunulacaktır. Yalnız zaman fikirlerde birlik hasıl etmeğe kâfi gelmez. Şüpheler dağılmıyacak ve kanaatler husule gelmiyecektir.» demişti. Acaba imparator hakikaten jürinin ilgası taraftarı olup ta bunun zamanı olmadığını gördüğünden o zamana int'zaren müzakereyi mi durdurmuştu. Demek ki jüriyi tehdit eden tehlike daha devam ediyordu.

1808 tarihinde tekrar lâyiha'nın müzakeresine geçildiği zaman o büyük münakaşa tekrar başladı. İlk celse (23 kânunusani 1808) mösyö Treilhard'ın sene XII yapılmış olan müzakereleri hülâsasını ihtiva eden raporunun okuması ile başladı. Mösyö Treilhard raporunda sene XII de cereyan eden müzakerenin revşini anlattıktan sonra «alacakları hal tarzı lâyiha'nın esasını teşkil edecek olan bazı suallerin iradile iktifa olunmuştu. Bu suallere bazıları hakkında karar verilmiş ve bazıları da öylece kalmıştır.» demişti, Sonra birincisi «Jüri müessesesi muhafaza edilecek midir?» tarzında olan suallerin okunması başladı. Böylece büyük mesele, iki adaletin birleştirilmesi meselesine ihtilâl yapmış bir halde tekrar mevzuu bahseldi. Napoleon bilhassa iki adaletin birleştirilmesini pek iltizam ediyordu. Bu birinci celsede jüriye karşı hücum ve müdafaalar tıpkı eski şekliyle tekrar edildi. İmparator üç kere jürinin üç se neden beri nasıl işlemekte olduğunu sordu. Büyük hâkim imparatorun bu suallerine müphem cevaplar verdi: «Umumiyetle jüri azaları vazifelerini büyük bir zaaf ile görüyorlar, cürmü cezasız bırakmak suretile teşci ediyorlar.» dedi. Treilhard jürinin işlemesi hakkında kat'i malûmat verememekle beraber cürümlerin adedinin azalmış olduğunu, gerçi hususî mahkemelerin iğtişası durdurmakta tesiri olduğunu bununla beraber jüri ile muhakeme edilmekte

olan cürümlerin de bulunduğunu söylemekle mukabele etti. Bir başkası: «Cürümlerin azalmakta olduğunu zahir olduğunu ve haksız bir mahkûmiyet olmadığına herkesin kanaati bulunduğunu» söyledi. Münakaşa uzadı. Jürinin milli karaktere uymadığı; Fransa'nın büyük bir kısmının jüri müessesesini istemediği tekrar olundu. Büyük bir şiddetle münakaşaya girişen Napoleon ile Treilhard arasında şu muhavere geçti:

T — Lâyiha, duruşmanın aleniyetini, hiç olmazsa fi'len kaldırmış olacaktır. Tahriri bir tahkikat teminatın en büyüğü olan bu aleniyetin yerine geçemez; çünkü gizli bir muhakeme usulü kadar yıkıcı hiç bir şey yoktur.

N — Tahriri muhakeme usulü ikame edilmek istenmiyor.

T — Fakat hadiselerin kuvvetile tahriri muhakeme usulüne muhakkak varılacaktır.

N — İki adaletin birleştirilmesinin hiç bir menfaati yok mudur?

T — İki adaletin birleştirilmesi büyük hey'etlerin teşekkül edebilmesine sebep olacaktır. Fakat bunun nasıl olup ta hâkimlere daha büyük bir hürmet isticlâp sebebi olacağını anlayamıyorum.

N — Lâzım olduğu zaman hukuk davalarını ceza davalarına kalbedebilmeğe müsait olacaktır.

T — Hukuk davasının ceza davasına kalbolabilmesi bu pek ender hasıl olabilecek bir keyfiyettir.

N — Bir vatandaş, en ehemmiyetsiz hukukî bir menfaati için birbiri arkasından iki mahkeme tarafından muhakeme edilebilmek imkânını bulduğu halde şeref ve hayatı mevzuu bahseldiği zaman ona yalnız bir dereceli adalet veriliyor.

T — Maznun hem ittiham jürisi hem de hüküm jürisi tarafından muhakeme edilmekte olmasından orada adaletin iki dereceli olduğu iddia edilebilir.

N — Bu iki derece demek değildir.

Nihayet şurayı devlet tekrar jürinin muhafaza edileceğine ve fakat bazı cürümlerin hususî mahkemelerde görüleceğine karar verdi.

Artık, zannedilir ki mesele sureti kat'iyede halledilmiştir. Hiç de öyle değil, öbür celsenin (2 şubat 1808) daha başlangıcında münakaşa tekrar açıldı. Jürinin en büyük muhaliflerinden olan Jaubert dedi ki: «Şurayı devlette kanaatlerin tahassül etmiş olduğunda şüphe yoktur; jüri müessesesinin muhafazasına karar verilmiştir. Bu kuvvetli karara mukabele edebilecek yegâne şey haşmetmeabın deha ve kudreti olacaktır. Eski müesseselerin bu yeni müesseseler üzerine faikiyeti vardı. Jüriyi kaldırmalı, her iki adaleti dağıtacak büyük hey'etler teşkil etmeli, duruşmanın aleniyetini ve müdafaayı kabul eden bir muhakeme usulü teşkil etmeli.» Münakaşa hararetlendi. Mezahip nazırı mesaili maddiyenin mesaili hukukiyeden ayrılabilmesi imkânını kabul etmedi ve İngilterede jüri müessesesinin meş'um bir müessese olarak telâkki edildiğini iddia eyledi ve «Her ne kadar Avrupa bir kaç asırdan beri medeniyette büyük terakkilere mazhar olduysa da hiç bir millet jüri ile muhakeme usulünü kabul eylemedi.» dedi. Jüriyi müdafa edenler; Jüri müessesesi tamamen tecrübe edilmiştir, olduğu şeklile cemiyete büyük hizmetlerde bulunmuştur, alacağı şekil ile daha büyük hizmetler edecektir.» dediler.

İmparator bu sefer kararını vermiş gözüküyordu. dedi ki: «Eski muhakeme usulünü aynı hâkimlere daima jüri azası olarak hüküm verdirecek bir usule tercih ederim, itiyat bu hâkimleri sertleştirecektir. Buna mukabil maznun eski teminatlarla da mazhar olamayacaktır. Binaenaleyh jüri vazifesi pek ender olarak aynı adam tarafından yapılmalıdır.» Napoleon jürilerin bizim (Türkiyemizin) eski müntehap azalarına benzemesini kabul etmiyordu. Şurayı devlet tekrar hükümlerin jüri ile verilmesi kararını verdi.

Şurayı devlet dördüncü defa olarak aynı kararı veriyordu; ve artık bu dördüncü karar kat'î idi. Yalnız jüri müessesesi bütün bu münakaşa ve müşküllerden sağlam çıkamadı. Bir kısmını kaybetti. Filhakika ittiham jürisi kaynadı gitti. Jürinin hasmı cânı olan Jaubert «İttiham jürisi cemiyeti teminatsız bırakıyor.» dedi. Napoleon da ittiham jürisinin ifa edeceği vazifeye aslâ elverişli olamayacağını güzel ispat eyledi. Şurayı devlet te ittiham jürisinin kaldırılmasına karar verdi.

Cinayet mahkemelerinin tarzı teşkili ve iki adaletin birleştirilmesi meselesi ortada duruyordu. Napoleonun ve şurayı devletin bir fikir edinebilmelerine müsait olmak üzere diye tavsif edilen bir çok lâyhalar kaleme alındı. Bütün bu tereddütlerden sonra cezaî adaletin hukukî adaletle birleştirilmesine ve fakat her vilâyet jürisinin o vilâyet merkezinde toplanmalarına karar verildi. Demek ki daimî ve müstakar cinayet mahkemeleri yerine istinaf mahkemeleri azaları tarafından riyaset edilecek mevkut celseler (assises) ikame edilmek şartı ile her iki noktâi nazar telif edilmiş oluyordu. Meselenin halli bulunmuştu.

İttiham tarzı hakkında da tereddütler oldu. Şurayı devlet ittiham vazifesini bidayet mahkemelerine vermişti. Sonraları cinayet mahkemelerine verildi. Daha sonra şurayı devlet bu son şekli tehlikeli görerek müddei umumî ile müstantike karar verdirmeyi kararlaştırdı. Eğer müddei umumî ile müstantik hemfikir iseler, aralarında ihtilâf yok ise maznunu cinayet mahkemesine sevkederlerdi, Eğer mütebayin fikir ve kanaatte iseler keyfiyeti cinayet mahkemesine arzederlerdi. Bu gayri tabîi bir tarzı hal idi, binaenaleyh rücu edildi. 3 azadan mürekkep bir hey'et teşkil olundu. Tahkikatı yapılmış bütün meseleler hakkında müddei umuminin mütaleası üzerine karar vermeğe mecbur olan müstantik bu hey'ete dahildi. Cinayetlerde evrakın cinayet mahkemesine sevki için bir tek rey kâfi idi. Cinayet mahkemesi maznunun ittihamına karar veriyordu. Bu karar aleyhine temyiz caizdi. İttihamname müddei umumî tarafından tanzim olunuyordu.

Hey'etin kararı eski, fevkalâde ile tanzimin (réglement a l'extraordinaire) muaddel şeklinden başka bir şey değildi. Bir hâkim yerine üç hâkim ikame edilmişti. «Eskiden maznunu müttehim yapan karar bir hâkim tarafından verilirdi. Bu tek hâkimin yanına muavin hâkimler veren müessesanın meclisinin kararının tahrik eylediği alkışlar hatırlardadır. Şurayı devlet bu usulün muhafaza edileceği kanaatle ittiham jürisinin ilgasına karar verdi.» Demek ki istinaf mahkemesinin ittihamına karar veren dairesi ittiham jürisinin yerine ikame edilmişti; ittiham jürisinin vazifeleri hâkimlere verilmişti. Binaenaleyh yeni sistem, eski kanunlarla yeni kanunların hükümlerini mezcetmişti.

Fransız 1808 tarihli ceza muhakemeleri usulü kanununda 1670 emirnamesi ile ihtilâl kanunlarının bakiyesi

Jüri ile muhakeme usulü ile 1670 emirnamesi arasında uzun zamandan beri devam etmekte olan cidal nihayet bitmiş ve jüri ile muhakeme usulü kat'i bir galebe çalmıştı. Meşhur âlim Esmein der ki: «Şurayı devlette imparatorun pek te fazla üstü kapalı olma arzusunun mukavemet edebilmiş ve cesur mesailer jüri müessesesini kanunlarımızda idame ettirebilmiş olan insanlara gelecek nesiller minnettar kalacaklardır.» Fakat bu cihetten mağlûp olmuş olan eski sistem kanunun diğer kısımlarında, bhusus ilk tahkikatta hakim olmuş ve sert izini bırakmıştır.

*
* *

Lâyiha ilk tahkikat için her arrondissement (sancak) ta bir emniyet hâkimi (mangistrat de sûrete) ile bir müstantik (juge d'instruction - tahkikat hâkimi) bulunduruyordu. Fakat bu hâkimlerin vazifeleri kanuna pek değişmiş olarak giriyordu. Lâyihaya göre emniyet hâkimleri yalnız cürümleri takip ile mükellef değillerdi. Aynı zamanda da cürümleri tahkik ediyorlardı: «Zabitai adliye gibi telâkki edilen emniyet hâkimleri: 1) şikâyet ve ihbarları kabul eylemek; .. 2) zabıtlar ianesile cürümlerin izlerini tesbit etmek 3) maznunlar aleyhine mevcut olan izleri ve karineleri toplamak 4) maznunları propréteur huzuruna sevk etmekle mükelleftir.» Binaenaleyh şikâyet ve ihbarlar, almakla mükellef olan emniyet hâkimleri şahitleri de dinliyorlardı. Kanuna da aynen intikal eden şahitlerin dinlenmesi faslı 1670 emirnamesinden kopya edilmişti. On beş yaşından aşağı olan çocukların beyanat şeklinde olmak üzere yeminsiz dinlenebileceklerine dair olan maddenin (Mülga ceza muhakemeleri usulü kanunumuzun 74 üncü maddesi) müzakeresi esnasında adliyenin, bu maddede mevzuu bahsolan beyanatı kullanabilmesi hakkında hiç bir şüphe ve tereddüde düşülmemesi hakkında 1670 emirnamesinde mevcut olan bir cümle ilâvesi açıkça istendi. Emirnamenin o cümlesinin müphem olduğu cevabile teklif reddolundu. evleri arayacak ve müsadereyi yapacak olan emniyet hâkimi idi. İhzar müzekkeresini, celp müzekkeresini ve nezaret altına alınmak müzekkeresini [1] emniyet hâkimi verecekti. Emniyet hâkimi her hangi bir müzekkereyi isdar eyledikten veya vazifesine ait her hangi bir muameleyi yaptıktan 24 saat sonra evrakı cünha mahkemesi kalemine tevdi ve keyfiyeti müstantike bildir-meğe mecbur olacaktı. Müstantik ancak bu zaman müdahale eyleyecekti. İca-bında muameleyi tekrar edecek ve mütemadiyen emniyet hâkimine yaptıklarını bildirecekti. Müstantik maznunu yeniden sorguya çekecek ve maznuna

[1] Bu müzekkereye mülga muhakeme usulü kanunumuz muvakkat tevkif müzekkeresi der ki yanlış değildir. Maznunun muvakkaten tevkif edilmesidir. Eski kanun mandat de depot'un tarifini alarak muvakkat tevkif demiştir. Fakat nezaret altına almak tabirini muvakkat tevkif tabirine tercih ederim. Yalnız nezaret altına almak tabirinin bizde polisin yaptığı tevkiflere itlâk olunmak gibi bir mahzuru vardır.

ancak o zaman kendisine isnat edilen suç bildirilecekti ve lüzumu halinde müstantik tevkîf müzekke'esini kesecekti. Nihayet müstantik men veya lüzumu muhakeme kararlarını verirdi. Fakat müstantik kararını müddei umuminin taleplerine muvafık olarak vermez ise meselenin maddî ve hukukî cihetleri cinayet mahkemesine arz olunur. Cinayet mahkemesi de muhakeme yapmaksızın aralarında yapılacak bir müzakere ile bir karar verirdi. Bu karar müddei umumî tarafından 24 saat zarfında temyiz edilebilirdi.

Maddelerin ilk müzakeresi müşkülâtsiz geçti. Fakat maddeler tekrar mevzuu bahseldüğü zaman itirazlar oldu. Emniyet hâkimliği hakkında itilâf hasıl olamıyordu. Emniyet hâkimliği vazifesi müddei umumilere vermek isteniyordu. Adliye nazırı vaktile hâkimlere ait olan vazifelerin hukuku umumiye tarafına verilmiş olduğunu söyledi. Emniyet hâkiminin hem hukuku umumiye tarafı hem de tahkikat hâkimi vazifelerini birleştirmekte olduğunu tebarüz ettirdi ve «Eski sistemin iki hâkimi harekete getirmek gibi bir iyiliği vardı. Bir adamın imhal ve ihmali adaleti kötürüm kılamıyordu.» dedi. Bir diğeri «Eski usul maznunlara daha fazla teminat veriyordu. Hukuku umumiye tarafı talep ediyordu. Hâkim karar veriyordu. Bütün salâhiyet bir elde toplanmış oluyordu. Aynı adamın şikâyet ve ihbarları alması, şahitleri dinlemesi ve maznunun hürriyeti üzerinde tasarruf edebilmesi titremeden tasavvur edilebilecek bir şey değildir» dediler. Emniyet hâkimi tarafından alınan tedbirlerin muvakkat olması ve çok seri usulî muamelelerin lüzumu ileri sürüldü. Bu mütalealar, Napoleonun ortaya attığı daha geniş bir sual içinde eriyip kayboldu.. Emniyet hâkimleri ile valilerin münasebetleri ne olacaktı?

1808 tarihinde müzakere tekrar başladığı zaman münakaşa da tekrar başladı. Eski usulün taraftarları ile ihtilâl devri kanunlarının koymuş olduğu usulî muameleler taraftarları çarpışmağa başladılar. Mezahip nazırı ile büyük Şansölye «Müddei umumî taraftır; bu itibarla takibatta bulunmak ona aittir. Fakat bu itibarla da tahkikat yapması adalete mugayirdir.» dediler. Başkaları da «Müddei umumiler şehri titretecek birer ufak zaleme olacaklardır.. Aynı adamın kendilerini ittiham edebileceğini ve ittihamına müstenidat olabilecekleri toplayabileceğini görenler titreyeceklerdir.. Zabıtları tanzim eden ve yalnız başına tanzim eden müddei umumidir.. Şahitleri dinliyor, hattâ şahısları tevkîf ediyor.. Müddei umuminin eli altında bulunanlar başka bir makamın yardımını isteyebilmekten de âc'zdir.. Bu kadar müthiş kuvvetler kime verilmek isteniyor? Her zaman azledilebilen ve istinaf müddei umumilerinin emri altında bulunan memurlara bu kadar aleyhinde bulunulan eski kanun (1670 emirnamesi) Fransızların emniyetini bu derece tehdit edebilmekten çok uzaktı» dedi. Eski an'ane lâyiha'nın aleyhinde gözükiyordu. Fakat lâyiha'nın bir çok maddeleri 1670 emirnamesinden alınmıştı. Bahusus fevkalâde tanzim cihetine taallük eden hükümler hep oradan alınmıştı. Bununla beraber emirnamenin sistemi her iki vazifeyi mütemadiyen ayırmak olmuştur: «Vaktile takibat hususunda müddei umumî en geniş selâhiyetlere malikti. Mahkemeler müddei umumiyi bu selâhiyetini kullanmaktan menedemezlerdi... Emirname müddei umumileri daima taraf olmak vaziyetinde bulunduruyordu. Bu da muhafaza etmeliğimiz lâzım olan bir keyfiyettir.» dendi.

lâyiha'yı müdafaa edenler müddei umuminin takip edebilmesi için hadise-leri tahkik edebilmesi lâzım olacağını ileri sürdüler. Eski prensiplerin bu gün tatbik edilemeyeceğini söylediler. Müddei umuminin ilk tetkikattan itibaren işi yirmi dört saat zarfında müstantiğe tevdi eylemek mecburiyetinde bulunduğuna işaret eylediler. Fakat en büyük delilleri muamelenin süratle yapılması lüzümü idi. Müddeiumumi-yi, hakime müracaata mecbur kılmak tehlikeli gecikmelere sebebiyet vermek olur diyorlardı, Büyük Şansölye lâyiha taraftarlarının bu mütalâalarına meşhut cürüm halini ayırmak suretile mukabele etti: Yani lâyiha taraftarlarının mütalâalarının isabetli tarafını ayırıp almak suretile diğer taraflarını bertaraf eyledi: « Meşhut cürüm halinde fiilin kimin tarafından müşahede edilmiş olmasının ne ehemmiyeti olabilir. Binaenaleyh bir cesedin bulunmuş olduğunu müddei umuminin müşahede eylemesinde hiç bir mahzur olamaz. Fakat meşhut cürüm haricinde müddeiumumiye aynı selâhiyeti vermek tehlikeli olur... Bukadar vasi selâhiyetleri haiz bir adamın evine gelmesinden kim titremez.» « Müzakere edilen selâhiyetler arasında bir tefavüt husule getirebilmek için meşhut olan cürüm ile meşhut olmıyan cürüm arasını ayırmakta çok mantikî bir sebep vardır; isabet vardır. Bunu kabul etmekle umumî teminat gevşemiş olmuyor.» « Aile reisinin talebi üzerine meşhut cürümler hakkında tatbik edilen takip ve tahkik şeklinin kabul edilip edilmeyeceği de » soruldu.

Böylece müddeiumumî ile müstantik arasında, takip ile tahkik arasındaki tefrik bu şekilde kabul edilmiş oluyordu. Fransız ceza muhakemeleri usulü kanununda meşhüt cürümün mühim bir mevki almış olması da böylece vaki olmuştur. Çünkü meşhut cürüm yalnız iptidâî kanunlarda mühim mevki tutar. Kanunun meşhut cürümün yanı başında meşhut cürme benzetilmiş halleri saymış olması sebebi de bundan ileri gelmektedir. Artık şahitlerin dinlenmesi, yazılı delillerin aranması, müzekkerelerin verilmesi müstantiğe verilmişti. 1670 emirnamesinin mantık ve usulüne tevfikân ihbarların usulen müddeiumumiye ve şikâyetlerin usulen müstantiğe verilmesi esası kabul edildi. Müddeiumumiler de şikâyetname kabul edebilirler ise de usulen aldıkları bir şikâyetnameyi müstantiğe vereceklerdi. Müddeiumumî ile müstantik arasındaki vazife farkı hususunda 1670 emirnamesi galebe çalmıştı. Arzettiğimiz gibi 1670 emirnamesi hükümleri ilk tahkikatın diğer kısımlarında da zamanımıza kadar muhafaza edilmiş olan şiddetile hâkim olacaktı.

*
* *

Cinayetlerde yapılması mutlaka lâzım olan, cünhalarda ihtiyarî bulunan ilk tahkikat gizli ve tahrirî idi. İlk tahkikat duruşmalı (yani münakaşalı) değildi. İlk tahkikat esnasında tevkif, pek az istisna ile asıldı. Ceza kanunun ilk tahkikatı 1670 emirnamesinin (fevkalâde ile tanzim) e kadar olan kısmına tekabül eyliyordu.

İlk tahkikatta şahitler gizli olarak dinlenir, maznun şahitlerin dinlenmesinde hazır bulunamaz. Her şahit yalnız olarak hâkim ile kâtibi önünde ifadesini verir. Eski emirname hâkime maznunun göstereceği şahitleri dinleme-

sini menederdi. Eski emirnamede yalnız müddeiumumi ile müddei şahsî ve derebeylerinin (emirlerin) göstereceği şahitler dinlenirdi. Ceza muhakeme usulü kanunu şikâyetname veya ihbarnamede zikredilmiş olanlarla maznunun göstereceği şahitlerin de dinlenmesine müsaade eyliyordu. Yalnız dikkat buyurulsunki kanun maznunun göstereceği şahitleri dinlemeğe selâhiyet veriyordu, mecburiyet tahmil etmiyordu. Binaenaleyh maznun şahitlerini doğrudan doğruya getiremez ve hâkimi onları dinlemeğe mecbur edemezdi. Esbabı mucibe lâyihasında denmişti ki; « Efendiler, müstantiklere ait olan fasılda, şikâyetler hakkında müddei şahsî olmak hususunda kaideler, şahitlerin dinlenmesine ait hükümlerle şahitlerin etmesi lâzım gelen yemin hakkında davet edildikleri zaman gelmek mecburiyetinde bulunduklarına dair, gelmedikleri zaman haklarında yapılacak zorlama usulleri hakkında ve gelebilecek halde bulundukları takdirde hâkimin onların ifadesini anlamak üzere yanlarına gitmesi hakkındaki maddeler vardır. Bir müşkülâta bais olamayacak olan ve zaten yeni de bulunmayan bu maddeleri yalnız işaret etmekle iktifa eyliyoruz.»

Arama ve müsadere için kanuna bir kaç teminat konu; O teminatlardan biri maznunun mevkuf bulunması takdirde muamelenin huzurunda yapılması idi. Maznun izahat verebilir, müsadere edilen eşyaları tanır ve kabul eder, mühürlenmiş şeyleri parafe ederdi ki bunu mülga usulü cezaiye kanunumuz 36 ıncı maddesinde «Eşyayı mazbuta tasdik ve ledelhace imza edilmek üzere» cümlesile ifade ederdi. Bu hükümler 1670 emirnamesinden alınmıştı. İhtilâl kanunu olan (Code des d'elits et des peines) den alınmıştı.

Ehli vukuf tarafından yapılan tetkikat hakkında, bilfarz tıbbî adlî tetkikatı hakkında maznuna bir münakaşa hakkı verilmemişti. Müdafaa hâkimin ehli vukufu tayini için yaptığı seçmeye itiraz edemezdi; ne de mukabil bir tetkikatta yaptırtamazdı. Bu hususta ihtilâl kanunu 1670 emirnamesinden daha az liberal idi.

İlk tahkikatın şimdi en mühim kısımlarına yani maznunun celbine ve sorgusuna taallük eden; tevkifine ve muvakkaten tahliyesi imkânlarına ait olan cihetlerine gelelim: Bu hususlar hakkında her ne kadar kullanılan tabirler ihtilâl zamanına ait kanundan alınmış ise de esasi hükümler 1670 emirnamesinden alınmıştır.

1791, sene IV ve sene IX kanunları ile ihdas edilen 4 müzekkere (celp, ihzar, tevkif ve muvakkat tevkif müzekkereleri) usulen müstantik tarafından kesilir. Meşhut cürüm halinde ihzar müzekkeresini müddei umumî de verebilir. Kaideten usulî muameleler ihzar müzekkeresi ile başlardı ve maznunun ikametgâh sahibi olduğu ve cürüm de adı bir cünha bulunduğu takdirde müstantik evvel emirde bir celp müzekkeresi vermekle de iktifa edebilirdi. Celp müzekkeresinin bu yeni vazifesi ona teşri hey'eti komisyonu tarafından verilmişti: «Bir kavga esnasında bir az ifrata kaçmış ve sübutu halinde on beş gün ve nihayet bir ay hapse mahkûm olacak olan bir ikametgâh sahibinin jandarmalara tutturup rezalete sevk edilmesinde büyük mahzurlar olduğunu tecrübe göstermiştir.. Bu düşünceler adı cünha maznunları aleyhine yalnız celp müzekkeresi vermesi hususunun müstantiklerin kıyasetine terk edilmesini icap ettiriyor. Böylece 1670 emirnamesinin X uncu faslının «Suçun,

delillerin ve şahısların sıfatlarına göre dinlenmek üzere celplerine, ihzarlarına veya tevkiflerine emir verilebilir.» diyen maddesinin hakimane hükmüne yeniden hayat verilmiş olacaktır.» Tevkif müzekkeresi kesmek için müddei umuminin mütaleasının alınmasını ve keyfiyetin müzekkerede zikrolunmasını kanun lâzım kılıyordu. Tevkif müzekkeresine ayrıca takibata mevzu olan fiilin yazılması ve o fiili cünha veya cinayet diye tavsif eden kanun maddesinin konması da lâzımdır. [1] Muvakkat tevkif müzekkeresi muhafaza edilmişti ve hakkında ihzar müzekkeresi verilmiş bir maznun bu müzekkereyi veren müstantikin kaza hududu haricinde müzekkere tarihinden iki gün uzakta ve müstantikin ikametgâhından beş miriyametre ötede bulunması halinde müddeiumumî tarafından verilebilirdi. [2].

Ceza muhakemeleri usulü kanunu (Code d'instruction) sorgudan yalnız ilk sorgunun yapılması lâzım gelen zamanı tayin için bahsediyor; tayin ettiği bu mühlet ile de maznuna bu hususta yegâne teminatı vermiş oluyor. Sorgu gizli yapılacaktır; bu cihet değişmez bir kaide idi. Hâkim yapayalnız, karşı karşıya olan maznun kendisine karşı o zamana kadar yapılmış olan şeylerden yalnız hâkimin bildireceği kadarını bilecekti. 1789 dan beri müdafaaya verilmiş olan bütün teminat yavaş yavaş kaldırılmıştı. 1789 da maznun sorgusundan evvel şikâyetname ile hâkim tarafından toplanmış bütün vesikalar okutturulurdu. Maznun cevap vermeden evvel müdafî ile müzakere edebilirdi. 1791 kanunu maznuna mevkuf bulunduğu takdirde şahitlerin dinlenmesinde de hazır bulunmasına müsaade eylerdi. (Code des délits et des peines) fazla olarak maznunun celbinden veya tevkifinden evvel dinlenmiş şahitlerin ifadelerinin evvel emirde maznuna okunmasını amir bulunuyordu; Yalnız maznuna bu ifadelerin suretini almasına müsaade eylemiyordu. Sene IX kanunu daha az liberal oldu; maznunun kendisine isnat edilen şeyleri bilmeksizin sorguya çekilmesini emretti; maznuna sorgusundan sonra kendisine isnat edilen suç bildirilirdi. Maznun da bu husus hakkında cevap verebilirdi. Yeni kanun bütün bunları kaldırmıştı. Maznun bütün tahkikat müddetince yapılmış olan muameleleri öğrenemiyebilirdi; 1808 kanunu maznuna tek bir itiraz hakkı veriyordu ki o da salâhiyete müteallik idi. Müstantik maznunun selâhiyet hakkında dermeyer eylediği itirazı kabul etmeyip kendisini salâhiyetli görmesi halinde maznun itiraz edebilirdi. Müstantik kendisine isnat edilen suçu maznuna şifahen söyleyebilirdi. Maznunları birbirleriyle veya şahitlerle yüzleştirebilirdi. Fakat bütün selâhiyetleri kullanmakta müstantik muhtar bırakılmıştı ve böylece 1670 emirnamesi hükümleri iade edilmişti.

Kefaletle tahliye ihtilâlin bir kazancı idi. Çünkü eski kanun fevkalâde ile tanzim edilmiş işlerde kefaletle tahliyeyi aslâ kabul etmediğinden kefaletle tahliye eski kanunda yoktu denilebilir. Sene IV kanunu Her türlü takdiri bertaraf edecek basit bir usul kabul eylemişti. O basit usule göre maznun ya bihakkın tahliye edilecekti yahut bihakkın tevkif edilecekti. Cünhalarda maznun tevkif edilemezdi cinayetlerde tahliyesi yapılamazdı. Yeni ceza muhakemeleri usulü kanunu bu tefriki esas olarak kabul eylemiş fakat netice-

[1] Mülga usulü cezaiye kanunumuzun 89, 91 inci maddeleri.

[2] Mülga usulü cezaiye kanunumuzun 95 inci maddesi.

lerini değiştirmişti. Cinayetlerde tahliyeyi imkânsız kılmıştı, fakat cünhalarda da tahliyeyi bihakkin olmaktan çıkartmış ve hâkimin takdirine bırakmıştı. Lâyiha-nın müzakeresinde hâkime bırakılan bu takdir tahdit edilmek ve yalnız hafif cünhalarda verilmek istenilmiştir. « Müessisan meclisi muvakkat hürriyet (tahliye) sistemini ingilizlere takliden tesis etti. İngilizler en ağır cinayetlerde dahi kefaletle tahliyeyi kabul ediyorlar. Bu nazariyenin âdat ve tabayimize muvafık olup olmadığı sual yeridir » denmiştir. Tahliyenin hafif cünhalarda tecviz edilmesi üzerine, hafif cünhalarda tahliyenin hâkimin takdirine bırakılmaması ve maznunun bihakkin tahliye edilmesi istendi. Bu talebe « hafif cünhalar hapis cezasını müstelzim olabilir; Bilâ tefrik bütün maznunlar kefaletsiz tahliye edilemezler ; tahliyeyi hâkimin takdirine bırakmak kâfidir » cevabile mukabele olundu.

Demek ki usulü cezaiye kefaletle tahliyeyi maznunun bir hakkı olarak telâkki etmiyor. Cinayette ve maznunun serseri veya sabıkalı olduğu takdirde cünhalarda da kefaletle tahliye sureti kat'iyede yasak edilmişti. Kefaletle tahliye halinde alınacak kefalet 25 Fransız altınından aşağı olmıyacaktı. Tahliyei sebil hakkında verilen kararlara maznun aslâ itiraz edemezdi, yalnız müddeiumumî ile müddei şahsî itiraz edebilirlerdi.

Usulü cezaiyenin uzun uzadıya naharî ve müzakereyi celbeden maddesi valilere zabıtaî adliye vazifesini veren 10 uncu maddesi idi. Bu maddeyi şahsan Napoleon müdafaa ediyordu. Fransız usulü cezaiyesindeki 10 uncu madde bizim de mülga usulü cezaiye kanunumuza 10 uncu madde olarak geçmişti.

Müstantikin neticesini heyete arzeyeceği ilk tahkikat arzeylediğimiz şekilde cereyan ediyordu. İşe verilecek neticeyi hey'et tayin ederdi. Cinayet mevadında hey'etin bu selâhiyeti hakikî olmaktan ziyade lâfzî idi. Çünkü işi hey'eti ithamiyeye sevk etmek için bir tek rey, müstantikin reyi kâfi geliyordu.

Hey'eti ittihamiye huzurunda cereyan eden usulî muameleler de gizli yapılırdı. Hâkimler ne maznunu ne de müddei şahsiyi ne de şahitleri görürlerdi. Evrakın okunmasını müteakip istinaf müddeiumumisi yazılı ve altı imzalı olan mütaleanamesini masanın üzerine bırakarak çekilirdi. Hey'eti ittihamiyenin müzakeresi sureti kat'iyede gizli olmalıdır. İttiham jürisi hakkında doğru olan bir hüküm, hâkimlerden mürekkep olan hey'eti ittihamiye için doğru olamazdı. Buna rağmen muhafaza edilmiş bir hükme nazaran hey'eti ittihamiye azaları dışarıya çıkmadan ve kimse ile görüşmeden müzakere edeceklerdi. Hey'etin kimse ile ihtilât etmeksizin bilâ fasıla müzakere eylemesi pirenşibi bizim de mülga usulü cezaiye kanunumuza geçmişti [1]. Yeni kanun ile ittiham jürisine ait vazifeler hey'eti ittihamiye verilmiş olduğundan ittiham jürisinin vazifelerine taallük eden maddelerde acele ile ve en ufak

[1] Keyfiyet ittiham mazbatasında şu yolda tasrih olunurdu ; « Zabıt kâtibi evrakı davayı ve müddeiumuminin iddianamesini, müddeiumumî müvacehesinde kıraat ettikten ve bunları bırakarak müddeiumumî ve zabıt kâtibi hey'etten çıktıktan sonra kimse ile ihtilât etmeden bilâ fasıla müzakere ve keyfiyete ibtidarla şöyle karar verildi. ., Eskişehir meb'usu müderris Yusuf Ziya Bey, usulü muhakematı cezaiye, cilt 2. sahife 381.

bir tadil ve tashih yapılmaksızın hey'eti ittihamiyenin vazifelerini tayin eden maddeler olmak üzere arzylediğimiz gibi aynen yeni kanuna geçirilmişti. Yalnız yeni kanun ittiham jürisi ile hey'eti ittihamiye arasındaki esaslı farkı nazara almış ve o esaslı farkın neticesini bir madde ile yeni kanuna koymuştu. Şöyle ki jüri yalnız mesaili maddiyeyi takdir eder. Aslâ mesaili hukukiyeyi takdir eylemez. Hey'eti ittihamiye hukukcu hâkimlerden teşekkül edince; fiile verilecek vasfı da tetkik ve takdire selâhiyetli kılındı.

Eğer hey'eti ittihamiye maznunu cinayet mahkemesine sevkedecekse böyle bir lüzumu muhakeme kararı verir. O zaman müddeiumumî iddianamesini yazar. Eskiden iddianame ittihamın esasını teşkil eylemesinden ittiham mazbatasına yani lüzumu muhakeme kararına takaddüm eylerdi.

*
* *

Tahkikat kazası önünde cereyan eden usulî muamelelerden sonra muhakeme kazası önünde cereyan eden usulî muamelelere göz atılırsa aradaki tezat derhal göze çarpar. Tahkikat kazasında hüküm süren karanlıktan muhakeme kazası önünde cereyan eden aydınlığa girilir.

Tahkikat kazası önünde geçen usulî muamelelerin hepsi gizlidir, yazılıdır, tamamen ittihama mütevecc'hdır ve müdafaaya münakaşa edebilmek hakkını bile vermez.

Muhakeme kazası önünde ise her şey alenidir; şifahî duruşma, serbest müdafa ve tam bir münakaşa cereyan eder.

Bir tarafta 1670 emirnamesinin an'aneleri; diğer tarafta müessesan meclisi tarafından ilân edilmiş ve ihtilâl zamanı kanunlarında ifadesini bulmuş prensipler. Reisi cümhur Jules Grévy namına 1880 de Fransız meb'usan meclisine usulü muhakematı cezaiyenin ıslahına mütedair verilen lâyhada deniyordu ki: «1808 kanununu kaleme alanlar bir telif sistemi kabul eylediler. Şöyle ki: Karşı karşıya duran iki menfaati tatmin etmeğe çalıştılar ve Fransız tarihinin muhtelif devirlerinin kendilerine arzylediği muhtelif unsurları mezceylediler. Feodalite (?) devrinden celselerin alenî olmasını, jüriyi, şifahiliği ve istinafı aldılar? Kraliyet devrinden müddeiumumilik müessesesini hâkimlerin daimî olmasını, usulî muamelelerde yazıyı kullanmağı istiare eylediler. Tahkikatın bittiği zaman eğer masumiyeti kabul edilmemiş ise maznunun masumiyetini izhar edebilmesine müsait olacak bitaraf hâkimler ve bir müdafiin yardımı ve duruşmaların alenî olması maznuna temin edilmekle kendilerini maznun için kâfi derece çalışmış addeyleyerek memnun oluyorlardı.»

Maznun her hangi mahkeme önüne gönderilirse gönderilsin duruşmalar mutlaka alenî olacaktı; aksi takdirde bütün yapılmış olan muhakeme iptal olunurdu.

Her halde müdafaanın hakları ittihamın haklarının aynı kılındı. Müdafa da şahitlerini dinletebilir. En son müdafa dinlenir; son söz müdafiye maznuna aittir. Maznun daima bir müdafiin yardımına mazhar olabilir ve hattâ kanun maznuna re'sen bir müdafi de tayin ettirir.

Bu birbirine zıt iki vaziyet arasında müdafaanın tanzim edilmekle başlanabileceği ve yazılı olan usulî muamelelerden malûmat alabilmeğe başlayacağı bir mutavassıt vaziyet yok mudur? İlk tahkikatın bitmesine kadar deliller toplanmıştır ve ittihama daima açık olan bu usul safhasından ittiham mütemadiyen istifade etmektedir. Müdafaa ise elleri ve ayakları bağlı, mukadderatına mütevekkil durmaktadır.

İlk tahkikatın mecburî olduğu işlerde vaznı kanun bu mutavassıt vaziyeti, bu ihtikal safhasını tesis eylemiştir. Hey'eti ittihamiye lüzumu muhakeme kararını verince ve ittiham mazbatası hazırlanınca karar ile mazbata maznuna bildirilir ve maznun 24 saat zarfında muhakemeyi görececek olan cinayet mahkemesinin tevkifhanesine konur. Maznun hapishaneye konmasından 24 saat sonra cinayet mahkemesi reisi tarafından sorguya çekilir. Bu, maznuna yüksek bir hâkime şikâyetlerini ve taleplerini iblâğa imkân veren bir vesiledir. Reis, maznuna karar aleyhine temyiz mahkemesine müracaat edebileceğini öğretir; bir müdafi tayin edip etmemiş olduğunu sorar ve icabında kendisine resen bir müdafi tayin eder. Bu kısım Fransız muhakeme usulünün en asil cihetidir. Bu kısım İngilizlerden alınmamıştı, ihtilâlciler bu kısmı ruhlarında besledikleri asalet hislerinden almışlardı.

Bu andan itibaren müdafi ile maznun serbestçe mülâki olabilirler ve dosyayı tamamen tetkik edebilirler. Zabıtların ve şahitlerin ifadelerinin birer sureti maznuna harçsız ve masrafsız olarak verilir. İhtilâl kanununda bütün dosyanın sureti yâni maznunun sorgusunun da sureti masrafsız olarak verildi. Fakat 1808 kanununda bu hükümler cinayetler hakkında konmuştu. Cünhalarda yani ne usulî muamelelerin sureti verilir ne de re'sen müdafi tutulurdu. Maznun müdafi ile görüşebilmesi müddeiumumiliğin bir cemilekâr muamelesi olarak kalır.

1808 kanununun muhakemeye ait olan kısmı ihtilâl kanunundan alınmıştı. Yeni kanun jüri müessesesini de tecrübenin lüzum gösterdiği tadilleri yapmıştı. Jüri azalarının listesini teşkil tarzı iyiden iyiye değiştirilmişti. Müntehibi sanilerle en ziyade vergi veren üç yüz kimse listeyi teşkil ediyorlardı. müntehibi sani olmıyan ve üç yüz (en ziyade vergi veren) kimselerden bulunmıyanlar jüri olmak isterler ise valilere istid'a ile müracaat ederlerdi. Valiler bunlar hakkında iyi malûmat edinirler ise bu müsted'ileri de jüri listesine ithal eylerlerdi. Cinayet mahkemeleri reisleri talep eyledikleri takdirde valiler kendi mes'uliyetleri altında bir jüri listesi tanzim edeceklerdi. Cinayet mahkemeleri reisleri taleplerini en az cinayet mahkemelerinin içtimandan 15 gün evvel yapmaları lâzım gelirdi.

İhtilâl zamanında çok fena yapılmış olan jürilerin seçilmesi muamelesi 1808 kanununda çok fazla tahdide uğradı, jürilerin seçilmesi tamamen valilerin eline verildi. Valiler cinayet mahkemelerinin içtimalarının başlayacağı zamana pek yakın bir zamanda jüri listesini istedikleri gibi tanzim ediyorlardı. Jürilerin hazır oldukları halde reddedilmeleri esası kabul edildi ve artık Reddin esbabı mucibeli olması esası kaldırıldı.

Jürilere sual sormak usulü sadeleştirildi ve hattâ pek sadeleştirildi ve böylece ifrattan tefrite düşüldü. Jürilere yalnız bir sual sorulacaktı. Basit

bir şekilde irat edilecek olan bu sual cürmün hem maddî hem de manevî unsurlarını ihtiva edecekti. İthamnamenin bütün muhteviyatını ihtiva eyliyecekti. Yani yalnız esas fiili ihtiva etmiyecekti, aynı zamanda mevcut olabilecek cezayı şiddetlendiren sebepleri de ihtiva edecekti. Bu tarz jüriyi, şimdiye kadar çok doğru olarak bertaraf edilmek istenilen bir tahlile sevk edebilecekti. Demek ki meselenin halli daha bulunamamıştı. Bu noktada hatalı olan 1808 kanunu diğer bir hususta çok isabet eylemişti; Jürinin kararlarının lehe de olsa aleyhe de olsa ekseriyetle verilmesini kalul etmişti. Reylerin müsavî olması halinde maznuna faideli olan rey tercih olunacaktı. 1808 kanunu jürinin kararlarını ittifakla vermesini âmir olan İngiliz ve ihtilâl sistemlerini bırakmıştı. Fakat 1808 kanununun bu mantikî usulü bilâhare reddedilecek ve sonra o sisteme tekrar dönülecekti.

Fakat 1808 kanunu koyduğu bu mantikî prensipi mutlak bir surette ifade eylemeğe cesaret edemiyordu. Bu prensipi hakikî olmaktan ziyade zahirî olan bir takyide tâbi tutmuştu, Eğer karar maznun aleyhine bir reyi ekseriyetle alınmış ise bu hususu jürilerin beyan etmesini emrediyordu. O zaman 5 kişiden mürekkep olan mahkeme hey'eti mücrimiyet mes'alesini müzakere eylemeğe davet olunuyordu. O zaman ortada bir mahkemenin reyi bir de jürinin reyi mevcut oluyordu.

Şimdi 1670 emirnamesile ihtilâl kanunlarının tehalüf eyledikleri iki mühim noktayı: Yazılı muhakeme veya şifahî duruşma ile deliller nazariyesini 1808 kanununun nasıl halleylemiş olduğunu arz edelim:

Duruşmanın şifahî olması esas muhafaza edildi, Bununla beraber 1808 kanunu yazıdan ihtilâl kanunları kadar telaşi göstermedi. Code de brumaire jüri huzurunda geçen usulî muamelelerde tahkikatın araştırmanın kullanılabilmesini çok talidit etmişti ve duruşmanın hiç bir izini yazı ile tesbit ettirtmemişti. Hazır olmıyan hiç bir şahidin ifadesinin jüri önünde okunamayacağını emretmişti. Hazır olan şahitlerle, maznunun zabıtaî adliye önünde yapılmış sorgusunun yazılı notlarının jüri önünde ancak şahit veya maznuna vaktiyle soylemiş oldukları ile şimdi söylemekte oldukları arasındaki tehalüf ve tenakusları kendilerine göstermek için lâzım olan kısımlarının okunmasına müsaade ediyordu. Reis jüriye dosyanın ancak şahitlerin ve maznunun ifadelerini muhtevî kâğıtlarından gayri kısımlarını verebilirdi.

1808 kanunu Cod de brumaire'in bu hükümlerinden birincisini attı. Fakat bu atış kastî olmamıştır; yani kanunu kaleme alanlar bu hususta Code de brumaire'den ayrılmak istemiyorlardı. Bu atış bilvasıta olmuştur. Şöyle ki: Kanun hükmü gıyabîden bahseyleyen babının bir maddesinde « itiraz üzerine açılan vicahî muhakemede herhangi bir sebepten dolayı şahitler duruşmaya getirilememiş ise yazılı ifadeleri ve aynı suçtan maznun bulunan diğer suçluların yazılı cevapları duruşmada okunur; mahkeme reisi tarafından suçlular ve suçu tenvir edebilecek mahiyette gözüken diğer dava evrakları da duruşmada okunur » diyor.

Diğer iki hükme gelince yazılı vesikaların vazifesini genişletecek surette tadil edilmiş olarak 1808 kanununa girmişti: « Bir şahidin mahkemede ki ifadeleri ile eski ifadeleri arasında değişiklik gözüktürse mahkeme reisi mevcut